

Stichting Het Zeeuwse Landschap

Jaarverslag 2022

CBF Keur

Stichting Het Zeeuwse Landschap is gecertificeerd door het Centraal Bureau Fondsenwerving

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Jaarverslag	5
1 Bestuursverslag	6
2 Toezichtsverslag	15
3 Activiteitenverslag	16
Jaarrekening	25
Balans per 31 december 2022 Stichting Het Zeeuwse Landschap	28
Staat van baten en lasten 2022 Stichting Het Zeeuwse Landschap	29
Grondslagen van balanswaardering en resultaatbepaling	31
Toelichting op de balans Stichting Het Zeeuwse Landschap	37
Toelichting op de staat van baten en lasten Stichting Het Zeeuwse Landschap	44
Gebeurtenissen na balansdatum	49
Statutaire bepalingen omtrent de verdeling van het resultaat	50
Ondertekening van de jaarrekening	49
Overige gegevens	52
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	53
Bijlagen	56
Bijlage 1 - Raad van Bestuur	58
Bijlage 2 - Bezoldiging directie	59
Bijlage 3 - Verantwoordingsverklaring	60
Bijlage 4 - Nevenfuncties Raad van Bestuur en Raad van Toezicht	62
Bijlage 5 - Samenstelling Raad van Advies	63
Bijlage 6 - Samenstelling Natuurwetenschappelijke Adviescommissie	64
Bijlage 7 - Financiële verantwoording Nationale Postcode Loterij 2022	65
Bijlage 8 - Financiële verantwoording Integrale kostensubsidie 2022	69
Bijlage 9 – Inhoudelijke verantwoording Integrale kostensubsidie 2022	71

Voorwoord

Met genoegen presenteren wij hierbij het jaarverslag 2022 van Stichting Het Zeeuwse Landschap. Het jaarverslag geeft een beeld van de werkzaamheden van de Stichting en de ontwikkelingen in de terreinen van het Landschap in het afgelopen jaar.

In het jaarverslag wordt de naam Stichting Het Zeeuwse Landschap afgekort tot Het Zeeuwse Landschap of HZL. Dit jaarverslag is ook te vinden op de website van Het Zeeuwse Landschap, <https://www.hetzeeuwselandschap.nl/over-ons/waar-we-voor-staan>, net zoals ons publieksverslag over 2022.

Jaarverslag

1. Bestuursverslag

1.1 Doelstelling, missie en visie

Zeeland blijft niet vanzelf mooi...daarom zet Het Zeeuwse Landschap zich al ruim 85 jaar in om natuur, landschap en erfgoed in Zeeland te beschermen. Dit doen we zowel in onze eigen terreinen als daarbuiten met ca. 50 medewerkers en ruim 200 vrijwilligers.

Onze missie is 'zorgen voor behoud van natuur en landschapsschoon in Zeeland in de ruimste zin'.

Onze kerntaak is het beheer, de bescherming en de ontwikkeling van de natuur en het landschap in onze eigen terreinen. Daarbij hoort ook het cultuurhistorisch erfgoed dat identiteit geeft aan de streek. Ook richten we ons steeds meer op natuur buiten het Natuurnetwerk. We maken natuur en landschap beleefbaar door openstelling, educatie en voorlichting, wat bijdraagt aan waardering en draagvlak.

Onze doelstellingen bereiken we door te werken aan de volgende zes thema's:

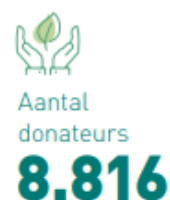
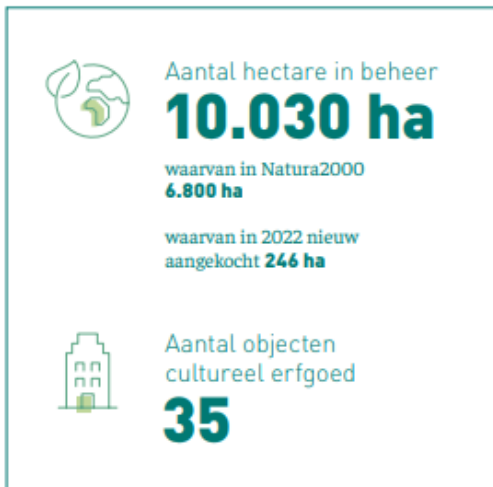
1. **Natuurbeheer**
We beheren ruim 10.000 ha natuurgebied, waarvan het merendeel behoort tot het Natuurnetwerk Nederland. Daarbij streven we naar het behoud of het herstel van de natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Dit vraagt om een zorgvuldige aanpak die van gebied tot gebied verschilt. Met monitoring houden we goed zicht op de flora en fauna. Ook zorgen we ervoor dat voorzieningen als wandelpaden en uitkijktorens in goede staat verkeren.
2. **Cultuurhistorisch erfgoed**
We leveren een substantiële bijdrage aan bescherming en beheer van de cultuurhistorie van het buitengebied. Cultuurhistorisch erfgoed is een belangrijk onderdeel van de landschappelijke identiteit van Zeeland: het draagt bij aan de omgevingskwaliteit en belevingswaarde van het landschap. We hebben onder andere monumentale boerderijen, elementen van de Staats-Spaanse Linies, vliedbergen en archeologische en aardkundige monumenten in beheer.
3. **Communicatie**
We investeren in communicatie, voorlichting en educatie richting onze achterban van donateurs, inwoners en toeristen. Natuurgebieden zijn opengesteld: waar het kan vrij toegankelijk en met beleefmogelijkheden als routes en uitzichtpunten. Waar de natuur kwetsbaar is, doen we dat in aangepaste vorm, zoals via excursies. Zo kan iedereen zelf het belang van natuur en natuurbehoud ervaren.
4. **Fondsenwerving**
Ons werk kost geld. Dit wordt bijeengebracht door donaties, fondsen en subsidies. Natuurbeheer wordt onder andere bekostigd uit de subsidieregelingen SNL, IKS en De Zeeuwse Natuur. Daarnaast ontvangen wij via de LandschappenNL jaarlijks een bedrag van de Nationale Postcode Loterij. Onze achterban van ruim 8.800 donateurs draagt met haar donaties eveneens stevig bij.
5. **Beleidsbeïnvloeding en samenwerking**
We denken mee over beleid en handelen op ontwikkelingen die relevant zijn voor natuur en landschap in Zeeland. Dat zijn regelmatig grote maatschappelijke landelijke thema's, en soms ook specifieke provinciale onderwerpen waar we standpunten op ontwikkelen. We zijn gesprekspartner en betrouwbare samenwerkingspartner voor overheden en andere betrokkenen.
6. **Gedragcodes en richtlijnen**
Uiteraard houden wij ons aan de verschillende gedragcodes en richtlijnen op het gebied van natuurbeheer, beloning directeur, goed bestuur, jaarverslaglegging en integriteit.

In 2022 is Het Zeeuwse Landschap gestart met het actualiseren van de missie en visie en de strategische doelstellingen. Eind 2023 zal in navolging daarvan het meerjarenbeleidsplan voor de periode 2024-2027 worden vastgesteld.

In 2023 zullen de statuten van Het Zeeuwse Landschap worden geactualiseerd.

1.2 Doelrealisatie

De feiten en cijfers over 2022:

1.3 Financieel beleid

Financieel resultaat

Financieel is het jaar 2022 met een negatief resultaat afgesloten. Het exploitatiesaldo van Het Zeeuwse Landschap bedroeg € 1.051k. Ten opzichte van een verwacht resultaat (goedgekeurde begroting 2022) van negatief € 43k.

Het resultaat 2022 is als volgt bestemd:

Continuïteitsreserve	Onttrekking	€ 255k
Reserve verwervingen	Onttrekking	€ 26k
Bestemmingsfonds beheer	Onttrekking	€ 50k
Bestemmingsreserve afschrijvingen	Onttrekking	€ 100k
Bestemmingsfonds Nationale Postcode Loterij	Onttrekking	€ 620k
		<u>€ 1.051k</u>

Het resultaat 2022 na mutaties van reserves en fondsen bedraagt negatief € 255k en wordt aan de continuïteitsreserve onttrokken. Begroot was een toevoeging aan de continuïteitsreserve van € 47k. Daarmee een verschil van € 302k nadelig.

Analyse van het resultaat na mutaties reserves en fondsen

De afwijking tussen het gerealiseerde en verwachte resultaat 2022 wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Voor € 136k is er een sprake van een ongerealiseerd koersverlies. De verwachting is dat dit in 2023 (deels) goedge maakt wordt door de waardeontwikkeling van de effecten.
- De opbrengsten uit giften, schenkingen, nalatenschappen en legaten zijn lastig te begroten. In 2022 is de opbrengst achtergebleven bij de inschatting met € 59k.
- Door de vaststelling van het MeerJarenOnderhoudsPlan van bebouwde objecten in bezit van Het Zeeuwse Landschap is de benodigde dotatie aan de onderhoudsvoorziening in 2022 € 45k hoger dan begroot. Daarnaast zijn de onderhoudskosten € 30k hoger dan begroot. Door het verhuren van objecten aan derden is de noodzaak tot onderhoud voor instandhouding toegenomen.

Baten

De baten bestaan uit diverse onderdelen. Er kan sprake zijn van eenmalige of jaarlijks terugkerende baten

- De baten van particulieren bestaan uit donaties, nalatenschappen en giften. Donaties en giften zijn jaarlijks terugkerend maar niet contractueel vastgelegd.
- De baten van bedrijven bestaan uit sponsoring in de vorm van terreinadopties zowel eenmalig als regulier. Deze liggen contractueel vast voor een aantal jaren.
- De baten van loterijorganisaties zijn de baten van de Nationale Postcode Loterij en zijn jaarlijks terugkerend voor de periode 2021 – 2025.
- De baten van subsidies van overheden bestaan o.a. uit jaarlijks terugkerende en contractueel vastgelegde SNL, IKS en DZN-subsidies.
- De overige baten zijn opbrengsten uit de pacht, verhuur van panden, verkoop artikelen. Dit zijn meestal jaarlijks terugkerende baten. Daarnaast zijn er opbrengsten uit goedgekeurde projecten. Dit betreft eenmalige opbrengsten, wel soms voor meer dan één jaar.

Fondsenwervingsmethode(n)

Met de implementatie van een nieuwe website is het voor particulieren naast de offline giftenmailingsacties ook online mogelijk tot het doen van eenmalige giften en/of een structurele donaties via (maandelijkse/jaarlijkse) incasso. Als particulieren een grotere schenking of nalatenschap overwegen, gaan we in gesprek over de mogelijkheden.

Beleggingen

Het Zeeuwse Landschap kiest voor een defensief beleggingsprofiel. Een beperkt deel van de beschikbare middelen wordt belegd in effecten, die geselecteerd zijn op basis van duurzaamheidscriteria. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van vermogensbeheer door een externe partij. De overige middelen zijn ondergebracht op spaarrekeningen bij diverse bankrelaties.

Reserves en fondsen

In de jaarrekening zijn de doelstellingen van de verschillende reserves en fondsen nader toegelicht.

1.4 Belangrijkste risico's en onzekerheden

Het Zeeuwse Landschap beschikt nog niet over een vastgesteld en goedgekeurd Risicomanagement proces. Mogelijke bedreigingen in de realisatie van onze doelstellingen hebben onze aandacht en worden ook besproken ter bepaling van de wijze waarop we met risico's omgaan.

De belangrijkste risico's worden hier nader toegelicht.

Continuïteit

Voor het realiseren van haar doelen en taken is Het Zeeuwse Landschap grotendeels afhankelijk van subsidies. Deze worden volgens wettelijke bepalingen of regelingen toegekend door overheden op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau. De continuïteit van wet -en regelgeving is gevoelig voor politiek-bestuurlijke invloeden. Het Zeeuwse Landschap anticipeert hierop door de afhankelijkheid van subsidies te verminderen en door invloed uit te oefenen op beleidsontwikkelingen, samen met andere organisaties zoals onze koepel LandschappenNL.

Klacht bij de Europese Commissie

Naar aanleiding van een klacht ingediend door enkele particuliere grondbezitters over de PNB-regeling, welke klacht volgens de Europese Commissie later zou zijn 'opgevolgd' door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters ('VGG'), oordeelde de Europese Commissie in een besluit d.d. 2 september 2015, dat de Staat de subsidieregeling weliswaar onterecht niet van tevoren heeft aangemeld bij de Commissie, maar keurde zij de regeling achteraf alsnog goed. Zowel de VGG als de natuurbeschermingsorganisaties hebben op verschillende grond/en tegen dit besluit van de Europese Commissie beroep ingesteld. De VGG heeft beroep ingesteld, omdat zij van mening is dat de formele onderzoeksprocedure had moeten worden geopend. Wij hebben mede beroep aangetekend, omdat de natuurbeschermingsorganisaties onder andere in tegenstelling tot de Europese Commissie van mening zijn dat natuurbeschermingsorganisaties als wij niet kwalificeren als 'onderneming', en aldus geen sprake is van staatssteun. Voorts is er naar het inzicht van de natuurbeschermingsorganisaties evenmin sprake geweest van een 'economisch voordeel', althans niet in de mate die de Europese Commissie lijkt aan te nemen en heeft de PNB-regeling niet geleid tot een vervalsing van de mededinging en/of een beïnvloeding van het interstatelijk handelsverkeer, omdat het alleen gaat over Nederlands natuurbeheer.

In september 2020 is er een uitspraak geweest van het EU Hof van Justitie in Luxemburg. In dit arrest zijn de conclusies van het EU Gerecht uit 2018 in stand gelaten en is geoordeeld dat de Europese Commissie de PNB regeling middels een verkeerde onderzoeksprocedure heeft beoordeeld, en er zodoende een procedureel gebrek kleefde aan het eerdere besluit van de Europese Commissie uit 2015. Het gevolg van de arresten van het Gerecht en het EUH of van Justitie is dat het besluit van de Europese Commissie van 2 september 2015 nietig is. De Europese Commissie zal de PNB regeling vermoedelijk aan een hernieuwde beoordeling onderwerpen.

Wij wachten de voortgang van dit hernieuwde onderzoek af en zien de uitkomst ervan wederom met vertrouwen tegemoet. In het kader van de PNB regeling, gelijk de subsidieregelingen vóór de invoering van de PNB regeling in 1993, werden de natuurbeschermingsorganisaties belast met de aankoop of verkrijging van gronden ten behoeve van de totstandbrenging van de Nederlandse Ecologische Hoofdstructuur (thans: Natuurnetwerk Nederland) met als

uitdrukkelijk doel de verworven gronden planmatig te transformeren en daarmee ook financieel af te waarderen tot natuurterrein, om deze eeuwigdurend als natuur te beheren en te behouden, alsmede open te stellen. De waarde van deze terreinen is in beginsel nihil, omdat kwalitatief adequaat beheer van natuurterreinen per saldo geld kost. In die zin is er ook geen sprake van financiële bevoordeling of andersoortige begunstiging van ons, waardoor naar onze mening ook geen sprake is van staatssteun. Terugvordering van subsidies dan wel de rente daarover is naar onze mening thans ook niet aan de orde. Daarom is gelijk aan voorgaande jaren geen verplichting opgenomen in de jaarrekening. Voor de volledigheid zij opgemerkt dat mocht de Europese Commissie na herbeoordeling toch tot de conclusie komen dat sprake is van (on)verenigbare staatssteun, de Staat gedwongen kan zijn (een deel van) de ontvangen steun en/of de rente daarover terug te vorderen van de natuurbeschermingsorganisaties hetgeen materiële gevolgen kan hebben voor de financiële positie van de natuurbeschermingsorganisaties. Welk besluit de Europese Commissie zal nemen zal eerst echter moeten worden afgewacht. We blijven ons verder graag richten op onze relatie en samenwerking met particuliere natuureigenaren, die wij van grote waarde vinden en met wie wij in grote mate belangen delen, ook ten aanzien van toekomstig natuurbeheer.

Het Zeeuwse Landschap en de VGG blijven in gesprek om te verkennen of er mogelijkheden zijn om de inmiddels langlopende procedure in der minne te beslechten. (Ook) bij een minnelijke regeling dient rekening te worden gehouden met materiële gevolgen voor de financiële positie van de natuurbeschermingsorganisaties.

1.5 Organisatie

Voor een uitgebreide omschrijving van de taak en werkwijze van de directeur-bestuurder, van de Raad van Toezicht en van de Raad van Advies, wordt verwezen naar de statuten van stichting.

Raad van Toezicht

De directeur-bestuurder is belast met het bestuur en is verantwoordelijk voor de financiële positie en haar resultaten. De Raad van Toezicht heeft een toezichthoudende rol, staat de directeur-bestuurder met raad en daad terzijde en houdt toezicht op het gevoerde beleid. De Raad van Toezicht bestaat uit 5-7 personen die worden benoemd voor een periode van 5 jaar, met de mogelijkheid van herbenoeming voor een periode van nogmaals 5 jaar. Bij werving van een nieuw lid, wordt voorafgaand een profielschets van de te zoeken kandidaat opgesteld.

Het rooster van herbenoeming en aftreden van de zittende leden is als volgt (per 31 december 2022):

Naam	Aanvang	Herbenoeming	Aftreden
H. van Waveren	2017 (vz. 2018)	2022	2027
N.A.A.M. Pötgens	2016	2021	2026
J.H. Kousemaker	2016	2021	2026
J.J. Jacobse	2016	2021	2026
F.P.B. Visscher	2019	2024	2029
A.M. van Berchum	2022	2027	2032
M.J.D.C. Vogelzang	2022	2027	2032

De Raad van Toezicht vergadert tenminste viermaal per jaar in aanwezigheid van de directeur-bestuurder. Het verslag van de Raad van Toezicht is opgenomen als hoofdstuk 2 van de jaarverslaggeving. Voor een compleet overzicht van de naam en functies van de leden wordt verwezen naar bijlage 4.

Raad van Advies

De Raad van Advies is een adviesorgaan dat adviseert aan de directeur-bestuurder en de Raad van Toezicht. De Raad van Advies bestaat uit tenminste 15 en ten hoogste 30 leden die voor een periode van vijf jaar worden benoemd met de mogelijkheid voor herbenoeming voor een periode van nogmaals vijf jaar. De leden worden geworven onder de donateurs van de stichting. De samenstelling van de Raad van Advies is weergegeven in bijlage 5.

Natuurwetenschappelijke Adviescommissie

Over natuurwetenschappelijke aangelegenheden wordt de organisatie geadviseerd door de Natuurwetenschappelijke Adviescommissie (NWA). Deze bestaat uit externe specialisten die gezamenlijk over een breed kennisveld beschikken. Een belangrijke rol van de NWA is advisering bij specifieke beheervraagstukken die veelal voortkomen beheerevaluatiemomenten zoals beheerplannen en kwaliteitstoetsen. De samenstelling van de NWA is weergegeven in bijlage 6.

Beloningsbeleid

De huidige directeur-bestuurder Rob van Westrienen – in deze functie per 15 oktober 2021 aangesteld – heeft de volledige vertegenwoordigingsbevoegdheid om de organisatie te kunnen begeleiden naar de realisatie van de vastgestelde doelen. Daarnaast is hij, samen met het management team, eindverantwoordelijk voor het beleid.

Het beloningsbeleid van de directeur-bestuurder is nader uitgewerkt in bijlage 2.

De Raad van Toezicht, RvA en NWA verrichten hun activiteiten onbezoldigd. De leden komen wel in aanmerking voor een kilometervergoeding. Er zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt aan de directeur-bestuurder en de leden van de Raad van Toezicht, RvA en NWA.

Cao Bos en Natuur

Voor alle medewerkers van Het Zeeuwse Landschap geldt de cao Bos en Natuur, ondernemingsdeel De Landschappen.

Gedragscodes en Richtlijnen

Het Zeeuwse Landschap heeft een aantal keurmerken en onderschrijft een aantal gedragscodes en richtlijnen. Om onze doelstellingen te realiseren, zijn wij voortdurend bewust bezig met de kwaliteit van beleid, uitvoering van kernactiviteiten en bedrijfsvoering. De kwaliteit is geborgd via de volgende keurmerken:

- Het CBF-Keurmerk
Het Zeeuwse Landschap heeft sinds 1 juli 2004 het CBF-Keurmerk, ook wel Erkenning genoemd. Dit onafhankelijke certificaat geldt als verantwoordingsinstrument richting de samenleving. De code Goed Bestuur voor Goede Doelen is opgenomen in het reglement van het CBF. Het Erkenningspaspoort kan via www.hetzeeuwselandschap.nl/gedragscodes worden bekeken.
In het kader van het CBF-Keurmerk en de code Goed Bestuur kennen wij een Verantwoordingsverklaring welke is opgenomen in bijlage 3.
- Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI), Belastingdienst
- SNL-certificering (Subsidiestelsel Natuur en Landschap)

Daarnaast onderschrijven wij de volgende gedragscodes en richtlijnen:

- Gedragscode Natuurbeheer 2016-2021
- Regeling Beloning Directeuren van Goede Doelen
- De Richtlijn 650 (onderdeel van de richtlijnen voor de jaarverslaggeving van de Raad voor de jaarverslaggeving)
- De Gedragscode van Goede Doelen Nederland

Organisatie

Het organogram van Het Zeeuwse Landschap per 31 december 2022 ziet er als volgt uit:

Het management team (mt) bestaat uit de directeur-bestuurder en de afdelingshoofden. Hoofd bedrijfsvoering is uit hoofde van de persoon plaatsvervangend directeur.

Op 31 december 2022 waren er, inclusief de directeur-bestuurder, 48 personeelsleden (39,2 fte) in dienst.

Het hoofdkantoor is gevestigd in Wilhelminadorp. Daarnaast hebben we een kantoor en werkplaats in Oostburg, Poelbos (nabij 's-Heer Arendskerke) en Oranjezon, een bezoekerscentrum Saeftinghe in Emmadorp en bij de Eendenkooi in St. Philipsland.

Het Zeeuwse Landschap kent een personeelsvertegenwoordiging (PVT) die jaarlijks tenminste twee keer vergadert met de directeur-bestuurder. De zittingsduur van leden van de PVT is drie jaar, met de mogelijkheid van eenmalige herverkiezing.

Een Arbocommissie bestaande uit drie medewerkers werkzaam op verschillende werklocaties, vergadert jaarlijks meermalen onder voorzitterschap van de directeur-bestuurder over werkomstandigheden en veiligheid. Er is een preventiemedewerker aangesteld en er zijn een interne en een externe vertrouwenspersoon.

In de eerste maanden van het jaar hadden we te maken met Covid-19. Hoewel de coronasituatie gelukkig geen grote financiële gevolgen heeft gehad, heeft het ons werk en onze gebieden wel sterk beïnvloed:

- Een aantal van onze activiteiten was door de voorzorgsmaatregelen onmogelijk geworden. Dat gold met name voor onze bezoekerscentra Saeftinghe en de Eendenkooi en voor sommige excursies;
- Een bijzonder effect was de grote toename van bezoekers aan onze gebieden tijdens de coronaperiode. Opvallend is dat het verhoogde bezoek ook na afloop van de pandemie bleef doorgaan. Wij zijn erg blij met de sterk groeiende belangstelling voor natuur en onze terreinen, maar het leidt wel tot een uitdaging op het gebied van toezicht en handhaving;
- Thuiswerken is gemeengoed geworden. Thuiswerkbeleid is vastgesteld en met medewerkers zijn afspraken gemaakt. Hoewel afspraken met externen weer als 'vanouds' fysiek plaats vinden, is ook daar het digitaal overleggen gemeengoed geworden.

1.6 Integriteit

In 2022 heeft de organisatie een integriteitsbeleid vastgesteld. Dit beleidsdocument is de kapstok waaraan regelingen en instrumenten voor integriteit opgehangen zijn. Het vormt een kader voor onze visie, doelstellingen, instrumenten en activiteiten op het gebied van integriteit. Hierin is aangegeven wie binnen de organisatie belast is met of verantwoordelijk is voor integriteitszaken, hoe we willen handhaven en hoe we gaan borgen dat het integriteitsbeleid breed gedragen gaat worden. De instrumenten die ons hierbij gaan helpen zijn bijvoorbeeld de, eveneens in 2022 vastgestelde, gedragscode en meldprocedure integriteitsschendingen.

Binnen zowel het MT als de RvT is een verantwoordelijke voor integriteit benoemd. Voor het melden van vermoedelijke schendingen is een interne integriteitsfunctionaris aangesteld. Via de interne vertrouwenspersoon is een laagdrempelig voorportaal ingericht voor een eerstelijnsopvang.

Het integriteitsbeleid, gedragscode en meldprocedure zijn bekend gemaakt bij de medewerkers en te raadplegen op ons Intranet. Op onze website is het integriteitsbeleid ter inzage voor derden. Ook is daar een meldpunt te vinden als derden het vermoeden hebben van een misstand.

In de gedragscode van Het Zeeuwse Landschap zijn de drie clusters van integriteitsschendingen opgenomen. Hierin komen aan de orde onze normen en waarden ten aanzien van schendingen rond machtsmisbruik, financiële schendingen en interpersoonlijke schendingen, waar onder andere discriminatie, pesten en seksuele intimidatie onder vallen.

De organisatie heeft twee vertrouwenspersonen aangesteld.

- De interne vertrouwenspersoon is belast met zaken rondom de drie clusters van schendingen.
- De externe vertrouwenspersoon kan in principe alleen benaderd worden voor zaken rondom ongewenst gedrag (interpersoonlijke schendingen).

In 2022 zijn zowel de interne als externe vertrouwenspersoon niet door medewerkers benaderd voor advies of meldingen. Ook zijn er dit jaar geen zaken aangebracht via het integriteitsmeldpunt op de website.

In 2023 zal het integriteitsbeleid verder geïmplementeerd worden. Onderdeel hiervan is onder andere een risicoanalyse, welke in 2022 al is uitgevoerd, maar waaraan conclusies en acties verbonden zullen worden. Medewerkers en leidinggevenden zullen worden meegenomen in een moreel leerproces door hen onder andere webinars en trainingen aan te bieden. Integriteit zal regelmatig onderwerp zijn in het MT en in de diverse teams. Indien nodig zullen externen worden gecontracteerd op het gebied van onderzoek, strafmaatadvies en hulpverlening voor slachtoffers.

1.7 Communicatie met belanghebbenden

Het Zeeuwse Landschap streeft naar een open dialoog met belanghebbenden. Hierbij valt te denken aan vrijwilligers, donateurs, periodieke schenkers, erflaters, relaties, bedrijven, overheden, natuur- en milieuorganisaties en andere betrokkenen.

De specifieke doelgroepen werden met diverse communicatiemiddelen geïnformeerd, zoals: website (welke in 2022 vernieuwd is), digitale nieuwsbrieven, kwartaalblad (ook vernieuwd in 2022), publieksverslag (over 2021, eerste keer), persberichten en social media (Facebook en LinkedIn). Daarnaast namen we deel aan diverse overlegorganen en samenwerkingsverbanden.

Het streven naar vergroting en verbreding van de verschillende doelgroepen is verder doorgezet. Om de continuïteit van de organisatie te waarborgen moeten we ook nieuwe doelgroepen aan ons weten te binden.

1.8 Verwachte gang van zaken

- Natuur, landschap en biodiversiteit staan onder druk. In de loop van 2023 zal in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied het integrale provinciale gebiedsplan gereed moeten komen. Dit plan bevat deelplannen voor onderdelen van de provincie. In dit plan vindt de uitwerking plaats van de nationale doelen op het gebied van landbouw, natuur, water en klimaat. Alsdan zal de duidelijkheid moeten ontstaan voor de veranderingen in de landbouw en bijbehorend instrumentarium. Wij zullen actief deelnemen aan deze integrale gebiedsprocessen.
- In 2023 wordt er stevig geïnvesteerd in de Bedrijfsvoering van de organisatie. Administratieve processen brengen we verder op orde zodat bij het uitvoering geven aan het MJP 2024-2027 de basis op orde is. Dan staat er een stabiele en professionele organisatie.
- Achterstallig onderhoud gebouwen inlopen: Het Zeeuwse Landschap heeft veel panden in haar bezit, al dan niet met een monumentale status. Er is de afgelopen jaren een achterstand in het onderhoud ontstaan. Eerst zal een meerjarig onderhoudsplan worden opgesteld. Vervolgens zal gestart worden met de uitvoer van het plan. Dit betekent dat vanaf komend jaar we de achterstand zullen gaan inlopen.
- Projectmatig werken: de organisatie werkt steeds meer projectmatig. Om dat goed en efficiënt te laten verlopen zullen de betreffende medewerkers in de eerste helft van 2023 een cursus projectmatig werken volgen. In de tweede helft zal voor het uitvoeren van projecten projectmatig werken de norm zijn.

1.9 Maatschappelijke aspecten van ondernemen

Als Het Zeeuwse Landschap maken we gebruik van vrijwilligers om het draagvlak van ons werk te vergroten. We maken daarbij onderscheid in 3 typen vrijwilligers namelijk de tellers (monitoren van natuur), herstellende (actief in het landschapsbeheer) en vertellers (gidsen en excursieleiders).

Een passend vrijwilligersbeleid is hiervoor in 2022 in het MT vastgesteld.

Op het gebied van bedrijfsvoering hebben we in 2022 een elektrische auto aangeschaft die vanaf het hoofkantoor gebruikt wordt.

Het Zeeuwse Landschap heeft de ingezette koers van 2021 in 2022 verder voorgezet. We zijn financieel gezond en het belang van onze activiteiten neemt alleen maar toe. Wij zien de toekomst met positieve verwachtingen tegemoet. We hebben zin in de toekomst, en in een groenere provincie Zeeland!

Wilhelminadorp, 4 juli 2023

Rob van Westrienen

Directeur-Bestuurder

2. Toezichtsverslag

Het jaar 2022 heeft zich voor Het Zeeuwse Landschap vooral gekenmerkt als een jaar van het verder uitbouwen en professionaliseren van de organisatie. Daarnaast is de gezamenlijke focus aangescherpt en is geïnvesteerd in de onderlinge relaties. Dit is gebeurd onder leiding van directeur-bestuurder Rob van Westrienen.

De Raad van Toezicht heeft zes keer vergaderd in aanwezigheid van de directeur-bestuurder. Naast de financiële stukken is gesproken over de organisatieontwikkeling, de voortgang van projecten en belangrijke externe dossiers met invloed op onze terreinen. Er zijn belangrijke stappen gezet bij beeldbepalende projecten: Waterdunen in West-Zeeuws Vlaanderen is verworven en de enorme vergroting van het natuurgebied Saeftinghe door de ontpoldering van de Hedwigepolder is gerealiseerd.

De Raad van Toezicht heeft in haar vergaderingen de (meerjaren)begroting, jaarrekening en het jaarverslag goedgekeurd. Het Zeeuwse Landschap is financieel gezond, hoewel er aandachtspunten zijn.

De Raad van Toezicht heeft in het begin van het jaar een zelfevaluatie gehouden, waarbij met name stil is gestaan bij de noodzaak om ons als Raad van Toezicht breder te oriënteren. Ingestemd is met de benoeming van de directeur-bestuurder in vaste dienst. Verder heeft de Raad van Toezicht eenmaal vergaderd met de PVT (Personeelsvertegenwoordiging) en eenmaal met het MT (Management Team) zonder de aanwezigheid van de directeur-bestuurder.

De drie commissies van de Raad van Toezicht (financiën, renumratie en inhoudelijk) hebben ieder voor zich een aantal keren vergaderd. Binnen deze commissies worden op de verschillende onderdelen de onderwerpen voor de vergaderingen van de Raad voorbereid. Deze onderwerpen worden in de vergadering besproken of ter informatie gedeeld.

In 2022 is het lidmaatschap van de heer J. Coosen beëindigd in verband met het einde van zijn zittingstermijn. Ook zijn twee nieuwe leden gestart, de heren A.M. van Berchum en M.J.D.C. Vogelzang. Mevrouw N.A.A.M. Pötgens is, na het vertrek van de heer Coosen, vicevoorzitter geworden van de Raad van Toezicht.

De (vice-)voorzitter van de Raad van Toezicht trad op als voorzitter van de plenaire vergaderingen van de Raad van Advies. Ook leden van de Raad van Toezicht namen deel aan deze vergaderingen. De Raad van Advies is in 2022 driemaal bij elkaar gekomen.

De voorzitter van de Raad van Toezicht was met de directeur-bestuurder gesprekspartner in het periodiek bestuurlijk overleg met de gedeputeerde (portefeuillehouder natuur).

Het Zeeuwse Landschap heeft ook in 2022 met de inzet en steun van velen actief gewerkt aan het beschermen van natuur, landschap en cultuurhistorie in de provincie Zeeland. Deze opgave vraagt van ons een lange adem. De Raad van Toezicht is buitengewoon content met de passie, betrokkenheid en het vakmanschap waarmee onze medewerkers, gesteund door enkele honderden vrijwilligers, deze kerntaken invulling geven. Onze medewerkers, onze beheergebieden en het cultureel erfgoed vormen het belangrijkste kapitaal dat wij hebben!

Wilhelminadorp, 4 juli 2023

Harry van Waveren
Voorzitter Raad van Toezicht

3. Activiteitenverslag

In 2022 heeft Het Zeeuwse Landschap ingezet voor het beheer en onderhoud van onze eigen terreinen, erfgoed en landschap. Daarnaast, veelal met programma's en projecten, dragen wij graag bij aan de kwaliteit van natuur, erfgoed en landschap buiten onze eigen terreinen.

Als onderdeel van de goedgekeurde begroting 2022 heeft Het Zeeuwse Landschap speerpunten benoemd die daarbij in 2022 centraal stonden. In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan over de realisatie daarvan.

Algemeen

Speerpunt 2022	Realisatie 2022
Kennis op peil houden en de uitwisseling van kennis intern en extern blijven stimuleren.	Actualiteiten ten aanzien van natuur, erfgoed en landschap worden op de voet gevolgd. Daarbij maken we gebruik van het aanbod in ons netwerk, bijvoorbeeld IVN-natuurgidscursus in het kader van vrijwilligers coördinatie, communicatie en publieksmanagement via Landschappennetwerk. De terreinbeheerders hebben deelgenomen aan de landelijke beheerdersdag via de VBNE. Intern hebben we onze medewerkers opgeleid om te kunnen werken met het nieuwe ERP-systeem.
Standpunten bepalen en daarmee met één mond naar buiten kunnen spreken	Proces van standpuntbepaling en communicatielijngeborgd in werkgroep, bestaande uit MT en beleidsadviseur. Interne component via intranet en afdelingshoofden; externe component via website (=nieuw), aangewezen woordvoerderschap en verdiepingsartikelen in donateursmagazine. Voorbeelden: PFAS/Westerscheldenatuur, zeegroente snijden, stikstof, vossenjacht.
Wij blijven ons inzetten voor de natuur- en landschapswaarden buiten de eigen terreinen, deels door beleidsbeïnvloeding, deels door proactief te zoeken naar mogelijkheden om de natuur- en landschapswaarden zoveel mogelijk in externe ontwikkelingen mee te nemen.	We volgen de landelijke ontwikkelingen op de voet en nemen daarin een proactieve houding. Contacten veelal met de provincie Zeeland ten aanzien van mogelijke gebiedsontwikkelingen met aandacht voor het 'Aanvalsplan Landschap'. Natuur en landbouw blijft een centraal thema.
Wij blijven aandacht houden voor de actuele onderwerpen waarvan de potentiële impact op natuur en landschap groot is, in het bijzonder de energietransitie.	Gerealiseerd. Concrete voorbeelden: stikstof, PFAS Westerscheldenatuur.
Bij alle werkzaamheden die we doen hebben we aandacht voor energieverbruik en belasting voor het milieu.	Waar mogelijk schakelen we bij vervanging over op elektrisch materieel, zo ook de nieuwe dienstauto voor kantoor. In 2022 zijn investeringen gedaan zodat ons kantoor voldoet aan de minimale eis van label C. Tijdschrift wordt niet meer in folie verpakt. Bij het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden en voorbereidingen van renovaties/herbestemmingen is aandacht duurzaamheid.

Terreinbeheer incl. monitoring en natuurkwaliteit

Speerpunt 2022	Realisatie 2022
Actualiseren van het Kwaliteitshandboek ten behoeve van de certificering voor de SNL-subsidie.	Gerealiseerd. Over 2021 zijn beheerevaluaties uitgevoerd en het kwaliteitshandboek geactualiseerd. Certificaat is behouden.
Aandacht voor de benodigde versus beschikbare capaciteit voor de uitvoering van de terreinbeheerder taken als gevolg van areaaluitbreiding en klimatologische ontwikkelingen.	Gerealiseerd. Het team in district Zuid is uitgebreid met een terreinbeheerder i.v.m. de areaaluitbreiding van het district.
We stellen een beleidsnotitie over klimaatverandering en beheer van natuur op. Vervolgens zullen we aanpassing aan klimaatverandering in elk nieuw of te actualiseren beheerplan als apart onderwerp opnemen en in de kwaliteitstoets aandacht aan besteden.	In de geactualiseerde beheerplannen is hier aandacht voor.

Grondzaken en gebouwen

Speerpunt 2022	Realisatie 2022
Kansen monitoren ten aanzien van grondverwerving binnen het Natuurnetwerk Nederland in Zeeland door de kaart bij te werken en ontwikkelingen op te volgen.	Zo veel mogelijk verwervingskansen zijn in beeld gebracht door gebruik te maken van ons netwerk. Onze terreinbeheerders kennen de prioriteiten en signaleren bijvoorbeeld kansen door middel van contacten in het veld voor de zogenaamde 1 op 1 transacties. Op organisatieniveau zijn er periodiek afstemmingsmomenten geweest met provincie Zeeland en het kavelruilbureau, om ontwikkelingen en ruilingen te bespreken en rollen te verdelen. Het particuliere netwerk van agrarisch vastgoedmakelaars is benut om mogelijkheden te verkennen dan wel zaken te doen. De nadruk ligt op de zogenaamde sleutelpercelen van het Natuurnetwerk Nederland in Zeeland maar overige terreinen hebben ook aandacht gehad.
Prioriteren van de renovatieprojecten middels een plan van aanpak met specifieke aandacht voor de uiteindelijke functie en de daarbij behorende toekomstige exploitatie.	In 2022 is een prioritering van renovatieprojecten opgesteld, en bijgesteld naar aanleiding van tijdgebonden financieringskansen.
Inzicht krijgen in de huidige exploitatielasten per object en vanuit hier een plan van aanpak uitwerken om te komen tot verdere optimalisaties.	Er is inzicht in de diverse geraamde kosten per object (huisvestingskosten, onderhoud) en opbrengsten, op basis van voorgaande jaren. De basis voor het opstellen van een optimalisatieplan is beschikbaar. In 2022 zijn we nationaal geconfronteerd met stijgende energieprijzen, zo ook Het Zeeuwse Landschap. In het optimalisatieplan zal ook aandacht zijn voor de analyse op het verbruik, de prijs en verduurzamingsopties.

Erfgoed

Speerpunt 2022	Realisatie 2022
We zien erop toe dat het natuurbeheer of fysieke ingrepen van natuurontwikkeling geen afbreuk doen aan cultuurhistorische, aardkundige en archeologische waarden.	Gerealiseerd. Lijntjes binnen de organisatie zijn kort waardoor afstemming snel mogelijk is.
We streven naar uitbreiding van kennis over erfgoed binnen de organisatie.	Gerealiseerd. In 2022 is naar op basis van het intern uitzetten van de vacature Strategisch adviseur erfgoed en landschap de vacature succesvol ingevuld.

Beleefbaarheid

Speerpunt 2022	Realisatie 2022
We zullen specifieke voorzieningen als observatiepunten, kijkschermen en doelgroeproutes proberen te realiseren, waar dit de natuurbeleving versterkt. We bekijken de mogelijkheid om de kleinere gebieden te 'clusteren' en in de vorm van fiets- en wandelroutes met elkaar te verbinden zodat we de druk op de terreinen kunnen spreiden. Hierbij is aandacht voor samenwerkingen binnen Zeeland.	Gerealiseerd. Voorbeelden zijn: <ul style="list-style-type: none"> - In december zijn veeroosters gelegd op vestingswallen van Retranchement om de beleving (zonder veekering) te vergroten. - In kader van Masterplan Nieuwvliet (Regiodeal Zeeland) is de aanleg van vlonderlabyrint in de Baanspolder voorbereid. - Opening van de westelijke wandelroutes in Waterdunen in maart 2022, die zowel los als in combinatie met de andere routes beleefd kunnen worden. - Binnen samenwerkingsverband De Zeeuwse Natuur is aandacht voor spreiding/activatie via de Ommetjes campagne en waar mogelijk doorverwijzing naar wandelnetwerk van Stichting Landschapsbeheer Zeeland.
Herziening van het hondenbeleid middels inventarisatie van onze gebieden en daarmee het beleid actualiseren in afstemming met handhaving.	Actualisatie feiten in onze gebieden met behulp van terreinbeheerders en BOA's (honden wel/niet/aangelijnd) in verband met nieuwe website en start implementatie nieuwe terrein- en infoborden.
In 2022 zal onderzoek gedaan worden naar de haalbaarheid van de realisatie van fothutten in de Eendenkooi en in de Yerseke Moer.	Beide locaties zijn beoordeeld op realiseerbaarheid. Locatie Yerseke Moer werd té vandalisme gevoelig bevonden. Locatie Eendenkooi werd té verstoring gevoelig bevonden. Daarmee komen beide locaties te vervallen.
Ontwikkeling in 2022.	<ul style="list-style-type: none"> - In 2022 bereidden we de ontwikkeling van de beleefroute Oranjezon voor. We verwachten dat deze in de loop van 2023 uitgevoerd wordt. - In 2022 bereidden we de ontwikkeling van de beleefpunten Yerseke Moer voor in samenwerking met Geopark. Het ontwerp is zo goed als gereed, in 2023 starten we met de vergunningen, de uitvoering staat gepland voor eind 2023.

Werken met vrijwilligers

Speerpunt 2022	Realisatie 2022
<p>We bouwen de samenwerking met vrijwilligers uit, ook in het terreinbeheer, en wij onderzoeken of inzet van vrijwillige gastheren/toezichhouders haalbaar en bevredigend is.</p>	<p>Gerealiseerd. In 2022 is er sprake van groei van het aantal vrijwilligers bij zowel gidsen (vertellers), monitoring (tellers) en beheer (herstellers) en in de diverse regio's.</p> <p>Centraal stond het relatiemanagement met de vrijwilligers en het houden van periodieke bijeenkomsten voor training, teambuilding en ideeënuitswisseling.</p> <p>We kunnen terugkijken op een succesvolle implementatie en verdere uitrol van gastheren/gastvrouwen in Oranjezon en Waterdunen.</p> <p>Explicietere aandacht voor vrijwilligerswerk op nieuwe website.</p> <p>Samenwerking met samenwerkingsverband De Zeeuwse Natuur op gebied van 'Groene Vrijwilligers' (werving, training).</p>
<p>Ontwikkeling in 2022.</p>	<p>Vrijwilligersbeleid is vastgesteld en gestart is met implementatie.</p>

Natuur van het platteland

Speerpunt 2022	Realisatie 2022
<p>In 2022 zullen de projecten binnen het programma Natuur & Landbouw doorlopen en streven we naar verdere uitbreiding door aandacht te hebben voor kansen en ontwikkelingen in Zeeland waar we graag bij betrokken zijn.</p>	<p>Gerealiseerd. We volgen de landelijke ontwikkelingen op het gebied van landbouw en onderkennen de mogelijke impact op de natuur. Voor de verdere doorontwikkeling van het Programma Natuur & Landbouw zijn de voorbereidingen getroffen maar zal in 2023 verder worden gebracht.</p>
<p>De rol die HZL hierin wil vervullen zal in 2022 verder uitgekristalliseerd worden.</p>	<p>De rol wordt steeds duidelijker. We zoeken daarbij ook samenwerking, waaronder Stichting Landschapsbeheer Zeeland.</p>
<p>Ook zal aandacht zijn voor de financiële middelen die hiervoor beschikbaar zijn.</p>	<p>In het algemeen kan gesteld worden dat het bewustzijn van de dekking van inzet gegroeid is.</p>

Bijzondere projecten

Speerpunt 2022	Realisatie 2022
<p>Wij leveren ook het komende jaar een constructieve bijdrage aan de totstandkoming van het Grenspark Groot Saeftinghe.</p>	<p>Gerealiseerd. Zie het IKS-verslag 2022 in bijlage 9.</p>
<p>Wij zijn als projecttrekker Zeeland verantwoordelijk voor de realisatie van Het Groene Strand binnen Zeeland en zullen in 2022 in goed overleg met de gemeenten, natuureducatie centra, ondernemers en vrijwilligersorganisaties werken aan Groene Stranden op Schouwen-Duiveland, Walcheren, Zuid-Beveland, Noord-Beveland en Zeeuws-Vlaanderen.</p> <p>Daarnaast wordt er ook gewerkt aan provincie-brede initiatieven, waaronder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een educatieplan dat op ieder Groen Strand door diverse partijen kan worden uitgerold; • Onderzoek naar de efficiënte bescherming van strandbroedvogels. 	<p>Gerealiseerd. Zie het IKS-verslag 2022 in bijlage 9.</p>
<p>Wij zijn als projectpartner betrokken bij Waterdunen; in 2022 zal het project formeel afgerond worden en het natuurdeel overgedragen worden aan HZL. HZL streeft naar behoud en versterking van de natuurwaarden en de beleefmogelijkheden in het gebied.</p>	<p>Op 19 december 2022 zijn wij officieel de eigenaar geworden van de grond van Waterdunen.</p>
<p>Binnen Waterdunen werken wij met ondernemers aan de realisatie van het project Kustlaboratorium, waarbij binnendijs zilte teelten gerealiseerd worden in een landschappelijk en ecologisch waardevolle omgeving. In 2022 zal in dat kader toegewerkt worden naar een plan van aanpak ten aanzien van de herbestemming van de Grote Schuur op het hof, zal een plan van aanpak inzake de exploitatie van het Kustlab worden uitgewerkt en is de realisatie van zilte teelt in het deelgebied Schallepolder voorzien.</p>	<p>Door de uitloop van de grondoverdracht Waterdunen is het project Kustlaboratorium in 2022 nog niet opgepakt. Schuift door naar 2023.</p>

Communicatie

Speerpunt 2022	Realisatie 2022
<p>We zullen goed vertellen wat we doen en waarom we dat doen. In 2021 is al gestart om te komen tot een meer integrale aanpak over al onze communicatiemiddelen heen wat in 2022 verder vormgegeven wordt. De algehele zichtbaarheid voor HZL zal hiermee worden vergroot door rekening te houden met de middelenmix en de gevolgen daarvan voor boodschap, diepgang en herhaling.</p>	<p>Aanpak vanuit een contentkalender met rubrieken, zodat de breedte van onze activiteiten goed benadrukt blijven en er bewust oog is voor de (verschillende) doelgroepen achter de communicatiekanalen (met name online).</p> <p>Planmatige vorm met ruimte voor actualiteit. Communicatieboodschap bepaalt vorm, bijvoorbeeld 'long read' in donateursblad resp. uitgebreid bericht/blog bij inhoudelijke of strategische items of natuurweetjes voor educatie. Idealiter verteld door medewerkers zelf zodat de content 'dichtbij en betrokken' voelt.</p> <p><u>Cijfers:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • LinkedIn: 2.017 volgers (+69%); 237.000 bereik (+30%); interacties 14.000 (+11%) • Facebook: 4.548 fans (+9%); 583.000 bereik (+66%); 57.000 interacties (+18%) • Abonnees e-mail: 4.460 (+8%) • Website: 124.000 gebruikers, 375.000 paginaweergaves (2021 niet beschikbaar)
<p>Wij blijven het tijdschrift ZEEUWSLANDSCHAP uitbrengen waarbij in 2022 overgegaan wordt naar een nieuwe bladformule op basis van een onderzoek dat in 2021 onder de donateurs gedaan is.</p>	<p>Na lezersonderzoek is nieuwe bladformule (inhoud en vormgeving) gelanceerd per winter 2021/2022 en consistent uitgerold in vier seizoensedities (5x in 2022). Aanstelling van een compacte redactieraad, aangevuld met interne en externe gastschrijvers, die werkt aan de hand van een efficiënt ingericht creatieproces.</p>
<p>In 2022 worden de voorbereidingen getroffen voor een volledig nieuwe website inclusief de integratie van de 'losse' websites Saefthinghe en Kustlab. De website zal voorzien in optimaal gebruiksgemak en beleving richting bezoeker en het bereiken van efficiëntie in beheer en administratieve handelingen aan de achterzijde.</p>	<p>Nieuwe website gelanceerd in november 2022 incl. compleet nieuwe huisstijl, intuïtievare navigatie, herziene content en functionaliteiten voor optimaal gebruiksgemak en beleving voor bezoeker (o.a. flexibel donatiebedrag en -periode, routekaarten).</p> <p>Aan de achterzijde aansluiting op nieuwe donateursadministratie via ERP-systeem met meer geautomatiseerde processen voor beheer, administratie en CRM.</p> <p>Kustlabwebsite is offline gehaald en relevante informatie is ondergebracht op Waterdunenpagina. Uitgebreide Saefthinghe pagina voorzien om in fase 2 losse website af te kunnen stoten (2023).</p> <p>Vorbereidingen voor fase 2 implementatie excursiemodule met online boeken en betalen (lancering voorzien in april 2023) gestart eind 2022.</p>
<p>We zullen de betrokkenheid van donateurs vergroten door regelmatig contact te hebben door de nieuwsbrief 8x per jaar te verspreiden in de maanden buitenom het tijdschrift.</p>	<p>Gerealiseerd vanaf begin 2022.</p>
<p>In 2022 zal een visie en strategie op donateursaanpak breed worden voorbereid met aandacht voor: particulier (lidmaatschap en projectmatig), schenken en nalatenschappen en bedrijfsleven/zakelijke markt.</p>	<p>Hierin is een belangrijkste aanzet gedaan door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Op website: het mogelijk maken van diverse vormen particulier lidmaatschap (keuze uit bedragen en jaar of maand)

	<ul style="list-style-type: none"> • Op website: het mogelijk maken van eenmalige gift particulier (zonder lidmaatschap) • Op website: via iDEAL betalen (i.p.v. overschrijven) van eenmalige gift en cadeau-donateurschap (iDEAL excursies in fase 2; april 2023) • Op website: duidelijk zichtbaar maken welke verschillende mogelijkheden er zijn om financieel te ondersteunen • In donateursmagazine: speciale rubriek voor verschillende vormen van financiële steun, bv testimonials • Social campagne: donateurswerving met premium Kiek Zeeland reisgids en cadeau donateurschap in december.
Opfrissing van huidige huisstijl voor meer 'eigentijdse/van nu' uitstraling, nog meer herkenbaarheid en consistentie van gebruik over alle mogelijke materialen heen door zowel internen als externen.	Gerealiseerd met onderbouwing waarom en hoe: nieuw logo, kleuren en lettertype, uitgewerkt op verschillende soorten huisstijldragers. Huisstijlhandboek en masterdesigns beschikbaar. Plan van aanpak implementatie op schema en zal komende jaren verder van kracht blijven (m.n. terreinborden zullen per gebied (beheercyclus) of project aangepakt worden en met sturing op inkoop efficiency).
Herwaardering van excursieaanbod op pijlers: frequentie, inhoud, spreiding, doelgroep, prijs/kwaliteit.	<p>Begin 2022 zijn in alle regio's excursies geëvalueerd (stoppen, starten, aanpassen) en waar nodig tarifiering aangepast (meer waarde of logischer).</p> <p>Het excursieprogramma is inhoudelijk verdiept door inbreng van gidsen.</p> <p>Ontwikkeling van een aantal nieuwe thematische excursies, bv. foto-excursie Slikken, excursie vogelaar, fietsexcursies Waterwinbossen, Natuur-doe-dag Waterdunen.</p>
Herziening, actualisatie bestaande en implementatie van nieuwe wandel- en fietsroutes incl. publicatie.	Focus op digitaal ontsluiten routes op nieuwe website (ingetekende kaartjes).
Implementatie van projectcommunicatie met als doel betere zichtbaarheid voor HZL en de onderliggende projecten naar relevante doelgroepen/stakeholders.	Gerealiseerd door stelselmatig overleg met projectleiders en inbrengen in contentkalender zodat dit in de diverse communicatiekanalen meegenomen wordt. Op nieuwe website expliciet ruimte voor projecten gereserveerd en terugkerende rubriek in donateursmagazine.

Bedrijfsvoering

Speerpunt 2022	Realisatie 2022
<p>In 2021 is gestart met de basis op orde brengen als het gaat om het naleven van (wettelijke) verplichtingen, in 2022 zal dit verder worden gecontinueerd. Ook zal in 2022 intern beleid verder worden vormgegeven, met specifieke aandacht voor personeelsbeleid en IT.</p>	<p>Een functieboek met daarin alle functies van onze medewerkers is opgesteld en functies zijn gewaardeerd en herwaarderingen zijn verwerkt, gebaseerd op een verplichting vanuit de cao.</p> <p>In 2022 heeft een hertoetsing van het CBF plaats gevonden. In navolging daarvan is specifieke aandacht uitgegaan naar het opstellen van het integriteitsbeleid. In het bestuursverslag, hoofdstuk 1, is dit nader toegelicht.</p> <p>Vanuit bedrijfsvoering heeft ondersteuning plaats gevonden aan het certificeringsproces van het Kwaliteitshandboek ten behoeve van de beheersubsidie.</p> <p>Ultimo 2022 zijn de functioneringsgesprekken gevoerd tussen leidinggevenden en medewerkers. Hierbij is gebruik gemaakt van een eenduidige aanpak en vastlegging. Daarmee is een gestart gemaakt met een gesprekkencyclus per medewerker.</p> <p>Thuiswerkbeleid is vastgesteld en zal in 2023 worden geïmplementeerd. IT-beleid is in voorbereiding en zal in 2023 nader worden uitgewerkt en vastgesteld.</p> <p>Ultimo 2022 is het hoofdkantoor voorzien van nieuw kantoormeubilair, sta/zit-bureaus en nieuwe bureaustoelen welke zullen bijdragen aan een ergonomische werkplek.</p>
<p>Per 1 januari 2022 wordt overgegaan op AFAS waarvan de inzet en het gebruik in 2022 verder zal worden uitgebreid van ondersteunende processen naar primaire processen. Denk hierbij de integratie van de donateursadministratie en het excursieaanbod waarbij specifieke aandacht uitgaat naar de koppeling met de nieuwe website. Continue aandacht zal uitgaan naar het optimaliseren van onze bedrijfsprocessen en het werkbaar houden van onze medewerkers en hen daarin begeleiden.</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In januari 2022 gestart met het in gebruik nemen van de modules Financieel, HRM (personeelszaken en salarisadministratie) en Projecten.</p> <p>Medewerkers opgeleid om hun eigen personeelsgegevens te kunnen bijwerken, uren te registreren en declaraties in te dienen.</p> <p>Eenduidige werkwijze en functiescheiding worden door de inrichting afgedwongen.</p> <p>Na een succesvolle ingebruikname is gestart met het in gebruik nemen van Abonnementen ten behoeve van de donateursadministratie.</p> <p>Dit in combinatie met de koppeling naar de website en het migreren van de data uit een verouderd systeem. Sinds november 2022 is de nieuwe werkwijze in gebruik.</p> <p>In 2023 zal de verdere ingebruikname en optimalisatie van AFAS worden voortgezet.</p>
<p>In 2022 zal ook een nieuw contractregistratiesysteem in gebruik worden genomen waarbij ook specifieke aandacht is voor de koppeling met het ERP-systeem.</p>	<p>Vorbereidingen voor de koppeling tussen de twee systemen zijn getroffen. De implementatie van het nieuwe contractregistratiesysteem is uitgesteld tot</p>

	medio 2023 en is daarmee nog niet in gebruik genomen.
Herziening van vermogensbeheer.	Ultimo 2021 heeft de omzetting van beleggingsadvies naar vermogensbeheer plaats gevonden. In 2022 heeft het daarmee geen verdere aandacht gehad.
Verder vormgeven van de planning- en controlcyclus met aandacht voor continue informatie voor budgetverantwoordelijken, periodieke informatie voor MT, DB en RvT en het optimaliseren van de processen over de totstandkoming van de begroting en jaarrekening.	In 2022 zijn 2 tussentijdse rapportages opgesteld voor de DB, het MT en de RvT. In 2023 zal de totstandkoming van managementinformatie en andere producten vanuit de planning- en controlcyclus centraal staan. In 2022 stond de basis centraal, namelijk de inrichting van AFAS en de functiescheiding in processen.
Ontwikkeling in 2022.	In 2022 hebben Het Zeeuwse Landschap en Stichting Landschapsbeheer Zeeland de intentie uitgesproken om intensiever samen te werken op het gebied van bedrijfsvoering. Kennisuitwisseling en het gezamenlijk oppakken van gelijkwaardige vraagstukken staat hierbij centraal. Vorbereidingen zijn gestart voor de implementatie van projectmatig werken in 2023.

Jaarrekening

Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

Balans per 31 dec 2022 Stichting Het Zeeuwse Landschap
(x € 1.000) na resultaatbestemming

	<i>toel.</i>	<u>31-12-2022</u>	<u>31-12-2021</u>
<u>ACTIVA</u>			
Materiële vaste activa	1		
Benodigd voor de bedrijfsvoering		383	301
Direct aangewend in het kader van de doelstelling		9.609	8.122
Activa in ontwikkeling		<u>796</u>	<u>2.346</u>
		10.788	10.768
Effecten	2	965	1.106
Vorraden			
Voor direct en volledig gebruik in het kader van de doelstelling	3	<u>8</u>	<u>8</u>
Vorderingen op korte termijn	4	3.353	3.030
Liquide middelen	5	<u>8.051</u>	<u>7.733</u>
		<u>23.166</u>	<u>22.645</u>
<u>PASSIVA</u>			
Reserves en fondsen			
<u>Reserves:</u>	6		
Reserve verwervingen		4.201	4.227
Continuïteitsreserve		3.825	4.080
Bestemmingsreserve beheer		368	418
Bestemmingsreserve afschrijvingen		<u>2.695</u>	<u>2.795</u>
		11.089	11.520
<u>Fondsen:</u>	7		
Bestemmingsfonds Nationale Postcode Loterij		2.770	3.390
Bestemmingsfonds Landbouwgrond		<u>3.534</u>	<u>3.534</u>
		6.304	6.924
Totaal reserves en fondsen		17.393	18.444
Vorzieningen	8		
Jubileumvoorziening		37	31
Onderhoudsvoorziening		<u>450</u>	<u>409</u>
		487	441
Schulden op lange termijn	9	1.169	-
Schulden op korte termijn			
Schulden	10	1.933	2.167
Vooruitontvangen bedragen		<u>2.184</u>	<u>1.593</u>
		<u>4.117</u>	<u>3.760</u>
		<u>23.166</u>	<u>22.645</u>

Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

Staat van baten en lasten over 2022 Stichting Het Zeeuwse Landschap (x € 1.000)

	toel.	<u>2022</u>	<u>begr 2022</u>	<u>2021</u>
Baten				
Baten van particulieren	11	314	320	543
Baten van bedrijven	12	7	-	14
Baten van loterijorganisaties	13	938	938	938
Baten van subsidies van overheden	14	<u>4.765</u>	<u>3.806</u>	<u>4.077</u>
Som van de geworven baten		6.023	5.064	5.572
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	15	<u>1.868</u>	<u>642</u>	<u>671</u>
		1.868	642	671
Totaal baten		<u>7.891</u>	<u>5.705</u>	<u>6.243</u>

Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

Staat van baten en lasten over 2022 Stichting Het Zeeuwse Landschap (x € 1.000)

	toel.	2022	begr 2022	2021
Lasten				
Besteed aan doelstellingen				
Aankoop en beheer natuurterreinen	16	6.229	3.779	4.550
Voorlichting en educatie	16	<u>1.327</u>	<u>817</u>	<u>556</u>
		7.556	4.596	5.106
Wervingskosten:				
Kosten eigen fondsenwerving	16	182	44	44
Beheer en administratie				
	16	<u>1.027</u>	<u>1.082</u>	<u>913</u>
Totaal lasten				
	16	<u>8.766</u>	<u>5.726</u>	<u>6.063</u>
Saldo voor financiële baten en lasten		-874	-21	180
Saldo financiële baten en lasten	17	-177	-22	132
		-		
Saldo van baten en lasten		<u>-1.051</u>	<u>-43</u>	<u>312</u>
Het resultaat is als volgt bestemd				
Continuïteitsreserve		-255	47	496
Reserve verwervingen		-26	-	-78
Bestemmingsreserve beheer		-50	-50	-50
Bestemmingsreserve afschrijvingen		-100	-40	-40
Bestemmingsfonds Nationale Postcode Loterij		-620	-	-16
		<u>-1.051</u>	<u>-43</u>	<u>312</u>

Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

Grondslagen van balanswaardering en resultaatbepaling

ALGEMEEN

Richtlijnen/keurmerken

De jaarrekening 2022 is ingericht volgens de Richtlijn 650 Fondsenwervende Organisaties. De richtlijn vormt een essentieel onderdeel van de beoordelingen die worden verricht door het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) in het kader van het CBF-Keurmerk.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar, met uitzondering van de toegepaste stelselwijzigingen zoals opgenomen in de desbetreffende paragrafen.

Foutenherstel

In de jaarrekening 2022 heeft foutenherstel plaats gevonden.

Materiële vaste activa

(x € 1.000)

	31-12-2021	1-1-2022
MATERIELE VASTE ACTIVA		
Benodigd voor de bedrijfsvoering	309	301
Benodigd in het kader van de doelstellingen	5.702	8.121
Activa in ontwikkeling	0	2.346
	<u>6.011</u>	<u>10.768</u>

Met dit overzicht wordt weergegeven wat gerapporteerd is in de jaarrekening 2021 als boekwaarden en wat de aangepaste boekwaarden zijn naar aanleiding van foutenherstel in de jaarrekening 2022.

- **Natuurgronden**
In het (verre) verleden zijn natuurgronden verworven door Het Zeeuwse Landschap, welke niet (volledig) in aanmerking kwamen voor aankoopsubsidies, geactiveerd als terreinen waarop niet werd afgeschreven. Het activeren van natuurgrond, zijnde terreinen, komt niet overeen met de waarderingsgrondslag. De boekwaarde ad € 198k is ten laste gebracht van de Reserve verwervingen.
- **Landbouwgronden**
Het Zeeuwse Landschap is in het bezit van landbouwgrond die ook als zodanig worden ingezet en waar pachtopbrengsten op gerealiseerd worden. De aanschaf van deze gronden is in het verleden ten laste van projectgelden gebracht of rechtstreeks in het vermogen verwerkt. De aanschaf is daarmee niet juist verwerkt waardoor het in bezit hebben van deze percelen niet tot uitdrukking kwam in de presentatie van de materiële vaste activa. De boekwaarde van de landbouwpercelen welke aan de materiële vaste activa zijn toegevoegd betreft € 4.956k. Het effect hiervan op het vermogen wordt nader toegelicht bij de Reserves en fondsen.
- **Aansluiting balans en toelichting op de balans**
Een eenduidige aansluiting tussen de balans en de toelichting op de materiële vaste activa ontbrak. In combinatie met het foutenherstel is de aansluiting op orde gebracht.

Grondslagen van balanswaardering en resultaatbepaling

Onderhoudsvoorziening

(x € 1.000)

	31-12-2021	1-1-2022
ONDERHOUDSVOORZIENING	194	409

Met dit overzicht wordt weergegeven wat gerapporteerd is in de jaarrekening 2021 als boekwaarde en wat de aangepaste boekwaarde is naar aanleiding van foutenherstel in de jaarrekening 2022.

In 2022 heeft Het Zeeuwse Landschap het MeerJarenOnderhoudsPlan (MJOP) van de bebouwde bezittingen geactualiseerd. Uit de bepaling van de benodigde voorziening per 31-12-2022 is gebleken dat de voorziening groot onderhoud niet aansluit op de benodigde inzet van onderhoud en dat niet alle bebouwde bezittingen onderdeel waren van de voorziening. Het financiële effect van het foutenherstel is tot uitdrukking gebracht in de Continuïteitsreserve per 1-1-2022 en tevens zijn de vergelijkende cijfers 2021 hier op aangepast.

Eigen vermogen

De financiële effecten op het eigen vermogen van het foutenherstel zijn nader toegelicht bij de reserves en fondsen als onderdeel van het eigen vermogen.

Staat van baten en lasten

(x € 1.000)

	2022	2021
	31-12-2021	31-12-2021
Besteed aan doelstellingen:		
Aankoop en beheer natuurterreinen	4.550	4.519
Voorlichting en educatie	560	545
Beheer en administratie	913	960

- In relatie tot de aanpassing van de onderhoudsvoorziening heeft ook foutenherstel plaats gevonden op de toetelling aan de onderhoudsvoorziening in 2021. In de jaarrekening 2021 was rekening gehouden met een dotatie aan de onderhoudsvoorziening van € 42k in tegenstelling tot de € 85k waarvan is uitgegaan voor het foutenherstel. Dit betekent dat per saldo de vergelijkende cijfers €43k lager zijn weergegeven ten opzichte van de jaarrekening 2021.

Wat betreft de lasten voor beheer en administratie is naast de verwerking van het foutenherstel voor € 1k er voornamelijk sprake van reclassificatie van lasten welke in de jaarrekening 2022 zijn opgenomen onder de financiële baten en lasten.

Afrondingen

Over het algemeen zijn de getallen in deze jaarrekening afgerond in duizenden euro's. Hierdoor kunnen er verschillen ontstaan met de totaalstelling als de afzonderlijke al afgeronde getallen worden opgeteld.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat de directie zich over verschillende zaken een oordeel vormt en schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Als het voor het geven van het vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

Grondslagen van balanswaardering en resultaatbepaling

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

Op iedere balansdatum wordt beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Als dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Als het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

Valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's.

GRONDSLAGEN VOOR BALANSWAARDERING

Algemeen

De waardering van activa en passiva vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Bedrijfsvoering

■ Kantoorpand

Het kantoorpand in Wilhelminadorp is gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen.

■ Machines en dienstauto's

De machines en dienstauto's zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen.

■ Inventaris

De inventaris bestaat uit kantoormeubilair en computerapparatuur. De inventaris is gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen.

De afschrijvingen worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met een eventuele residuwaarde. De afschrijvingspercentages zijn vastgesteld aan de hand van de verwachte economische levensduur van de bedrijfsmiddelen.

Direct in gebruik voor de doelstelling

■ Terreinen

In de jaarrekening wordt het bezit aan natuurterreinen niet gewaardeerd omdat de onroerende bezittingen duurzaam aan het economisch proces zijn onttrokken en omdat het beleid is de natuurgronden niet te vervreemden.

De aangekochte terreinen met beoogd gebruik 'natuur' worden in afwachting van afwaardering worden tegen verkrijgingsprijs gewaardeerd. Er wordt niet op afgeschreven.

■ Landbouwgronden

De landbouwgronden worden gewaardeerd tegen historische kostprijs of lagere marktwaarde. Er wordt niet op afgeschreven. Deze gronden worden verpacht en genereren daarmee pachtbaten.

■ Gebouwen

De gebouwen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen. De afschrijvingen worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs. Hieronder zijn ook twee appartementen opgenomen die in het bezit zijn Het Zeeuwse Landschap die via een intermediair worden verhuurd aan particulieren. Voor de kosten van periodiek groot onderhoud wordt een voorziening gevormd. Deze voorziening is opgenomen onder de overige voorzieningen aan de passiefzijde van de balans.

■ Machines en dienstauto's

De machines en dienstauto's zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen.

■ Inventaris

De inventaris bestaat uit kantoormeubilair en computerapparatuur. De inventaris is gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen.

Grondslagen van balanswaardering en resultaatbepaling

De afschrijvingen worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met een eventuele residuwaarde. De afschrijvingspercentages zijn vastgesteld aan de hand van de verwachte economische levensduur van de bedrijfsmiddelen.

Afschrijvingspercentages:

Kantoorpand: 3,03%

Machines en dienstauto's: 10-25%

Inventaris: 10-33,33%

Gebouwen: 2,5-10%

Activa in ontwikkeling

Activa in ontwikkeling is gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Deze activa is nog niet geschikt voor gebruik in verband met benodigde renovatie en/of herbestemming van het object. Na de benodigde investeringen zal het actief in gebruik genomen worden en zal daarop worden afgeschreven.

Effecten

De effectenportefeuille bestaat uit aandelen, obligaties, alternatieve beleggingen en liquide middelen. De ter beurze genoteerde aandelen, obligaties en alternatieve beleggingen behoren tot een handelsportefeuille en worden gewaardeerd op de beurswaarde per balansdatum, waarbij zowel ongerealiseerde als gerealiseerde waardeveranderingen direct in de staat van baten en lasten worden verantwoord.

Voorraden

De voorraden in het kader van de doelstelling bestaan uit artikelen die voor de verkoop zijn bestemd. De voorraden zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of vervaardigingswaarde.

Vorderingen

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor eventuele oninbaarheid van vorderingen wordt een voorziening getroffen op basis van individuele beoordeling. In 2022 is er geen voorziening voor oninbaarheid van vorderingen (waaronder debiteuren) opgenomen.

Liquide middelen

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Reserves en fondsen

De bestemmingsreserves zien toe op het deel van het eigen vermogen dat wordt afgezonderd omdat daaraan een beperkte bestedingsmogelijkheid is gegeven.

Het bestemmingsfonds ziet toe op het deel van het vermogen dat wordt afgezonderde omdat daaraan door derden een beperkte bestedingsmogelijkheid is gegeven.

Voorzieningen

Jubileumvoorziening

De jubileumvoorziening betreft een voorziening voor toekomstige jubileumuitkeringen. De voorziening betreft de contante waarde van de in de toekomst uit te keren jubileumuitkeringen. De berekening is gebaseerd op gedane toezeggingen, blijfkans, leeftijd en een disconteringsvoet van 4%.

Onderhoudsvoorziening

De voorziening ter gelijkmatige verdeling van lasten voor groot onderhoud van bebouwde objecten wordt bepaald op basis van de te verwachten kosten over een reeks van jaren. Het uitgevoerde onderhoud wordt ten laste van deze voorziening gebracht.

Grondslagen van balanswaardering en resultaatbepaling

Langlopende schulden

Dit betreft een bijdrage van een derde in de beheer- en onderhoudskosten van onderdelen in onze terreinen welke niet vallen onder de reguliere subsidieregeling maar wel als kwalitatieve verplichting zijn opgelegd. Het fonds valt vrij ter dekking van de lasten van het beheer- en onderhoud.

Kortlopende schulden

Schulden met een looptijd van korter dan 1 jaar worden opgenomen onder de kortlopende schulden.

GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING VAN DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Algemeen

Baten en lasten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor al vermelde grondslagen van waardering en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Winsten worden verantwoord in het jaar waarin de prestaties zijn verricht en afgerond. Verliezen worden in aanmerking genomen in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn. Baten en lasten van activiteiten, welke per balansdatum nog niet zijn afgerond, worden verantwoord als respectievelijk vooruit ontvangen en vooruitbetaald.

Baten van particulieren

Baten uit erfstellingen en legaten worden verantwoord in het boekjaar waarin de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Donateursinkomsten en periodieke schenkingen worden verantwoord in de periode waar ze betrekking op hebben. Donaties en giften worden verantwoord op het moment dat de gelden zijn ontvangen.

Baten van bedrijven

Baten van bedrijven worden verantwoord in het boekjaar waar ze betrekking op hebben.

Baten van loterijorganisaties

Baten van loterijorganisaties worden verantwoord in het boekjaar waarin de bate definitief is toegezegd.

Baten van subsidies van overheden

Subsidiebaten voor verwervingen en projecten en de daarmee samenhangende lasten worden verantwoord naar rato van de voortgang. De voortgang van het project of de verwerving wordt bepaald aan de hand van de hiervoor gemaakte kosten. Overheidssubsidies voor de exploitatie worden verantwoord in het jaar van toekenning. Voor projecten waarvoor overheidssubsidie wordt verkregen waaraan een terugbetalingsverplichting is verbonden bij het niet besteden van de subsidie overeenkomstig de subsidievoorwaarden, worden baten verantwoord bij het aangaan van een verplichting tot besteding overeenkomstig de subsidievoorwaarden.

Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten

Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten worden verantwoord in het boekjaar, waarin de levering plaatsvindt en/of de dienst is verricht.

Overige baten

Overige baten worden verantwoord in het boekjaar, waarin de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld en in de overige baten is ook inbegrepen de mutatie onderhanden projecten.

Lasten

De lasten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenen

Het Zeeuwse Landschap heeft haar pensioenen ondergebracht bij Stichting BPL-Pensioenen (BPL). Deze regeling wordt onder het Nederlandse pensioenstelsel gefinancierd door afdrachten aan het Bedrijfspensioenfonds voor de Landbouw. Deelname aan het BPL is verplicht gesteld in de Raam-CAO Bos en Natuur waaronder de Het Zeeuwse Landschap valt.

De opbouw van de pensioenaanspraken wordt steeds in het betreffende kalenderjaar gefinancierd door middel van (tenminste) kostendekkende premiebetalingen.

Grondslagen van balanswaardering en resultaatbepaling

De pensioenregeling is een middelloonregeling met – voor zowel actieve als inactieve deelnemers (slapers en gepensioneerden) - voorwaardelijke toeslagverlening. De toeslagverlening is afhankelijk van het beleggingsrendement.

De jaarlijkse opbouw van de pensioenaanspraken in 2022 was 1,70% van het pensioengevend salaris dat is gebaseerd op het brutoloon minus een franchise (ad € 14.618). Het pensioengevend salaris is gemaximeerd op € 59.706. De jaarlijkse premie die voor rekening komt van de werkgever bedraagt 19,09% van het pensioengevend salaris. De hoogte van de premie wordt jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het pensioenfonds op basis van de dekkingsgraad en verwachte rendementen.

Voor werknemers met een pensioengevend salaris boven het maximum van € 59.706 is de excedent regeling van het BPL van toepassing (tot maximaal € 114.866).

De dekkingsgraad was 117,4% per 31 december 2022 (105,6% per 31 december 2021). Omdat deze boven de 104,3% ligt is het niet nodig om de pensioenen te verlagen. De premie en het opbouwpercentage gaat in 2023 naar 1,58 %.

De pensioenverplichtingen worden gewaardeerd volgens “verplichting aan pensioenuitvoerder benadering”. In deze benadering wordt aan de pensioenuitvoerder te betalen premie als een last in de staat van baten en lasten verantwoord. Ultimo 2022 zijn er evenals in 2021 geen verplichtingen waarvoor een pensioenvoorziening is opgenomen.

Afschrijvingen

De afschrijvingen zijn berekend door middel van vaste percentages van de aanschafwaarde, op basis van de verwachte economische levensduur. Boekwinsten en -verliezen bij verkoop van de vaste activa zijn begrepen onder de post overige baten.

Financiële baten en lasten

De financiële baten en -lasten betreffen de op de verslagperiode betrekking hebbende renteopbrengsten en -kosten van uitgegeven en ontvangen leningen en tegoeden.

Toelichting op de balans Stichting Het Zeeuwse Landschap (x € 1.000)

1) Materiële vaste activa

	benodigd voor bedrijfsvoering		aangewend in het kader van de doelstelling				activa in ontwikkeling	totaal
	kantoorpand	mach. en inv.	terr/beh obj.	landbouwgrond	gebouwen	mach. en inv.		
Cumulatieve aanschaffingswaarde 1 januari 2022	436	320	859	5.581	1.605	920	2.346	12.068
Cumulatieve afschrijvingen 1 januari 2022	-190	-266	-	-	-370	-474	-	-1.300
Boekwaarde 1 januari 2022	246	54	859	5.581	1.235	446	2.346	10.768
Investeringen	-	117	84	-	-	79	12	292
Desinvesteringen	-	-	-	-	-	-	-	-
Vermindering (i.v.m. ontvangen subsidies)	-	-	-	-	-	-	-	-
Overboeking	-	8	-	-	1.488	66	-1.562	-
Afschrijvingen 2022	-13	-30	-	-	-104	-125	-	-272
Boekwaarde 31 december 2022	233	150	943	5.581	2.619	467	796	10.788
Cumulatieve aanschaffingswaarde 31 december 2022	436	445	943	5.581	3.093	1.066	796	12.360
Cumulatieve afschrijvingen 31 december 2022	-203	-296	-	-	-475	-599	-	-1.572
Boekwaarde 31 december 2022	233	150	943	5.581	2.619	467	796	10.788

In 2022 heeft Het Zeeuwse Landschap 246 hectare grond verworven. Hiervoor is een bedrag van € 1.797.095 betaald. Het natuurgebied Waterdunen is in 2022 in bezit gekomen van Het Zeeuwse Landschap en betreft natuur met een omvang van 228 hectare. Bijdragen van derden, waaronder Nationale Postcode Loterij gelden zijn ingezet voor de aanschaf van deze grond.

Daarnaast heeft Het Zeeuwse Landschap 8 hectare gekocht met middelen van de Tennet compensatie en deze grond wordt ingezet voor de realisatie van natuur.

Het Zeeuwse Landschap heeft 8 hectare natuurgrond gekocht. De aanschaf is verantwoord in de staat van baten en lasten en middels de resultaatbestemming onttrokken aan de Reserve verwervingen.

Er is 1 hectare landbouwgrond gekocht met het uiteindelijke doel dit in te zetten als natuur. Hiervoor wordt in 2023 een provinciale procedure gestart om de status van aangekochte gronden te veranderen. Deze procedure kan meer dan een jaar in beslag nemen. Deze verworven gronden zijn nu opgenomen onder de materiële vaste activa, als terreinen. Op het moment dat de status is gewijzigd door de provincie, kan een subsidie worden aangevraagd als tegemoetkoming in de afwaardering van de gronden. Vanaf het moment dat de subsidiebeschikking toegekend is, wordt de aankoopprijs van de grond via de resultaatbestemming ten laste gebracht van de Reserve verwervingen en de wordt de toegekende subsidie toegevoegd aan dezelfde reserve. De verwachting is dat afwaardering in 2024 zal plaatsvinden.

	<u>31-12-22</u>	<u>31-12-21</u>
2) Effecten		
Aandelen	233	264
Obligaties	700	605
Effecten beheerrekening	17	223
Overig	<u>15</u>	<u>14</u>
	<u>965</u>	<u>1.106</u>

De verkrijgingswaarde van de effecten per 31 december 2022 bedroeg circa € 1.048.000.

Voorraden

3) Direct aangewend in het kader van de doelstelling:

Winkelvoorraad bezoekerscentrum Saeftinghe en voorraad boeken	<u>8</u>	<u>8</u>
---	----------	----------

Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

Toelichting op de balans Stichting Het Zeeuwse Landschap (x € 1.000)

	<u>31-12-22</u>	<u>31-12-21</u>
<u>4) Vorderingen op korte termijn</u>		
Beheersubsidies	2.629	2.623
Onderhanden projecten	239	137
Debiteuren en vooruitbetaald	464	223
Diversen	<u>21</u>	<u>47</u>
	<u>3.353</u>	<u>3.030</u>

Alle opgenomen vorderingen hebben een looptijd van <1 jaar.

5) Liquide middelen

Rekening courant saldi	3.413	1.487
Kassen	5	17
Spaarrekeningen	<u>4.633</u>	<u>6.228</u>
	<u>8.051</u>	<u>7.732</u>

	<u>31-12-22</u>	voorgestelde	<u>31-12-21</u>
<u>Reserves en fondsen</u>		res. bestemming	

6) Reserves

Reserve verwervingen	4.201	-26	4.227
Continuïteitsreserve	3.825	-255	4.080
Bestemmingsreserve beheer	368	- 50	418
Bestemmingsreserve afschrijvingen	<u>2.695</u>	<u>-100</u>	<u>2.795</u>
	<u>11.089</u>	<u>-431</u>	<u>11.520</u>

Reserve verwervingen

De reserve verwervingen is voornamelijk gevormd uit erfstellingen, legaten en schenkingen in het verleden. Enkel als een erfstelling, legaat of schenking bestemd is voor verwerving, dan wordt deze toegevoegd aan de reserve. De middelen in deze reserve zijn bedoeld voor incidentele grote aankopen die niet worden gesubsidieerd.

De mutatie van de reserve verwervingen in 2022 bestaat uit een verkregen gift ad € 8k en het saldo van grond aankopen ad € 34k.

Toelichting op de balans Stichting Het Zeeuwse Landschap (x € 1.000)

Foutenherstel reserve verwervingen

(x € 1.000)

Stand per 31-12-2020 (gerapporteerd)	3.081
Foutenherstel 31-12-2020 - Landbouwgrond	1.422
Foutenherstel 31-12-2020 - Natuurgronden	-198
Stand per 1-1-2021 (gecorrigeerd)	4.305
Resultaat 2021 (gerapporteerd)	-78
Stand per 31-12-2021 (gecorrigeerd)	4.227
Stand per 31-12-2021 (gerapporteerd)	3.003
Cumulatief foutenherstel per 31-12-2021	1.224
Stand per 31-12-2021 (gecorrigeerd)	4.227
Resultaat 2022	-26
Stand per 31-12-2022	4.201

De financiële impact van het foutenherstel dat in de jaarrekening 2022 is verwerkt heeft een cumulatief effect op de reserve verwervingen van € 1.224k.

Eenzijds is ten laste van de reserve verwervingen de boekwaarde van de in het verleden verworven natuurgronden gebracht. Anderzijds is in het verleden de aanschaf van landbouwgrond direct ten laste van de reserve verwervingen gebracht in plaats van het verantwoorden van deze bezittingen onder de materiële activa.

De onjuiste verwerking in het verleden is hiermee herstelt en heeft een hogere reserve verwervingen tot gevolg. Tevens heeft het foutenherstel van de landbouwgronden ook effect op het Bestemmingsfonds Landbouwgronden zoals toegelicht wordt onder Fondsen.

Continuïteitsreserve

Het doel van deze continuïteitsreserve is om via de jaarlijkse kapitaalopbrengsten een structurele inkomstenstroom te genereren, die wordt ingezet ter dekking van een deel van de jaarlijkse exploitatielasten. De gewenste of benodigde omvang van de continuïteitsreserve is nog niet gekwantificeerd. Risicomanagement zal een toenemende aandacht krijgen en als onderdeel daarvan zal ook aandacht zijn van de omvang van deze reserve.

Foutenherstel continuïteitsreserve

(x € 1.000)

Stand per 31-12-2020 (gerapporteerd)	3.757
Foutenherstel - Dotatie voorziening groot onderhoud	-172
Stand per 1-1-2021 (gecorrigeerd)	3.585
Resultaat 2021 (gecorrigeerd)	-44
Stand per 31-12-2021 (gecorrigeerd)	3.541
Stand per 31-12-2021 (gerapporteerd)	4.296
Cumulatief foutenherstel per 31-12-2021	-216
Stand per 31-12-2021 (gecorrigeerd)	4.080
Resultaat 2022	-255
Stand per 31-12-2022	3.825

Als gevolg van de actualisatie van het MeerJarenOnderhoudsPlan van de bebouwde objecten die Het Zeeuwse Landschap in bezit heeft, is gebleken dat de financiële omvang van de voorziening en de omvang van de jaarlijkse dotatie, niet toereikend zijn.

Gewaarmed voor identificatiedoeleinden
Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

Toelichting op de balans Stichting Het Zeeuwse Landschap (x € 1.000)

Als gevolg van achterstallig onderhoud, de uitbreiding van het aantal bebouwde objecten in bezit en het niet toepassen van een jaarlijkse prijsindexatie, is op basis van de aard van de onderhoudsvoorziening een hogere voorziening nodig.

De dotaties in het verleden waren niet toereikend ten opzichte van de onderhoudsopgaven en daarmee is het cumulatief effect ten laste van de continuïteitsreserve € 216k.

Bestemmingsreserve beheer

De bestemmingsreserve beheer is bedoeld om incidentele fluctuaties in jaarlijkse beheervergoedingen op te vangen. Vanaf 2020 valt jaarlijks een bedrag van ad € 50k vrij op basis van het meerjarenbeleidsplan.

Bestemmingsreserve afschrijvingen

Aan de bestemmingsreserve afschrijvingen is in 2022 geen investering toegevoegd. De bestemmingsreserve wordt gevoed met bijdragen van derden in investeringen. De bestemmingsreserve valt evenredig vrij met de afschrijvingen op de activa. In 2022 wordt ad € 100k aan de reserve onttrokken ter dekking van afschrijvingslasten.

	<u>31-12-22</u>	voorgestelde	<u>31-12-21</u>
7) Fondsen			
		res. bestemming	
Bestemmingsfonds Nationale Postcode Loterij	2.770	-620	3.390
Bestemmingsfonds Landbouwgrond	<u>3.534</u>	<u>-</u>	<u>3.534</u>
	<u>6.304</u>	<u>-620</u>	<u>6.924</u>

Bestemmingsfonds Nationale Postcode Loterij

Het saldo van het bestemmingsfonds Nationale Postcode Loterij bestaat uit de in de loop der jaren uit de Nationale Postcode Loterij bestemde projectgelden die op balansdatum nog niet zijn besteed. Gelden uit dit fonds kunnen alleen worden besteed aan Postcode Loterij-projecten.

In 2022 heeft Het Zeeuwse Landschap opnieuw € 937.500 ontvangen van de Nationale Postcode Loterij. Voor een overzicht van de bestedingen in 2022 kan worden verwezen naar bijlage 7. Als onderdeel van het saldo per 31 december 2022 is € 1.682k opgenomen voor de realisatie en renovatie van bouwwerken in 2023 en daaropvolgende jaren.

Bestemmingsfonds Landbouwgrond

Het saldo van het bestemmingsfonds Landbouwgrond bestaat uit in het verleden ontvangen middelen van de Nationale Postcode Loterij (droomfonds) waarmee landbouwgronden zijn aangekocht. Deze middelen hebben daarmee een beklemmend karakter en zijn niet vrij besteedbaar.

Foutenherstel bestemmingsfonds Landbouwgrond

(x € 1.000)

Stand per 31-12-2020 (gerapporteerd)	-
Foutenherstel 31-12-2020 - Landbouwgrond	<u>3.534</u>
Stand per 1-1-2021 (gecorrigeerd)	3.534
Resultaat 2021 (gerapporteerd)	<u>-</u>
Stand per 31-12-2021 (gecorrigeerd)	3.534
Stand per 31-12-2021 (gerapporteerd)	-
Cumulatief foutenherstel per 31-12-2021	<u>3.534</u>
Stand per 31-12-2021 (gecorrigeerd)	3.534
Resultaat 2022	<u>-</u>
Stand per 31-12-2022	3.534

Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

Toelichting op de balans Stichting Het Zeeuwse Landschap (x € 1.000)

8) Voorzieningen

	<u>31-12-22</u>	dotatie	aanwending	<u>31-12-21</u>
Jubilea	37	6	-	31
Onderhoudsvoorziening	<u>450</u>	<u>85</u>	<u>44</u>	<u>409</u>
	<u>487</u>	<u>91</u>	<u>44</u>	<u>441</u>

De **onderhoudsvoorziening** is gebaseerd op een geactualiseerd MeerJarenOnderhoudPlan (MJOP) waarin alle bebouwde objecten die in bezit zijn van Het Zeeuwse Landschap zijn opgenomen. Per object is de staat van onderhoud in beeld gebracht en is bepaald wat de onderhoudsinspanningen zijn. Het MJOP omvat een periode de periode van 2023-2032. De voorziening heeft tot doel het egaliseren van de kosten voor groot onderhoud.

9) Schulden op lange termijn

	<u>31-12-22</u>	dotatie	aanwending	<u>31-12-21</u>
Fonds beheer Waterdunen	<u>1.169</u>	<u>1.169</u>	-	-

Het Zeeuwse Landschap is op 19 december 2022 eigenaar geworden van het natuurgebied Waterdunen. In de akte van levering zijn specifieke kwalitatieve verplichtingen opgenomen voor de instandhouding van Waterdunen. Hiervoor heeft Het Zeeuwse Landschap een eenmalige vergoeding ontvangen ad € 1.241k voor die onderdelen in het gebied waarvoor geen bijdrage vanuit reguliere beheersubsidie beschikbaar wordt gesteld, voor een periode van 10 jaar vanaf het moment van de grondoverdracht. Jaarlijks zal Het Zeeuwse Landschap over het verloop en de ontwikkeling in het beheer rapporteren. Na een periode van tien wordt een eindverantwoording opgesteld met een mogelijke terugbetalingsverplichting als blijkt dat het beheer minder heeft gekost dan eerder gedacht.

Het kortlopende gedeelte bedraagt € 72k.

10) Schulden op korte termijn

	<u>31-12-22</u>	<u>31-12-21</u>
Belastingen en sociale lasten	487	81
Pensioenpremies	103	98
Crediteuren	469	337
Vooruitontvangen (w.o. vooruitontv. subs. Tennet)	-	1.213
Personeelskosten	401	324
Vooruitgefactureerd	197	-
Diversen	<u>276</u>	<u>114</u>
	<u>1.933</u>	<u>2.167</u>

Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Verplichtingen

Erfpacht ondergrond werkschuur Poelbos

De stichting heeft in 1990 de werkschuur van Staatsbosbeheer in het Poelbos overgenomen. Voor de ondergrond van deze werkschuur is een erfpachtsovereenkomst van 40 jaar gesloten. De canon van deze erfpacht bedraagt € 707 per jaar en wordt iedere 3 jaar geïndexeerd.

Huurovereenkomst kopieer/print apparatuur

In november 2021 is voor de kopieer/print apparatuur op alle locaties een huurcontract afgesloten voor een periode van 6 jaar ingaande op 1 januari 2022. De jaarlijkse huur bedraagt € 2.136 en kan jaarlijks worden geïndexeerd.

Restauratie-renovatie monumentale landbouwschuur/stenen bijgebouwen

Het Zeeuwse Landschap heeft met het aanvaarden van de schenking ook de verplichting op zich genomen om de boerderij met bijbehorende gebouwen te restaureren/renoveren. Als de restauratie/renovatie niet is aangevangen voor 30 juli 2020 moet de stichting de boerderij en bijgebouwen terug leveren. Dit geldt ook wanneer 10 jaar na verkrijgen de restauratie/renovatie nog niet voor de helft is voltooid.

In 2017 is gestart met de restauratie van de schuur en de bijgebouwen en ultimo 2022 meer dan 50% gerealiseerd.

Afgegeven garantie

Het Zeeuwse Landschap heeft ten behoeve van Stichting Terra Maris een garantie afgegeven aan de Stichting Buitenplaats Westhove voor een bedrag van € 72.000.

Raamovereenkomst met Terra Maris

Op basis van een raamovereenkomst is Het Zeeuwse Landschap een verplichting aangegaan om voor de kalenderjaren 2023 en 2024 € 62k per jaar bij te dragen aan Stichting Terra Maris. Jaarlijks wordt de samenwerking hiervoor nader ingevuld.

Rechten

Erfpacht appartement Hoeve van der Meulen

Op een in 2010 door Het Zeeuwse Landschap verkocht appartement in de woonschuur van Hoeve van der Meulen is een eeuwigdurend erfpachtsrecht gevestigd.

De canon bedraagt in 2022 € 7.592 en wordt jaarlijks worden geïndexeerd.

Verhuur ruimten

De woonruimte op 'Landgoed Landlust' is voor onbepaalde tijd verhuurd voor € 1.500 per maand en zal jaarlijks per 1 juli worden geïndexeerd. Het complex 'Kruisdijkschans' is voor onbepaalde tijd verhuurd voor € 954 per maand en zal jaarlijks per 1 juli worden geïndexeerd. Het 'koetshuis' op 'Landgoed Landlust' is per 1 april 2022 verhuurd als bedrijfsruimte voor een periode van 2 jaar voor een bedrag € 2.108 per maand met een jaarlijkse indexatie per 1 juli.

Grond in eigendom

Het Zeeuwse Landschap beheert een totaal van 10.030 ha (voornamelijk natuur) grond. Hiervan heeft Het Zeeuwse Landschap 3.261 ha in eigendom; deze gronden zijn niet op de balans opgenomen.

Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Jaarlijkse bijdrage Nationale Postcode Loterij

De Nationale Postcode Loterij en de LandschappenNL zijn voor de periode van 2021 tot en met 2025 overeengekomen dat de LandschappenNL beneficiënt is van de Nationale Postcode Loterij. De bijdrage wordt verdeeld en besteed door de aangesloten landschappen. Het Zeeuwse Landschap zal de bijdrage over 2022 ad € 937.500 ontvangen en besteden in 2023.

Klacht bij de Europese Commissie

Naar aanleiding van een klacht ingediend door enkele particuliere grondbezitters over de PNB-regeling, welke klacht volgens de Europese Commissie later zou zijn 'opgevolgd' door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters ('VGG'), oordeelde de Europese Commissie in een besluit d.d. 2 september 2015, dat de Staat de subsidieregeling weliswaar onterecht niet van tevoren heeft aangemeld bij de Commissie, maar keurde zij de regeling achteraf alsnog goed. Zowel de VGG als de natuurbeschermingsorganisaties hebben op verschillende grond/en tegen dit besluit van de Europese Commissie beroep ingesteld. De VGG heeft beroep ingesteld, omdat zij van mening is dat de formele onderzoeksprocedure had moeten worden geopend. Wij hebben mede beroep aangetekend, omdat de natuurbeschermingsorganisaties onder andere in tegenstelling tot de Europese Commissie van mening zijn dat natuurbeschermingsorganisaties als wij niet kwalificeren als 'onderneming', en aldus geen sprake is van staatssteun. Voorts is er naar het inzicht van de natuurbeschermingsorganisaties evenmin sprake geweest van een 'economisch voordeel', althans niet in de mate die de Europese Commissie lijkt aan te nemen en heeft de PNB-regeling niet geleid tot een vervalsing van de mededinging en/of een beïnvloeding van het interstatelijk handelsverkeer, omdat het alleen gaat over Nederlands natuurbeheer.

In september 2020 is er een uitspraak geweest van het EU Hof van Justitie in Luxemburg. In dit arrest zijn de conclusies van het EU Gerecht uit 2018 in stand gelaten en is geoordeeld dat de Europese Commissie de PNB regeling middels een verkeerde onderzoeksprocedure heeft beoordeeld, en er zodoende een procedureel gebrek kleefde aan het eerdere besluit van de Europese Commissie uit 2015. Het gevolg van de arresten van het Gerecht en het EUH of van Justitie is dat het besluit van de Europese Commissie van 2 september 2015 nietig is. De Europese Commissie zal de PNB regeling vermoedelijk aan een hernieuwde beoordeling onderwerpen.

Wij wachten de voortgang van dit hernieuwde onderzoek af en zien de uitkomst ervan wederom met vertrouwen tegemoet. In het kader van de PNB regeling, gelijk de subsidieregelingen vóór de invoering van de PNB regeling in 1993, werden de natuurbeschermingsorganisaties belast met de aankoop of verkrijging van gronden ten behoeve van de totstandbrenging van de Nederlandse Ecologische Hoofdstructuur (thans: Natuurnetwerk Nederland) met als uitdrukkelijk doel de verworven gronden planmatig te transformeren en daarmee ook financieel af te waarderen tot natuurterrein, om deze eeuwigdurend als natuur te beheren en te behouden, alsmede open te stellen. De waarde van deze terreinen is in beginsel nihil, omdat kwalitatief adequaat beheer van natuurterreinen per saldo geld kost. In die zin is er ook geen sprake van financiële bevoordeling of andersoortige begunstiging van ons, waardoor naar onze mening ook geen sprake is van staatssteun. Terugvordering van subsidies dan wel de rente daarover is naar onze mening thans ook niet aan de orde. Daarom is gelijk aan voorgaande jaren geen verplichting opgenomen in de jaarrekening. Voor de volledigheid zij opgemerkt dat mocht de Europese Commissie na herbeoordeling toch tot de conclusie komen dat sprake is van (on)verenigbare staatssteun, de Staat gedwongen kan zijn (een deel van) de ontvangen steun en/of de rente daarover terug te vorderen van de natuurbeschermingsorganisaties hetgeen materiële gevolgen kan hebben voor de financiële positie van de natuurbeschermingsorganisaties. Welk besluit de Europese Commissie zal nemen zal eerst echter moeten worden afgewacht. We blijven ons verder graag richten op onze relatie en samenwerking met particuliere natuureigenaren, die wij van grote waarde vinden en met wie wij in grote mate belangen delen, ook ten aanzien van toekomstig natuurbeheer.

Het Zeeuwse Landschap en de VGG blijven in gesprek om te verkennen of er mogelijkheden zijn om de inmiddels langlopende procedure in der minne te beslechten. (Ook) bij een minnelijke regeling dient rekening te worden gehouden met materiële gevolgen voor de financiële positie van de natuurbeschermingsorganisaties.

Toelichting op de staat van baten en lasten Stichting Het Zeeuwse Landschap (x € 1.000)

11) Baten van particulieren

	<u>2022</u>	begr <u>2022</u>	<u>2021</u>
Donaties	265	230	262
Nalatenschappen	28	-	263
Giften	<u>21</u>	<u>90</u>	<u>18</u>
	314	320	543

Het Zeeuwse Landschap heeft ultimo 2022 ruim 8.800 donateurs.

12) Baten van bedrijven

	<u>2022</u>	begr <u>2022</u>	<u>2021</u>
Terreinadopties	7	-	14

Dit betreft bedrijven waarmee we in 2022 een adoptie-overeenkomst hebben gesloten waren; totale opbrengst € 7k.

13) Baten van loterijorganisaties

	<u>2022</u>	begr <u>2022</u>	<u>2021</u>
Nationale Postcode Loterij	938	938	938

Dit betreft de bijdrage van de Nationale Postcode Loterij. De huidige overeenkomst loopt tot en met 2025.

14) Baten van subsidies van overheden

	<u>2022</u>	begr <u>2022</u>	<u>2021</u>
<i>Beheersubsidies (structureel):</i>			
Natuur- en Landschapsbeheer	2.629	2.679	2.623
Provincie Zeeland	812	827	623
De Zeeuwse Natuur	172	155	89
<i>Aankoopsubsidies</i>	-	<u>pm</u>	<u>313</u>
	<u>3.613</u>	<u>3.661</u>	<u>3.648</u>
<i>Projectsubsidies (incidenteel):</i>			
Provincie Zeeland	709	100	146
Droomfonds Nationale Postcode Loterij	-	-	82
Gemeente Sluis	66	-	-
Overige	<u>377</u>	<u>45</u>	<u>201</u>
	<u>1.152</u>	<u>145</u>	<u>429</u>
Totaal	4.765	3.806	4.077

Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

Toelichting op de staat van baten en lasten Stichting Het Zeeuwse Landschap (x € 1.000)

De beheersubsidie natuur- en landschapsbeheer is gebaseerd op de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer (SVNL) en wordt ontvangen via de Provincie Zeeland en wordt beschikt voor een periode van 6 jaar. Daarnaast ontvangt Het Zeeuwse Landschap van de Provincie Zeeland een Integrale kosten subsidie welke telkens voor één jaar wordt verstrekt. De Zeeuwse Natuur is het provinciale samenwerkingsverband met betrekking tot natuureducatie waar Het Zeeuwse Landschap onderdeel van uitmaakt.

Omdat vooraf moeilijk een inschatting kan worden gemaakt hoeveel ha natuurgebied kan worden aangekocht en niet zeker is of rijk en/of provincie de aankoopkosten zullen subsidiëren zijn de aankopen van natuurgebieden en ook de aankoopsubsidies in de begroting pro memorie opgenomen en worden als bate verantwoord op het moment dat een subsidiebeschikking ontvangen is.

Projectsubsidies worden ontvangen op basis van aanvragen in relatie tot de primaire doelstellingen van Het Zeeuwse Landschap. Als onderdeel van de projectsubsidies heeft Het Zeeuwse Landschap € 372k ontvangen als bijdrage in de realisatie van Welkom in Waterdunen, waarvan de realisatie in 2024 gepland staat.

15) Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten

	<u>2022</u>	<u>begr</u> <u>2022</u>	<u>2021</u>
Werk voor derden	1.247	67	24
Pachten en rechten	307	300	293
Excursies en entree gebieden	110	115	96
Huuropbrengsten panden	74	60	52
Opbrengst verkopen *)1	2	7	9
Overige opbrengsten	<u>128</u>	<u>93</u>	<u>199</u>
	<u>1.868</u>	<u>642</u>	<u>671</u>

***)1 Brutomarge producten**

Opbrengst verkopen	10	10	10
Kostprijs verkopen	<u>-8</u>	<u>-4</u>	<u>-1</u>
	<u>2</u>	<u>7</u>	<u>9</u>

Als onderdeel van 'Werk voor derden' heeft een bedrag van € 1.241k betrekking op het verkrijgen van Waterdunen. Zie voor een nadere toelichting 'Schulden op lange termijn'.

16) Lastenverdeling

	aankoop en beheer terreinen	voorlichting en educatie	fondsen- werving	beheer en administratie	totaal	begroot boekjaar	vorig jaar
Uitgaven uit doelsubsidies	1.766	711	118	101	2.696	938	1.385
Aankopen en verwervingen	1.276	-			1.276	-	390
Uitbesteed werk	645	8			653	658	596
Publiciteit en communicatie	-	113	46		159	179	135
Personeelskosten	1.651	405	17	579	2.654	2.772	2.415
Huisvestingskosten	190	52		13	255	181	232
Kantoor- en algemene kosten	442	30		327	799	815	736
Afschrijving en rente	254	7		13	274	183	174
		-					
	<u>6.225</u>	<u>1.326</u>	<u>182</u>	<u>1.034</u>	<u>8.766</u>	<u>5.726</u>	<u>6.063</u>

Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

Toelichting op de staat van baten en lasten Stichting Het Zeeuwse Landschap (x € 1.000)

De kosten van de eigen organisatie worden (met uitzondering van de kosten van beheer en administratie) zo goed mogelijk toegerekend enerzijds aan de realisering van de doelstellingen en anderzijds aan de werving van baten. Voor de toerekening van personeelskosten aan fondsenwerving zijn de volgende verdeelsleutels gehanteerd:

- 2% van de personeelskosten van het bezoekerscentrum Saefthinghe is toegerekend aan “fondsenwerving”
- Van de afschrijvings- en huisvestingskosten van de hoofdvesting en van de algemene bureaunkosten
 - is 57% toegerekend aan “aankoop en beheer”
 - 16% aan “voorlichting en educatie”

Het verschil tussen de werkelijke en begrote lasten wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de “Uitgaven uit doelsubsidies” en “Aankopen en verwervingen”; Doelsubsidies (en uitgaven), anders dan de bijdrage van de Nationale Postcode Loterij, en ook aankopen en verwervingen waren niet begroot.

De wervingskosten in verhouding tot geworven baten bedraagt over 2022 12,35% (2021:4,46%). De wervingskosten zijn in 2022 hoger dan begroot en dan voorgaand jaar. In 2022 heeft een migratie plaats gevonden van de donateursadministratie, in combinatie met de ontwikkeling van een nieuwe website waarmee een toekomstbestendige en eenduidige werkwijze ondersteund wordt.

Als onderdeel van de ‘Aankopen en verwervingen’ behorende bij ‘Aankoop en beheer terreinen’ is een bedrag opgenomen van € 1.241k. Onder de baten is ditzelfde bedrag opgenomen onder ‘Werk voor derden’. In de staat van baten en lasten daarmee een effect van nihil, doordat de post is opgenomen onder de Schulden op lange termijn. Voor een nadere toelichting kan dan ook verwezen worden bij de toelichting van deze balanspost.

De personeelskosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	aankoop en beheer terreinen	voorlichting en educatie	fondsen- werving	beheer en administratie	totaal
Lonen en salarissen incl. pensioen- en sociale lasten	1.889	516	17	524	2.946
Overige personeelskosten	18	4		75	97
Reis- en verblijfkosten	99	14		25	138
Ontvangen ziekengeld	-11	-2		-8	21-
Doorbelaste personeelskosten	-343	-126		-37	506-
	<u>1.652</u>	<u>406</u>	<u>17</u>	<u>579</u>	<u>2.654</u>
gemiddelde personeelsbezetting	21,81	7,03	0,10	10,44	39,38

17 Saldo Financiële baten en lasten

	<u>2022</u>	<u>begr 2022</u>	<u>2021</u>
(On)gerealiseerde koersresultaten	-136	-	177
Dividend	4	11	4
Rentebaten	-	4	4
Rentelasten	-24	-25	-35
Kosten vermogensbeheer	-11	-	-6
Bankkosten	<u>-10</u>	<u>-12</u>	<u>-12</u>
Totaal	<u>-177</u>	<u>-22</u>	<u>132</u>

Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

Verantwoording van het directiesalaris

De WNT is van toepassing op Stichting Het Zeeuwse Landschap. Het voor Het Zeeuwse Landschap toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2022 € 216.000, het algemeen bezoldigingsmaximum.

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking

bedragen x € 1	Gegevens 2022	Gegevens 2021
	R.W. van Westrienen	R.W. van Westrienen
Functiegegevens	Directeur-bestuurder	Directeur-bestuurder
Aanvang en einde functievervulling in 2022	01-01 t/m 31-12	15-10 t/m 31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	101.247	21.413
Beloningen betaalbaar op termijn	N.v.t.	N.v.t.
<i>Subtotaal</i>	<i>101.247</i>	<i>21.413</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	216.000	43.542
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	101.247	21.413
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.

De totale bezoldiging van de directeur-bestuurder (in loondienst) blijft binnen het in de **Regeling beloning directeuren van goededoelenorganisaties** opgenomen jaarmaximum van € 117.225.

Voor een toelichting op het beleid en de uitgangspunten voor de directiebezoldiging verwijzen we naar bijlage 2 van de jaarstukken.

Aan de directeur-bestuurder zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

Verantwoording van het directiesalaris

Leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking in de periode kalendermaand 1 t/m 12

bedragen x € 1	J.P. van Dessel
Functiegegevens	a.i. directeur- bestuurder
Kalenderjaar	2021
Periode functievervulling in het kalenderjaar (aanvang – einde)	01-01 t/m 30-09
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	9
Omvang van het dienstverband in uren per kalenderjaar	1.074
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	€ 199
Maxima op basis van de normbedragen per maand	€ 205.750
Individueel toepasselijke maximum gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 298.067
Bezoldiging (alle bedragen exclusief btw)	
Werkelijk uurtarief lager dan het maximum uurtarief?	Ja
Bezoldiging in de betreffende periode	€ 134.302
Bezoldiging gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 188.927
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	€ 188.927
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

Toezichthoudende topfunctionarissen

De leden van de Raad van Toezicht van Stichting Het Zeeuwse Landschap, zoals opgenomen in bijlage 4, ontvangen alleen een netto vergoeding voor gemaakte onkosten, geen bezoldiging. Er worden hen geen leningen, voorschotten en garanties verstrekt.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er is geen sprake van gebeurtenissen na balansdatum.

Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

Statutaire bepalingen omtrent de verdeling van het resultaat

In de statuten is niets opgenomen over de verdeling van het resultaat.

Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

Ondertekening van de jaarrekening

Vastgesteld te Wilhelminadorp, 4 juli 2023

Was getekend: R.W. van Westrienen,
Directeur-bestuurder

Goedgekeurd door de Raad van Toezicht, 4 juli 2023

Was getekend: drs. H. van Waveren,
Voorzitter

Was getekend: J.H. Kousemaker RA.

Was getekend: ir. N.A.A.M. Pötgens.

Was getekend: mr. J.J. Jacobse.

Was getekend: ir. Drs. F.P.B. Visscher.

Was getekend: ing. A.M. van Berchum

Was getekend: M.J.D.C. Vogelzang

Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

Overige gegevens

**Aan de Leden van de Raad van Toezicht van
Stichting Het Zeeuwse Landschap
Postbus 25
4450 AA HEINKENZAND**

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2022 van Stichting het Zeeuwse Landschap te Heinkenszand gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Het Zeeuwse Landschap op 31 december 2022 en van het resultaat over 2022 in overeenstemming met de in Nederland geldende Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving 650 Fondsenwervende organisaties, Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer (SVNL) Zeeland 2016, Algemene subsidieverordening Zeeland 2013, Algemeen subsidiebesluit Zeeland 2013 en verleningsbeschikking en de bepalingen krachtens de Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

- ▶ de balans per 31 december 2022;
- ▶ de staat van baten en lasten over 2022; en
- ▶ de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Het Zeeuwse Landschap zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met de Regeling Controleprotocol WNT 2022 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, eerste lid, onderdelen N en O, Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- ▶ Het bestuursverslag (pagina 6 t/m 14);
- ▶ De overige gegevens (pagina 52 t/m 56);
- ▶ Bijlage 7: Financiële verantwoording Nationale Postcode Loterij 2022 (pagina 66 t/m 69);
- ▶ Bijlage 8: Financiële verantwoording Integrale kostensubsidie 2022 (pagina 70 t/m 71).

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat en alle informatie bevat die op grond van RJ 650 Fondsenwervende Instellingen is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuur in overeenstemming met de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving 650 Fondsenwervende organisaties, Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer (SVNL) Zeeland 2016, Algemene subsidieverordening Zeeland 2013, Algemeen subsidiebesluit Zeeland 2013 en verleningsbeschikking en de bepalingen krachtens de Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving 650 Fondsenwervende organisaties, Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer (SVNL) Zeeland 2016, Algemene subsidieverordening Zeeland 2013, Algemeen subsidiebesluit Zeeland 2013 en verleningsbeschikking en de bepalingen krachtens de Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- ▶ het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- ▶ het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;

- ▶ het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- ▶ het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- ▶ het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- ▶ het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur en de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Goes, 6 juli 2023

Visser & Visser Audit en Assurance B.V.

was getekend

S.A. Visser MSc RA

Bijlagen

Bijlage 1 – Directeur-bestuurder

De Directeur-bestuurder bestaat uit (per 31 december 2022)

R.W. van Westrienen

Nijmegen

Bijlage 2 – Bezoldiging directie

De Raad van Toezicht heeft het bezoldigingsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere bezoldigingscomponenten vastgesteld.

Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning volgt Het Zeeuwse Landschap de Regeling beloning directeuren van goededoelenorganisaties (zie www.goededoelennederland.nl). De regeling geeft aan de hand van zwaartecriteria een maximumnorm voor het jaarinkomen.

De weging van de situatie bij R.W. van Westrienen levert voor het boekjaar 2022 een BSD-score op van 395 punten. Dit geeft een inschaling in functiegroep G (371 – 410 punten) en een maximaal jaarinkomen van € 117.225,00 (1 FTE/12 mnd. prijspeil 1-7-2022).

De voor de toetsing, aan de geldende maxima, relevante werkelijke jaarinkomen van de directie bedroeg in 2022 voor R.W. van Westrienen: € 92.200. Deze beloning bleef binnen het geldende maximum. Het jaarinkomen, de belaste vergoedingen/bijtellings, de werkgeversbijdrage pensioen, de pensioencompensatie en de overige beloningen op termijn bleven voor R.W. van Westrienen, met een bedrag van € 100.693 binnen het in de regeling opgenomen maximumbedrag.

De belaste vergoedingen/bijtellings, de werkgeversbijdrage pensioen en de overige beloningen op termijn stonden bovendien in een redelijke verhouding tot het jaarinkomen.

De hoogte en samenstelling van de bezoldiging worden in de jaarrekening toegelicht in de toelichting op de staat van baten en lasten.

Bijlage 3 – Verantwoordingsverklaring

De Raad van Toezicht en het Bestuur van Stichting Het Zeeuwse Landschap onderschrijven de Code Goed Bestuur voor Goede Doelen en handelt overeenkomstig. In deze verantwoordingsverklaring leggen de Raad van Toezicht en het Bestuur verantwoording af over drie algemeen geldende principes:

(1) Raad van Toezicht en Bestuur onderschrijven het principe van de scheiding tussen toezicht houden en uitvoering van de taken van de Stichting.

Stichting Het Zeeuwse Landschap heeft een Raad van Toezicht bestaande uit niet bezoldigde leden en een werkorganisatie met aan het hoofd een directeur-bestuurder. De directeur-bestuurder is belast met het bestuur van de Stichting en is verantwoordelijk voor de financiële positie van de Stichting en haar resultaten. De Raad van Toezicht is belast met het toezicht op de algemene gang van zaken en met het toezicht op het door de directeur-bestuurder gevoerde beleid.

De Raad van Toezicht geeft invulling aan de scheiding tussen toezicht houden en uitvoering van de taken van de Stichting door in zijn vergaderingen stukken die onder verantwoordelijkheid van de directeur zijn opgesteld te behandelen. Dit houdt onder meer in:

- Beoordeling en vaststelling van begroting, jaarrekening en jaarverslag;
- Periodieke controle van de financiële situatie door beoordeling van financiële voortgangsrapportages over het lopende jaar;
- Periodieke bespreking van relevante projecten en zo nodig advisering over bijstelling van de richting en uitvoeringswijze van deze projecten;
- Advisering van dossiers die betrekking hebben op personeel en organisatie.

Voorts kan de Raad van Toezicht al die zaken behandelen die het van belang acht voor het functioneren van de Stichting.

De Raad van Toezicht bewaakt zijn optimaal functioneren door:

- Statutair vastgelegde zittingstermijnen voor zijn leden in acht te nemen;
- Door bij benoeming van de directeur-bestuurder de kwaliteit van de kandidaten te toetsen aan een aantal inhoudelijke criteria;
- Door ervoor te waken dat een aantal verschillende expertises, relevant voor het functioneren van de Stichting, binnen de Raad vertegenwoordigd zijn.

Het functioneren van de directeur-bestuurder wordt periodiek geëvalueerd door middel van functioneringsgesprekken met voorzitter en een lid van de Raad (remuneratiecommissie).

(2) Raad van Toezicht en Bestuur onderschrijven als uitgangspunt voor het functioneren van de Stichting dat continu gewerkt moet worden aan een optimale besteding van middelen, zodat effectief en doelmatig gewerkt wordt aan het realiseren van de doelstellingen van de Stichting.

De uitvoering van de hoofdtaak van de Stichting, het beheer van de natuurgebieden en erfgoed die vallen onder verantwoordelijkheid van de Stichting, is in overeenstemming met de procedures die daarvoor door het Ministerie LNV en de Provincie Zeeland zijn voorgeschreven. Procedures ter borging van de kwaliteit van beheer zijn vastgelegd in een Kwaliteitshandboek. Doordat wordt gewerkt volgens dit handboek zijn wij een gecertificeerde natuurbeheerder. Onderdeel van de certificering is een systematische (interne en externe) evaluatie van het beheer.

Majeure projecten die door de Stichting worden uitgevoerd ter realisatie van de doelstellingen, worden periodiek in de Raad besproken.

De zorgvuldigheid en doelmatigheid van het financieel-administratieve functioneren wordt jaarlijks door Raad van Toezicht en directeur-bestuurder besproken met de externe accountant die de jaarrekening controleert. De aanbevelingen van de accountant worden gewogen en zo mogelijk geïmplementeerd in de proceduregang.

Bijlage 3 - Verantwoordingsverklaring

(3) Raad van Toezicht en Bestuur streven naar optimale relaties met belanghebbenden, met gerichte aandacht voor informatieverschaffing en de inname en verwerking van wensen, vragen en klachten.

De verwezenlijking van de doelstelling is slechts mogelijk als er voldoende maatschappelijk draagvlak voor is. De Stichting richt zich dan ook in haar communicatie naar buiten tot het algemeen publiek. Communicatiemiddelen zijn o.a. social media, excursies, nieuwsbrieven, flyers, lezingen en exposities in bezoekerscentra.

Een bijzondere doelgroep betreft de donateurs. Dit zijn de mensen die, vanuit de affiniteit voor natuur en landschap, jaarlijks een donatie geven. Zij ontvangen elk kwartaal het tijdschrift. In het tijdschrift staan artikelen over natuur, erfgoed en landschap van Zeeland en worden de activiteiten van de organisatie belicht. Voor alle communicatie-uitingen geldt dat gestreefd wordt naar een maximale toegankelijkheid van tekst en beeld.

De koepelorganisatie van de Landschappen, LandschappenNL, is partner van de Nationale Postcode Loterij. Via LandschappenNL ontvangt Het Zeeuwse Landschap een jaarlijkse bijdrage van de Nationale Postcode Loterij. Wij hechten grote waarde aan dit partnerschap en communiceren over deze ondersteuning via het tijdschrift, vermelding op informatieborden etc.

De organisatie streeft naar goede relaties met andere partijen in het werkveld: andere terreinbeherende organisaties, agrariërs en hun organisaties, ondernemers en de diverse overheden. Door constructieve samenwerking en met begrip voor de belangen van andere partijen proberen we onze doelstellingen te bereiken.

De organisatie ontvangt met regelmaat van individuele burgers e-mails en telefoontjes met opmerkingen, wensen en, soms ook, klachten. Uitgangspunt is om elke reactie individueel te beantwoorden. Medewerkers van verschillende afdelingen reageren inhoudelijk op de binnengekomen berichten. Van binnengekomen klachten wordt een klachtenboek bijgehouden.

Bijlage 4 - Nevenfuncties leden Raad van Bestuur en Raad van Toezicht

R.W. van Westrienen:

- Voorzitter van de Stichting ter Bevordering van de Herpetologie

H. van Waveren:

- Wethouder gemeente Hoeksche Waard
- Voorzitter kerkenraad Protestantse gemeente Goes
- Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Terra Maris en Stichting Lunchcafé Zeeuws Biologisch Museum

J.H. Kousemaker:

- Zelfstandig adviseur
- Voorzitter Dorpsraad Serooskerke
- Commissaris The Work Zone BV
- Lid Raad van Toezicht Onze Wijs
- Lid Raad van Toezicht KEW
- Bestuurslid (voorzitter) twee stichtingen administratiekantoor
- Lid Raad van Toezicht Stichting Terra Maris en Stichting Lunchcafé Zeeuws Biologisch Museum
- Adviseur Becht Beheer BV

N.A.A.M. Pötgens, geen nevenfuncties

J.J. Jacobse:

- Partner en lid dagelijks bestuur bij Justion Advocaten
- Bestuurder Panoplia (holding) B.V.
- Bestuurder Tharreo (holding) B.V.
- Lid van Comité van Aanbeveling 'De Wegwijzer' te Almere
- Lid van Comité van Aanbeveling 'Kimon' te Apeldoorn
- Lid Classicaal college voor bezwaren en geschillen (PKN)
- Lid van de Delta Platformraad

F.P.B. Visscher:

- Manager HZ Nexus bij HZ University of Applied Sciences
- Lid Raad van Toezicht Stichting Terra Maris en Stichting Lunchcafé Zeeuws Biologisch Museum
- Lid Kerkenraad CGK Goes
- Lid Activiteitencommissie Vereniging Onroerend Goed Onderzoek Nederland (VOGON)

A.M. van Berchum:

- Strategisch adviseur bij Rijkswaterstaat

M.J.D.C. Vogelzang:

- Vrijwillige boswachter bij Vereniging Natuurmonumenten.
- Lid van diverse "Ad Hoc" commissies binnen de PKN-kerk Kapelle-Biezeling-Eversdijk.

Bijlage 5 - Raad van Advies

Samenstelling Raad van Advies (per 31 december 2022)

Ir. C.J. Almekinders	Cadzand
Dr. Ir. T.S. Blauw	Middelburg
De heer T. Collette	Middelburg
De heer J.K.J. Eckhardt	Wemeldinge
Mevrouw P.J.F.M. van der Feltz-van Heumen	's-Gravenhage
Ir. R.A. van der Goes	Goes
De heer E. Heerschop	Vlissingen
Dr. A.P. de Klerk	Middelburg
De heer M.J. Klippel	Scherpenisse
De heer W. Ph. ten Klooster	Middelburg
De heer H. Kok	Yerseke
De heer A.W. de Landgraaf	Kloetinge
Mr. G.L. Meij	Terneuzen
De heer M.A. Mersie	West-Souburg
De heer A. Nefs	Bergen op Zoom
De heer T. Prins	Middelburg
Ir. I.A. Risseeuw	Berkel-Enschot
Mevrouw Mr. M. Tazelaar	Baarland
De heer A.J. Tissink	Kapelle
De heer E. Tuk	Ouddorp
Mr. R. Zonnevylle	Wemeldinge

Bijlage 6 - Natuurwetenschappelijke Adviescommissie

Samenstelling Natuurwetenschappelijke Adviescommissie (per 31 december 2022)

Ir. F. Arts	Westkapelle
Drs. J. Beijersbergen	Kerkwerve
De heer R. Brouwer	St. Philipsland
De heer H. Castelijns	Philippine
Drs. D.J. de Jong	Heinkenszand
De heer K. de Kraker	Burgh-Haamstede
De heer L. Linnartz	Ooltgensplaat
Ing. M. Meeuwse	Kapelle
Drs. P.J. van der Reest	Middelburg
Mevrouw Y. van Scheppingen	Terneuzen
De heer W. van Steenis	Breukelen
De heer. M. Jacobusse	's-Gravenpolder

Bijlage 7 – Financiële verantwoording Nationale Postcode Loterij 2022

De middelen van de Nationale Postcode Loterij ad € 937.500 zijn in 2022 besteed aan de volgende projecten.

Waterdunen

Grondoverdracht

In december 2022 heeft Provincie Zeeland het eigendom van Waterdunen formeel overgedragen aan Het Zeeuwse Landschap. Eén jaar na de opening (september 2021) horen we veel positieve geluiden van bezoekers. De aanwezigheid van gastheren en gastvrouwen die vragen in het gebied beantwoorden, wordt erg gewaardeerd en de animo voor groepsbezoeken is groot. Enorm gemotiveerde beheervrijwilligers helpen de vogelbroedeilanden te ontdoen van vegetatie. Met succes: het begin van het broedseizoen was met 14.000 grote sterns spectaculair te noemen, totdat helaas vogelgriep toesloeg. In 2023 gaat de ontwikkeling van het gebied verder.

Grote sterns

Om het publiek een kijkje te kunnen geven in het leven op de vogelbroedeilanden heeft Het Zeeuwse Landschap gebruik gemaakt van een webcam met een live-verbinding naar de website tijdens het broedseizoen in 2022. Daarnaast is voor het kunnen tellen van het aantal vogels, gebruik gemaakt van een drone, gezien de grote hoeveelheden.

Bijlage 7 – Financiële verantwoording Nationale Postcode Loterij 2022

Het Zeeuwse Landschap

25 mei 2022 · 🌐

!! PRIMEUR !!

Afgelopen week is de kolonie grote sterns in Waterdunen geteld met een drone door [Bureau Waardenburg](#) en hierbij kwamen ze op een aantal van bijna 7000 paar! Hiermee is het de grootste kolonie van Nederland en één van de grootste in Europa. Een belangrijk deel van de broedvogels in Nederland broedt dus nu in Waterdunen.

Wil je zelfs zien hoe dit er uit ziet? Bekijk dan de livestream op www.hetzeeuwselandschap.nl of op www.waterdunen.com. Er staat namelijk een webcam op de kolonie gericht en zo kun je ze zelfs 's nachts bekijken.

Restauratie Hellenburg

Bij Baarland liggen de eeuwenoude fundamenten van kasteel Hellenburg. Dit kasteel beleefde zijn hoogtijdagen in de vijftiende eeuw. Door opkruipend vocht waren de stenen in de fundamenten los komen te zitten. Wij hebben alles handmatig opgeknapt, zodat deze historische plek voor de toekomst bewaard blijft.

Bijlage 7 – Financiële verantwoording Nationale Postcode Loterij 2022

Veerooster Retranchement

Op de vestingswallen van Retranchement zijn veeroosters gelegd. Met tot doel om de beleving (zonder veekering) te vergroten.

Het Zeeuwse Landschap

20 december 2022 · 🌐

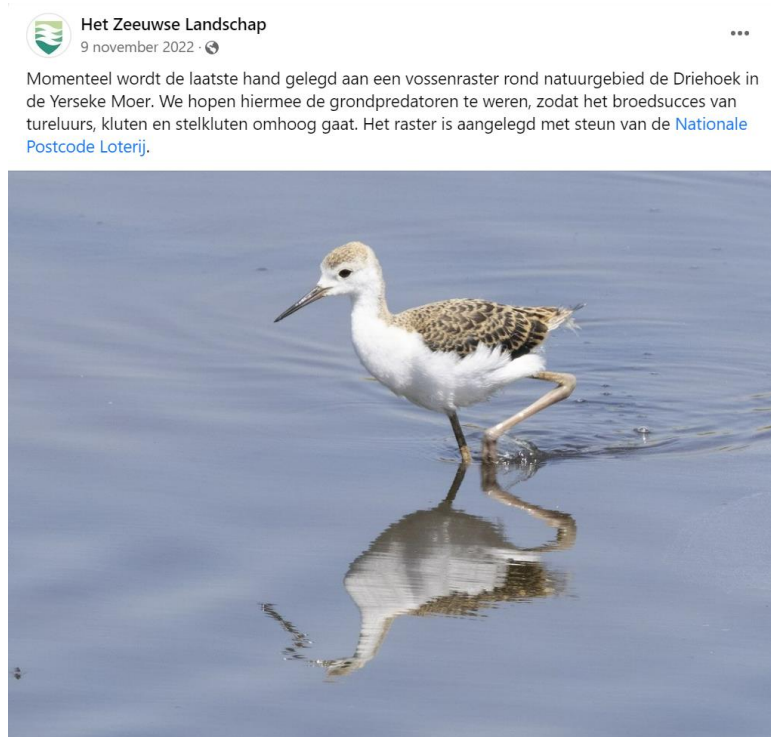
Met financiële steun van de [Nationale Postcode Loterij](#) zijn in de afgelopen week op de Wallen van Retranchement een viertal veeroosters geplaatst. De veeroosters zorgen ervoor dat er tijdens het begrazingsseizoen geen stroomdraad meer op de wallen geplaatst moet worden. Dit ziet er landschappelijk fraaier uit en het ontlast het beheerteam van wekelijkse controlerondes en maaibeurten. De koeien krijgen op deze manier meer ruimte om te grazen. Wandelaars en honden -mits aangeliend- blijven welkom en kunnen via de veeroosters en klaphekjes het wandelpad op. De veeroosters worden nog voorzien van rolstoelstrips en er wordt rondom nog verharding aangebracht in de vorm van gebroken schelpen.

Bijlage 7 – Financiële verantwoording Nationale Postcode Loterij 2022

Aanleg roofdierwerend raster Yerseke Moer

In 2021 is geconstateerd dat dat het broedsucces van de weidevogels in de Yerseke Moer na een aanvankelijk goede start, uiteindelijk toch slecht was: veel nesten waren leeggeroofd door vossen en andere roofdieren. Op basis van de ervaringen die Het Zeeuwse Landschap reeds had met het plaatsen van een roofdierwerend raster in de Sint Laurens Weihoek, is in 2022 een roofdierwerend raster geplaatst in de Yerseke Moer

Gelet op de effecten van de aanleg van rasters ter bescherming van vogels heeft Het Zeeuwse Landschap het restant van de bijdrage van de Nationale Postcode Loterij gereserveerd voor de realisatie van meer rasters in 2023. In 2022 zijn de voorbereidingen hiervoor getroffen.

Bijlage 8 - Financiële verantwoording Integrale kostensubsidie 2022

Financiële verantwoording Integrale kostensubsidie 2022

	2		3		4		5		7+8		Totaal	
	Reguliere aanvraag		Reguliere aanvraag		Reguliere aanvraag		Reguliere aanvraag		Reguliere aanvraag		Reguliere aanvraag	
	Behoud en beheer - toezicht		Onderzoek - monitoring natuurwaarden		Evaluatie en rapportage		Beleving natuurgebieden		Projecten en advisering		Totaal provinciaal gesubsidieerde activiteiten	
	begr	expl	begr	expl	begr	expl	begr	expl	begr	expl	begr	expl
Directe personeelskosten	25.123	35.316	11.916	21.023	77.113	31.437	262.007	133.754	367.037	268.286	743.196	489.818
Indirecte personeelskosten	3.907	7.185	1.308	2.510	8.658	3.981	36.213	24.146	40.180	32.983	90.266	70.805
Directe overige personeelskosten	1.400	9.487	-	-	-	-	-	-	-	-	1.400	9.487
Indirecte overige personeelskosten	2.450	3.583	4.900	6.295	4.900	6.403	7.350	10.938	7.350	11.586	26.950	38.805
Directe kosten donaties	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Directe afschrijvingskosten	3.879	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.879	-
Indirecte afschrijvingskosten	2.000	2.100	4.000	4.200	4.000	4.200	6.000	6.299	6.000	6.299	22.000	23.098
Indirecte toevoeging verwervingsfonds	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Indirecte bijdrage De12Landschappen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Directe budgetposten	5.349	11.223	363	-	4.195	1.909	78.069	68.509	10.297	8.002	98.273	89.642
Indirecte bureaunkosten	11.350	8.512	22.700	17.023	22.700	17.023	34.050	25.535	34.050	25.535	124.850	93.628
Directe algemene kosten	936	4.163	-	-	-	-	-	-	-	-	936	4.163
Indirecte algemene kosten	7.640	11.130	15.280	22.260	15.280	22.260	22.920	33.390	22.920	33.390	84.040	122.429
Directe huisvestingskosten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Indirecte huisvestingskosten	3.000	2.498	6.000	4.995	6.000	4.995	9.000	7.493	9.000	7.493	33.000	27.474
Indirecte rente en beleggingskosten	1.850	8.861	3.700	17.723	3.700	17.723	5.550	26.584	5.550	26.584	20.350	97.476
Indirecte overige lasten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal directe kosten	36.687	60.189	12.279	21.023	81.308	33.346	340.076	202.264	377.334	276.288	847.683	593.110
Totaal indirecte kosten	32.197	43.868	57.888	75.005	65.238	76.584	121.083	134.385	125.050	143.871	401.456	473.714
Totaal directe/indirecte kosten	68.883	104.057	70.167	96.029	146.546	109.931	461.159	336.649	502.384	420.159	1.249.139	1.066.824
Inkomsten	-35.272	-62.389	-35.929	-57.576	-75.040	-65.911	-236.141	-201.843	-257.250	-251.913	-639.632	-639.632
Bijdrage HZL aan subsidiabele activiteiten	-33.611	-41.668	-34.238	-38.453	-71.506	-44.020	-225.018	-134.806	-245.134	-168.246	-609.507	-427.192
Exploitatiesaldo	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Bijlage 8 - Financiële verantwoording Integrale kostensubsidie 2022

Financiële verantwoording Integrale kostensubsidie 2022

	Reguliere aanvraag		10 Incidentele aanvraag		11 Incidentele aanvraag		Totale aanvraag		6 De Zeeuwse Natuur		HZL		HZL	
	Totaal provinciaal gesubsidieerde activiteiten		Grenspark Groot Saeftinghe		Waterdunen		Gesubsidieerde activiteiten regulier + incidenteel		Natuureducatie		Overige activiteiten		Totaal conform begroting 2022	Totaal conform jaarrekening 2022
	begr	expl	begr	expl	begr	expl	begr	expl	begr	expl	begr	expl		
Directe personeelskosten	743.196	489.818	41.143	41.921	130.821	110.045	915.160	641.784	117.756	117.437	1.346.558	1.232.631	2.379.474	1.991.852
Indirecte personeelskosten	90.266	70.805	-	-	-	-	90.266	70.805	25.127	20.507	290.514	348.811	405.907	440.123
Directe overige personeelskosten	1.400	9.487	-	-	-	-	1.400	9.487	-	-	65.100	39.107	66.500	48.594
Indirecte overige personeelskosten	26.950	38.805	-	-	-	-	26.950	38.805	2.450	4.560	19.600	62.421	49.000	105.786
Directe kosten donaties	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	51.535	-	51.535
Directe afschrijvingskosten	3.879	-	-	-	-	-	3.879	-	-	-	138.621	230.419	142.500	230.419
Indirecte afschrijvingskosten	22.000	23.098	-	-	-	-	22.000	23.098	2.000	2.100	16.000	16.799	40.000	41.996
Indirecte toevoeging verwervingsfonds	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Indirecte bijdrage De12Landschappen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60.000	54.544	60.000	54.544
Directe budgetposten	98.273	89.642	-	-	-	-	98.273	89.642	118.216	54.339	972.011	980.917	1.188.500	1.124.898
Indirecte bureaukosten	124.850	93.628	-	6.929	-	6.929	124.850	100.557	11.350	8.512	90.800	68.093	227.000	177.161
Directe algemene kosten	936	4.163	-	-	-	-	936	4.163	-	-	94.564	104.814	95.500	108.977
Indirecte algemene kosten	84.040	122.429	-	-	-	-	84.040	122.429	7.640	11.130	61.120	89.039	152.800	222.599
Directe huisvestingskosten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	121.000	178.743	121.000	178.743
Indirecte huisvestingskosten	33.000	27.474	-	-	-	-	33.000	27.474	3.000	2.498	24.000	19.981	60.000	49.952
Indirecte rente en beleggingskosten	20.350	97.476	-	-	-	-	20.350	97.476	1.850	8.861	14.800	70.891	37.000	177.229
Indirecte overige lasten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	737.500	3.938.356	737.500	3.938.356
Totaal directe kosten	847.683	593.110	41.143	41.921	130.821	110.045	1.019.647	745.076	235.972	171.776	2.737.855	2.818.166	3.993.474	3.735.017
Totaal indirecte kosten	401.456	473.714	-	-	-	6.929	401.456	480.643	53.417	58.167	1.314.334	4.668.935	1.769.207	5.207.745
Totaal directe/indirecte kosten	1.249.139	1.066.824	41.143	41.921	130.821	116.974	1.421.103	1.225.719	289.389	229.943	4.052.189	7.487.101	5.762.681	8.942.763
Inkomsten	-639.632	-639.632	-41.667	-41.143	-130.800	-130.800	-812.099	-811.575	-155.000	-	-4.752.901	-7.079.824	-5.720.000	-7.891.399
Bijdrage HZL aan subsidiabele activiteiten	-609.507	-427.192	524	-778	-21	13.826	-609.004	-414.144	-134.389	-229.943	743.394	644.087	-	-
Exploitatiesaldo	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	42.681	1.051.364	42.681	1.051.364

Bijlage 9 - Inhoudelijke verantwoording Integrale kostensubsidie 2022

Toezicht in natuurgebieden

Jaarplan 2022	Realisatie 2022
<p>Voor de buitendijkse gebieden die niet onder de SVNL-regeling vallen wordt in 2022 de volgende inzet gepland:</p> <p><u>District Zuid intergetijdengebieden/N2000 zonder SNL</u> Op 12 dagen in 2022 zal een BOA van Het Zeeuwse Landschap ingezet worden voor preventie, toezicht en handhaving m.b.t. het Toegangsbeperkings Besluit in en rond de Westerschelde in samenwerking met de RUD Zeeland.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 12 gezamenlijke diensten HZL/RUD - 6 vaartochten met dienstboot RUD, BOA HZL mee als opstapper vanuit Hansweert op het oostelijk deel van de Westerschelde - 6 vaartochten vanuit Breskens met dienstboot HZL en BOA HZL met opstapper van de RUD op het westelijk deel Westerschelde
<p><u>District Noord intergetijdengebieden/N2000 zonder SNL</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Preventie, toezicht en handhaving in Krammer Volkerak (exclusief terrestrisch), Philipsland, externe BOA (zzp'er). • Neeltje Jans recreatietoezicht. 	<p><i>Krammer Volkerak</i> 3 gezamenlijke diensten 1 vaartocht</p> <p><i>Neeltje Jans</i> Wekelijks toezicht 1 gezamenlijke actie met RWS, douane, RUD</p>
<p><u>Ad-hoc Noord en Zuid</u> Boa-taken op afroep onvoorzien.</p>	<p><i>Manteling</i> Gezamenlijke actie met gemeente en waterschap in de duin van Waterschap Scheldestromen, om naaktrecreatie in de duinen tegen te gaan. Een gezamenlijke actie met SBB ter bevordering van onderlinge samenwerking en uniform handhaven.</p> <p><i>Grevelingen</i> Gezamenlijke actie met RUD en gem. Schouwen-Duiveland op controle oester en kokkelrapers.</p> <p><i>Westerschelde</i> Uitgevaren vanuit Breskens na melding kanovaarders op de Bol.</p>
<p><u>Permanente Her-en bijscholing (PHB)</u> De Buiten Gewoon Opsporingsambtenaren van HZL dienen hun kwalificatie BOA in stand te houden en deel te nemen aan de jaarlijks Permanente Her-en Bijscholing.</p>	<p>Permanente Her- en bijscholing gevolgd door 3 medewerkers (BOA's HZL). Alle drie met goed gevolg examen afgelegd, onderdeel Milieu Specifiek.</p>

Bijlage 9 - Inhoudelijke verantwoording Integrale kostensubsidie 2022

Bijlage 9 - Inhoudelijke verantwoording Integrale kostensubsidie 2022

Monitoring natuurwaarden

Jaarplan 2022	Realisatie 2022
<p>In het kader van het <u>provinciale ganzenbeleid</u> worden in veel terreinen (alle inlagen Noord-Beveland, kreken West-Zeeuws-Vlaanderen, Sint Laurens Weihoek, Yerseke Moer etc.) jaarlijks acties ondernomen om de Zeeuwse (overzomerende) ganzenpopulatie op een gewenst niveau te houden. Het schudden/prikken van ganzeneieren vindt jaarlijks plaats tot aan het begin van de broedperiode van roerdomp en bruine kiekendief. De territoria van deze soorten worden vooraf aan het betreden van de broedgebieden in kaart gebracht om schade aan deze soorten te voorkomen.</p>	<p><i>Gebied Walcheren / Bevelanden / Tholen</i> HZL heeft meegewerkt aan de tellingen. Het prikken en schudden is achterwege gelaten i.v.m. vogelgriep.</p>
<p>Ook in het kader van het <u>provinciale ganzenbeleid</u> worden er na het broedseizoen jaarlijks tellingen uitgevoerd om het aantal (overzomerende) ganzen vast te kunnen stellen. Deze tellingen vinden plaats op het ruimmoment van de ganzen. De tellingen vinden plaats in alle gebieden waar concentraties van ganzen te verwachten zijn, zoals o.a.: de inlagen van Noord-Beveland, het Zeeuwse deel van het Krammer-Volkerak, West Zeeuws Vlaanderen en Saeftinghe.</p>	<p><i>Beheergebied Walcheren / Bevelanden / Tholen</i> HZL heeft de juni telling uitgevoerd.</p>
<p>In het kader van de verplichte bestrijding van akkerdistels volgens de <u>distelverordening</u> wordt in de randzones van de terreinen waar bestrijding noodzakelijk is, gekeken waar deze bestrijding botst met aanwezige natuurwaarden (nesten van graspieper e.a.).</p>	<p>Deze voorlooprondes zijn uitgevoerd door ervaren beheerders of medewerkers ecologie.</p>
<p>Vogelinventarisaties</p>	
<p>In 2022 vinden er ook <i>broedvogelinventarisaties</i> plaats in terreinen die vanuit SNL niet subsidiabel zijn, omdat ze niet in eigendom of erfpacht zijn (waar wij geen 'duurzaam gebruiksrecht' hebben) of die frequenter worden geïnventariseerd dan vanuit SNL wordt vergoed.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Waterdunen (focus op kustbroedvogels) • Hooge Platen (Focus op kustbroedvogels) • Het Verdronken Land van Saeftinghe (proefvakken) • Yerseke Moer weidevogels • Hoeve van der Meulen <p><i>Bovenstaande telling betreft een jaarlijkse telling in een van de belangrijkste provinciale weidevogelkernen, zoals aangewezen in het Provinciaal Natuurbeheerplan.</i></p>	<p>Deze tellingen zijn uitgevoerd, gebruikmakend van avimap en de data is verwerkt tot territoria. De gegevens zijn via Sovon (export avimap) aangeleverd bij de NDFF.</p>

Jaarplan 2022	Realisatie 2022
<p>Daarnaast gebeuren er diverse maandelijkse watervogeltellingen om de aantallen en verspreiding van watervogels gedurende het winterhalfjaar vast te leggen. Dit gebeurt nagenoeg geheel met vrijwilligers, waarbij wij samen met Sovon coördineren en in uitzonderlijke gevallen ook gebieden geteld worden door betaalde krachten zodat er geen gaten ontstaan. Deze tellingen zijn in gevallen als de Yerseke Moer en Bruintjeskreek van belang vanwege N2000 doelstellingen voor een aantal soorten van deze soortgroepen. Het betreft de volgende terreinen van HZL:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yerseke Moer (ganzen, zwanen en watervogels) • Bruintjeskreek (ganzen, zwanen en watervogels) • Sint Laurens Weihoek (ganzen, zwanen en watervogels) • Sophiapolder, de Blikken, Baarzandse Kreek, Grootte Gat, Oudelandse Polder, Zwin en Kievittepolder (ganzen en zwanen) 	<p>De coördinatie en de tellingen zijn uitgevoerd.</p>
Botanisch onderzoek	
<p>Het betreft de volgende botanische monitoring:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yerseke Moer: pq's in kader van vernattingspilot • Slikken van de Heen + Plaat van de Vliet: pq's in kader van veranderingen begrazingsregiem • Waterwinbossen OZVL: pq's in kader van bodempilot 	<p>De voorgenomen plantenopnames zijn uitgevoerd en verwerkt. De gegevens zijn via Sovon (export avimap; verwerkt naast vogels tegenwoordig ook overige soorten) aangeleverd bij de NDFF.</p>
Faciliteren natuur-vrijwilligersgroepen	
<p>HZL continueert de ondersteuning van de natuur-vrijwilligersgroepen o.a. door scholing en het beschikbaar stellen van (vergader)faciliteiten. Dit betreft monitoringsvrijwilligers en zijn dus geen onderdeel van De Zeeuwse Natuur waar natuureducatie centraal staat.</p>	<p>Er zijn diverse bijeenkomsten geweest. Themabijeenkomst steenuil op het kantoor in Wilhelminadorp, maar ook zijn er lezingen geven bij diverse natuur – vogelwachtbijeenkomsten en heeft er een intensiever traject met een vrijwilligersgroep in de Waterwinbossen plaatsgevonden. Opgeleid tot het herkennen en verwijderen van exoten en het belang daarvan. Ook is er weer intensief contact geweest met de telgroep Saeftinghe, zij tellen vanaf 2022 ook de Hedwige en Prosper mee.</p>

Bijlage 9 - Inhoudelijke verantwoording Integrale kostensubsidie 2022

Evaluatie en rapportage natuurnetwerk en soorten

Jaarplan 2022	Realisatie 2022
<i>Het uitvoeren van interne en externe kwaliteitstoetsen</i>	
<p>Het systeem van interne audits wordt gecontinueerd volgens schema. Met regelmaat worden medewerkers van HZL ook uitgenodigd deel te nemen aan audits van externe partijen.</p> <ul style="list-style-type: none">• Eendenkooi (Sint Philipsland)• Slikken van de Heen en Plaat van Vliet (Krammer-Volkerak Zld)• Neeltje-Jans• Weel in de Heerenpolder• Hooge Platen• Klein Brabant• Waterleidingbossen Clinge, Heikant & Sint Jansteen	<p>Alle kwaliteitstoetsen zijn uitgevoerd en afgerond.</p> <p>Neeltje-Jans gestart, maar nog niet afgerond, deze vergt nog meer afstemming met Natuurmonumenten, medebeheerder van het gebied. Daarnaast kwamen wij al startende erachter dat wij meer botanische gegevens nodig hadden, dus is besloten het seizoen 2023 daarvoor nog te gebruiken.</p>
<i>Opstellen adviezen en beheerplannen</i>	
<p>De volgende beheerplannen zullen in 2022 worden gerealiseerd:</p> <ul style="list-style-type: none">• Waterleidingbossen Clinge, Heikant & Sint Jansteen (inclusief kwaliteitstoets)• Weel in de Heerenpolder (inclusief kwaliteitstoets)	<p>Alle beheerplannen zijn opgesteld en afgerond.</p>

Bijlage 9 - Inhoudelijke verantwoording Integrale kostensubsidie 2022

Vergroten van toegankelijkheid en beleving natuurgebieden

Jaarplan 2022	Realisatie 2022
<p>Bij HZL staat bescherming van natuur en landschap op de eerste plaats. De beheerde terreinen en objecten worden waar mogelijk op passende wijze beleefbaar gemaakt.</p> <p>Daartoe worden in de grotere gebieden regelmatig excursies aangeboden onder leiding van een door ons opgeleide gids. Dit zijn vooral wandelexcursies; rondom de Staats-Spaanse Linies en Waterdunen* worden ook fietsexcursies aangeboden.</p> <p><i>* Dit betreffen de excursies die voor de opening van Waterdunen al van kracht waren. De inzet van HZL voor het uitbreiden van het excursie aanbod in Waterdunen is onderdeel van de incidentele aanvraag</i></p> <p>Per jaar bieden we normaal zo'n 800 excursies aan, waarvan 600 in Saeftinghe en de andere verspreid over zo'n 13 andere natuurgebieden en objecten. In 2021 konden excursies en schoolbezoeken pas vanaf de zomer gefaseerd opgestart worden. De verwachting is dat dit voor 2022 weer zal gaan normaliseren - onder voorbehoud van nieuwe corona-uitbraken/maatregelen - waarbij we aanmelding vooraf en maximale groepsgrootte graag willen continueren, ook om de kwaliteit van een bezoek hoog te houden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nagenoeg jaarrond excursies in alle gebieden m.u.v. januari en deel van februari i.v.m. corona. • Door heel Zeeland zijn uiteindelijk 723 excursies georganiseerd met in totaal bijna 10.800 deelnemers. Daarnaast werden er 5 grote evenementen georganiseerd waar in totaal nog eens 2.000 bezoekers op af kwamen: Ronde van Oranjezon, Landschapsfair Eendenkooi, Oosterscheldeweek, Open Monumentendag en Natuur-doe-dag Waterdunen. De Landschapsfair vond voor het eerst weer plaats na vele jaren en bracht maar liefst 1.200 bezoekers op de been. • Het aantal schoolexcursies is in 2022 uitgekomen op 187 in het Verdrongen Land van Saeftinghe en 12 in de Eendenkooi in Sint Philipsland. Daarmee ontvingen we in totaal ruim 1.200 basisschoolleerlingen en bijna 3.000 middelbare schoolleerlingen. • Breed palet aan excursies: veelal wandelen; aantal fietsgeoriënteerd, nieuwe thematische en seizoensgerelateerde excursies, waaronder ook aandacht voor doelgroep gezinnen met kinderen.
<p>Specifieke taken 2022</p>	
<p>Informatiepanelen bij de grote terreinen worden elk in een regelmatige cyclus vervangen of herzien. Dit jaar zullen twee panelen vervangen en/of nieuw gerealiseerd worden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oranjezon: diverse borden in kader van bezoekersmanagement • Neeltje Jans: diverse borden met nieuwe toegangsregels • Sint Jansteen: Nieuw infopaneel bij grensoverschrijdende uitkijktoren Bord in Waterwinbossen • Oranjezon en Slikken van de Heen: infopaneel project Dood doet Leven • Yerseke Moer: artworkvoorbereiding voor grote serie in Yerseke Moer (in verband met Geopark duobranding/nieuwe huisstijl)

Actualisatie van een aantal routes & folders.

Nieuwe routes

- Wandelroutes Waterdunen westelijk deel, driehoek met hond Yerseke Moer
- Nieuw en beter beleefbaar op de website: iedere route heeft z'n eigen pagina + Digitaal ontsluiten alle routes via GPX bestanden <https://www.hetzeeuwselandschap.nl/routes>

Nieuwe folders

- Oranjezon
- Waterdunen (uitbreiding kaart digitale vorm)

Het open en aantrekkelijk houden van de bezoekerscentra in Emmadorp (Verdronken Land van Saeftinghe) en in Anna-Jacobapolder (Eendenkooi) en het infopunt bij de toegang tot duingebied Oranjezon.

Gerealiseerd

Dood doet leven

Bij de kringloop van het leven hoort ook de dood. Dode dieren vervullen een essentiële rol in de natuur: een kadaver is een bron van leven voor allerlei diersoorten. In Nederland is het niet gebruikelijk om grotere dode dieren te laten liggen. Hier doen we dat wel: we brengen verkeersaccidentoffers, zoals een dood ree naar deze plek. Zo kan de kringloop worden voltooid. Ook kunnen mensen kennis maken met het afbraakproces van een kadaver. Puur natuur!

DOODGRAVER
Deze kevers graven de grond onder het kadaver weg en begraven het zo. Na de paring legt de moeder 20 eitjes, zo wordt de larven met matig kadaver. De volwassen kevers eten vooral de vliegen-maden van het aas.

BLAUWE VLEESVLEED
Deze kleine bromvlieg als die soms in de afvalbak zit, kan op 1-2 kilometer afstand een kadaver waarnemen. Ze leggen hun eitjes, tot wel 1000 stuks per slag, aan de onderzijde op het rottende vlees van het dode dier. De maden leven van het vlees.

KOOLMEES
De koolmees eet de maden, larven en rupsen die op het kadaver zitten. Deze vogel is echt een svager en pikt de takken eraan van. Ook gebruiken vogels de haren van de vacht als nestmateriaal.

HELP MEE Stichting Het Zeeuwsche Landschap
Inhoudt en onderhoudt de natuur en de natuur
Dit is een project van de Stichting Het Zeeuwsche Landschap
in samenwerking met de Provincie Zeeland en de gemeente
Emmabovenland.

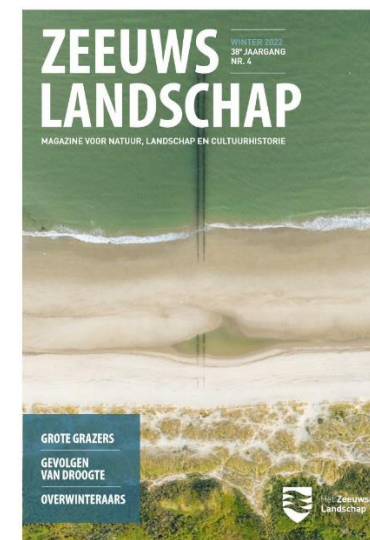
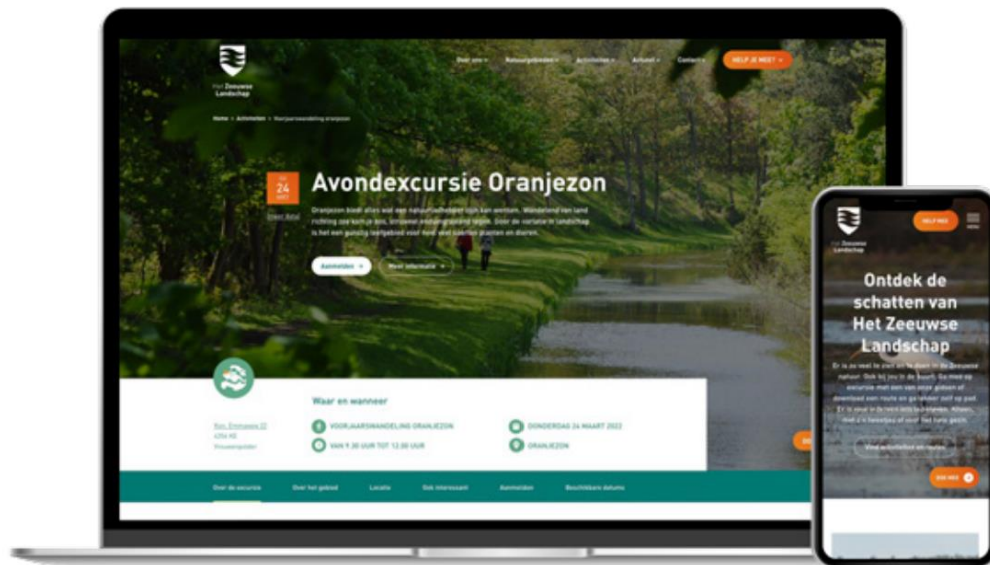
**MEER WETEN OVER DE ROL VAN
DODE DIEREN IN DE NATUUR?**
Kijk op www.dooddoetleven.nl

Bijlage 9 - Inhoudelijke verantwoording Integrale kostensubsidie 2022

Versterking van het draagvlak voor natuur en cultuurhistorie

Jaarplan 2022	Realisatie 2022
<p>In 2022 zal het donateursmagazine ZEEUWS LANDSCHAP 4-maal per jaar blijven verschijnen met een aangescherpte bladformule en wordt de frequentie van e-mail nieuwsbrief verhoogd van 4 naar 8 en verstuurd in de maanden waarin het magazine niet verschijnt. Zo ontstaat een regelmatig contactmoment met de achterban, waarbij ook beter actualiteiten meegenomen kunnen worden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nieuwe bladformule magazine ZEEUWS LANDSCHAP (redactie+vormgeving), ieder seizoen uitgegeven: winter 21/22, lente 22, zomer '22, herfst 22, winter '22 • Frequentie e-mail nieuwsbrief verhoogd naar 8 x per jaar verstuurd in de maanden dat er geen magazine verstuurd wordt. Groeicijfer in aantal abonnees.
<p>In 2022 worden de voorbereidingen getroffen om de 3 huidige websites (Het Zeeuwse Landschap, Saeftinghe.eu en Kustlaboratorium) onder te brengen op 1 nieuw platform. Naast aangescherpte content en navigatie zullen ook stapsgewijs nieuwe functionaliteiten en koppelingen worden ontwikkeld en geïmplementeerd zoals donatiemodule(s), excursie-overzicht en online boekingen alsook CRM-systeem, administratie en marketing automation.</p> <p>Sociale media als Facebook en LinkedIn blijven een belangrijke rol spelen op het gebied van informatie, interactie en aanjagen naar de website. Perscontacten vinden zowel proactief als reactief plaats. Bij de terreinen zijn informatiepanelen van belang om de natuur- en cultuurhistorische waarden onder de aandacht te brengen van bezoekers en toevallige passanten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nieuwe website gelanceerd in november 2022 incl. compleet nieuwe huisstijl, intuïtievare navigatie, herziene content en functionaliteiten voor optimaal gebruiksgemak en beleving voor bezoeker (o.a. flexibel donatiebedrag en –periode, routekaarten). Aan de achterzijde aansluiting op nieuwe donateursadministratie via AFAS met meer geautomatiseerde processen voor beheer, administratie en CRM. • Kustlabwebsite offline gehaald en relevante informatie ondergebracht op Waterdunnenpagina. Uitgebreide Saeftinghe pagina voorzien om in fase 2 losse website af te kunnen stoten. • Voorbereidingen voor fase 2 implementatie excursiemodule met online boeken en betalen (lancering voorzien in april 2023). • Groeicijfers in aantallen volgers, bereik en interactie in sociale media. • Perscontacten zowel pro- als reactief ingezet. • Onderhoud / bijwerken van content bij informatiepanelen
<p>HZL is een van de partners in het samenwerkingsverband De Zeeuwse Natuur en draagt bij aan de onderliggende projectgroepen, waaronder ook het traject 'Natuurbranding & -beleving'. In 2021 is het project 'Campagne coördinatie' daar bovenop gekomen. Dit zal in 2022 voortgezet worden binnen DZN.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kwartaaloverleggen DZN (en tussendoor met onderlinge partners). • Project Campagne coördinatie natuurbranding 2022 waaronder awarenessbranding Campagne 'Altijd Open' (met nieuwe uitingen) en activatiecampagne 'Open voor een Ommetje' (met nieuwe uitingen) en tweede landingspagina met 8 nieuwe ommetjes t.o.v. 2021. https://www.zeeland.com/nl-nl/visit/wat-te-doen/natuur-in-zeeland/ommetjes-tijdens-het-najaar-en-de-winter • Verder extra: aansluiting als agendalid bij Kerngroep Toeristische Marketing

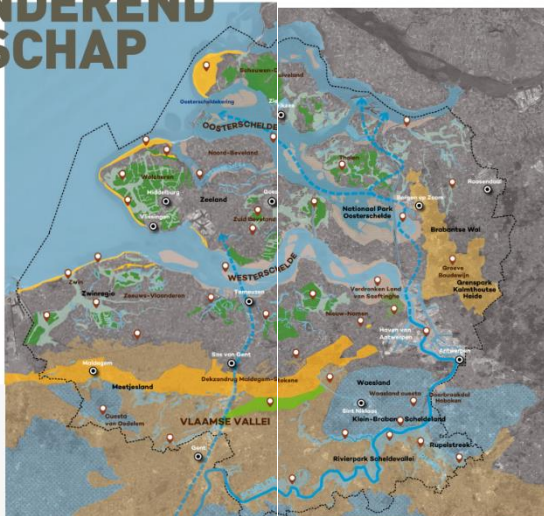
Jaarplan 2022	Realisatie 2022
<p>Nieuwe uitdagingen waar we als natuur voor staan, zoals stikstof, verdroging, recreatieve druk en energietransitie, waar HZL in diverse overlegplatforms en samenwerkingsverbanden meedenkt en meedoet, zijn pijlers die meegenomen worden in onze communicatie. Op strategisch niveau vindt dit plaats middels extern beleid, waarbij we door actief deel te nemen aan beleidsprogramma's en projecten inspraak leveren op beleidsvoornemens van derden en deze beïnvloeden met de HZL-standpuntbepaling betreffende het thema. Hieronder valt ook het beoordelen van en leveren van inspraak en/of het opstellen van zienswijzen ten aanzien van relevante omgevingsplannen die mogelijke knelpunten en kansen leveren voor de natuur en landschap in Zeeland en/of HZL.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Er is op verschillende niveaus veel meegesproken en gedacht over de actuele beleidsthema's als stikstof, PFAS en zeegroente. • In 2022 zijn we tot een akkoord gekomen met Eneco en Zeewind over de mitigerende maatregelen in Windpark Zebra. Maatregelen die boven op de vergunning genomen zullen worden ter bescherming van belangrijke populaties (vogels en vleermuizen) van de delta. • Standpuntbepaling en – communicatie op website (nieuw): https://www.hetzeeuwselandschap.nl/standpunten • Ook is er in ons tijdschrift aandacht geweest voor bovenstaande beleidsthema's om de achterban mee te nemen in het beleid en onze visie en rol hierin beschreven.

Jaarplan 2022	Realisatie 2022
<p>Het actueel houden van de aangeboden excursies op website www.hetzeeuwse-landschap.nl en www.saeftinghe.eu, tot de lancering van de nieuwe integrale website</p>	<p>Gerealiseerd, inclusief doorplaatsing belangrijkste activiteiten op natuurinzeeland.nl</p>
<p>Actieve communicatie via de diverse communicatiemiddelen waaronder persberichten, websites, social media, tijdschrift en emailnieuwsbrief</p>	<p>Gerealiseerd; zie boven en nieuwsberichten website https://www.hetzeeuwse-landschap.nl/actueel</p>
<p><i>Zeeuwse Ankers:</i> HZZ steunt het gedachtengoed van dit samenwerkingsverband en neemt deel aan overleggen. Voor de Zeeuwse erfgoedlijnen wordt waar relevant de relatie tussen landschap, natuur en cultuurhistorie gelegd en gecommuniceerd. HZZ levert 4 verhalen voor het webplatform.</p>	<p>Gerealiseerd https://www.zeeuwseankers.nl/verhaal/saeftinghe-verdronken-cultuurlandschap https://www.zeeuwseankers.nl/verhaal/schorren-oernatuur https://www.zeeuwseankers.nl/verhaal/sensejuun https://www.zeeuwseankers.nl/verhaal/cultuurhistorie-langs-de-dijk</p>
<p><i>Geopark:</i> HZZ heeft de intentieverklaring van het Geopark Schelde Delta mede-ondertekend. Wij ondersteunen het Geopark initiatief in de vorm van ambassadeurschap ten aanzien van het Geopark Schelde Delta en door onze achterban actief te betrekken, door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het keurmerk Geopark te plaatsen bij aankondigingen relevante excursies/activiteiten op de diverse communicatiekanalen; • Het keurmerk uit te dragen via het periodieke tijdschrift van HZZ; • Het verhaal van de ontstaansgeschiedenis van het gebied (relatie geologie, geomorfologie, cultuurhistorie, landschap en natuur) beter zichtbaar, beleefbaar, educatief en begrijpelijk te maken voor de bewoner en bezoeker. Dit in algemene zin maar ook specifiek ten aanzien van de geosites die in beheer zijn bij HZZ; • Te werken aan een goede informatievoorziening in de gebieden/geosites waarbij o.a. gedacht kan worden aan infopanelen waarin de merkstijlelementen van het Geopark keurmerk zijn verwerkt (binnen de eigen huisstijl van HZZ); • Gidsen vanuit HZZ-deel te laten nemen aan bijscholing vanuit Geopark initiatief. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitgebreid artikel over Geopark in donateursmagazine winter 21/22 • Realisatie bebording geosite Verdronken Zwarte Polder en Yerseke Moer (duo branding) • Ontwikkeling educatieve bebording wandelroute geosite Yerseke Moer duo branding (plaatsing na 2023) • Plaatsing Geopark logo op de campagneposters Altijd Open (DZN verband)

LEVEN IN EEN VERANDEREND LANDSCHAP

Unesco Geopark Schelde Delta in oprichting

In miljoenen jaren tijd is het landschap rondom de Schelde ontstaan. Zedra de mens zich hier vestigde, werd het continu aangepast en beïnvloed. Op weinig plaatsen in de wereld is de wisselwerking tussen natuurlijke processen en de mens zo zichtbaar en tastbaar als hier. Daarmee zijn 'we' in de race om Unesco Geopark-status te krijgen. Het Zeeuwsche Landschap tekent erover.

- plaatsen
- voormalige rivierloop
- huidige rivierloop
- steden als toezegingspunt

© het Geopark Schelde Delta

De gebieden die het Zeeuwsche Landschap bebent, danken zonder uitzondering hun huidige natuur- en cultuurhistorische waarde aan de oceanische klimaat. En dat kan je zien ook, al moet je soms wel weten waar je moet kijken. Denk bijvoorbeeld aan dijken, kreken en welen, aan de vloedbergen, brentenen voor de Straat-Spaans in Zeewijk-Vlaanderen, waasmader kreken, veengebieden in IJzere. Maar ook aan de ladingen van Noord-Beverland met dijkremanten en kerkerellen, en aan het badkeudige landschap van de Vreemde Meer, een gemiddeld van de intensieve veenwinning in de middeleeuwen.

SLEUTEL TOT BEHOUD
Die middeleeuwse geschiedenis geeft het gebied identiteit. Het maakt dat je je als inwoners thuis voelt en dat je als toerist weet dat je in een unieke omgeving bent. Maar soms moet je wel een beetje geduld hebben om het te zien. En dat is waar het Geopark om draait: in een gezamenlijk streven om de unieke waarde van het gebied te behouden en te ontwikkelen. Dit draagt bij aan een duurzame ontwikkeling.

GEOPARK EN HET ZEEUWS LANDSCHAP
Dat is ook de reden voor het Zeeuwsche Landschap om zich als partner aan het Geopark Schelde Delta te verbinden: samen goed hebben is breder en draagvlak voor groot belang voor het gebied. Zo wordt het Zeeuwsche Landschap in Geoparkverband een informatie- en uitwisselingspunt voor de Vreemde Meer en is het op innovatieve behouding van de waarden (open van 15 juli tot 1 oktober) goed aangepast.

REINIS DELEN
Een meer duurzame, etische keuze, verspreiding van kennis en hoe dat ook moet worden. Hoe duurzamer om te gaan, duurzamer ook in Zeeland. Het is immers de bedoeling dat de Vreemde Meer een uitwisselingspunt voor de Vreemde Meer en is het op innovatieve behouding van de waarden (open van 15 juli tot 1 oktober) goed aangepast.

IN OPRICHTING
Hoeveel al veel gebeurt. In het nog niet over de Unesco-status moet nog veel worden. De provincies Zeeland, Noord-Brabant, Overijssel, West-Vlaanderen en Antwerpen hebben kennis uit vroeger tijden met de doelen van het Geopark Schelde Delta en het Geopark Schelde Delta.

WALTER JONKERS
Projectleider voor Unesco Geopark Schelde Delta en bij Provincie Zeeland

RUINA KILLER
Senior adviseur Publiek en Projecten bij het Zeeuwsche Landschap

De Scheldestreek: ontstaan in een notendop

Zee en rivieren vormden hier in miljoenen jaren het landschap.

ONDEPPE ZEE
Zijn 20 miljoen jaar geleden lag hier een ondiepe tropische zee, waarna onder andere huizen verspreiden. Dit dateert terug naar de laatste ijstijd die bij Calturni kan vinden.

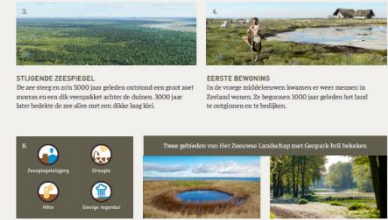
STUUFZAND EN TOENDRA
De zeeveeging duwde zand, en na 15.000 jaar geleden was het huidige Scheldtgedeelte een uitgestrekte toendra. Dit werd dikker lagen dekend afgaat. De Waterwinbouw bij Chigge liggen op dit dekend.

GROTE INVLOED VAN DE MENS
Door groene hagen verandering voor landbouw en zout (meerwater) dat de bodem in deels van Zeeland het bleek een meer. Het had eenzijdig gevolgen bij stormvloed.

DUNSTREK LINDING
De zeeveeging lag aan een dunstrek, vloed en zout (meerwater) van de Schelde (wegang tot Europa) heeft door de overvloedige bodem voor rijkdom, maar ook voor de huidige vloed.

SPOREN IN HET LANDSCHAP
Rijke bodemvelden, kreken en dijken, dammen en dijken, vloedbergen, maar ook vloedvelden water groot land (Westerschelde Land van de Schelde).

Afbeelding 1-5: Geopark Schelde Delta, 8. Zeewijk, Antwerpen

STUJENDE ZEEPIEGEL
In de eerste 5000 jaar geleden ontstond een groot aart meer en een dik vloedveld achter de dijken. 5000 jaar later bedekte de zee alom een dikke laag kiel.

ERSTE BEWONING
In de vroege middeleeuwen inwoners en veer stroomt in Zeeland waren. De begraafplaatsen 1000 jaar geleden het land te ontginnen en te bebouwen.

DE TOEKOMST
Zeeveeging en klimaatverandering kennen op ons al. Hoe we kunnen om te gaan met deze veranderingen is een uitdaging. Het Scheldtgedeelte is op de vlak een 'toekomst'.

HOLLESTELLE IN DE RIMHOUTSCHOREN, SINT PHILIPSLAND
De enige zeeveeging bodemvelden van de Schelde van Zeeland bodemvelden op de schoren brengen aan met bodemvelden, met bodemvelden plantengroei, maar je velden in Zeeland land tegen.

WATERWINBOUWEN CLINIE
Uitgestrekte bodemvelden met een bodemvelden bodemvelden, bodemvelden bodemvelden, bodemvelden bodemvelden. Deze bodemvelden, met bodemvelden plantengroei, maar je velden in Zeeland land tegen.

Bijlage 9 - Inhoudelijke verantwoording Integrale kostensubsidie 2022

Projecten van provinciaal belang

Jaarplan 2022	Realisatie 2022
<p>Het 7-eilandenplan HZL draait mee in het Europees gesubsidieerde (60%) project Life IP Deltanatuur (EZ is aanvrager). Dit project wordt niet met is middelen betaald. Er is een deel cofinanciering van de provincie via een aparte beschikking en de uren worden gefinancierd met postcode-loterijgelden. HZL werkt hierbij nauw samen met Vogelbescherming Nederland aan de bescherming van kustvogels in de Zeeuwse Deltawateren. Binnen dit project werken we onder andere aan de aanleg van een kustbroedvogeleiland als pilotproject in de Westerschelde, dit in navolging van het 7-eilandenplan. Hiervoor zijn al verschillende studies uitgevoerd en zijn er veel voorbereidingen gedaan: de detailplanuitwerking, de natuurtoets en de vergunningaanvragen. De uitvoering staat gepland voor 2022. Dit gebeurt mede in het kader van natuurherstel maatregelen N2000 via de Provincie Zeeland en wordt grotendeels gedaan door Arcadis als aannemer, maar de begeleiding hiervan blijft veel tijd vergen van HZL. In 2022 zal dat werkzaamheden naar aanbesteding, de uitvoering en de nazorg betreffen.</p>	<p>Hooge Platenproject hierbinnen is succesvol afgerond in het 3de kwartaal van 2022. Uitgevoerd volgens plan.</p>
<p>Het Groene Strand In 2022 gaat het project verder met het creëren van Groene Stranden in Zeeland. Er wordt in goed overleg met de lokale gemeentes, natuureducatie centra, ondernemers en vrijwilligersorganisaties gewerkt aan Groene Stranden op Schouwen-Duiveland, Walcheren, Zuid-Beveland, Noord-Beveland, en Zeeuws-Vlaanderen. Daarnaast wordt er ook gewerkt aan provincie-brede initiatieven voor het project, waaronder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een educatieplan dat op ieder Groen Strand door diverse partijen kan worden uitgerold; • Onderzoek naar de efficiënte bescherming van strandbroedvogels. <p>Verder worden er stappen gezet voor samenwerking met landelijke partijen waaronder Naturalis voor educatieve projecten en communicatie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • In 2022 zijn er 2 nieuwe Groene Stranden gerealiseerd, 1 op Neeltje-Jans en 1 op Schouwen-Duiveland. Ook is het strand bij Oranjezon nog een jaar meegenomen. • Het onderzoek naar de overleving van strandvogelkuikens is afgerond en er wordt gekeken naar welke beleidstappen op basis van dit onderzoek gemaakt kunnen worden. • Het educatieplan is verder uitgewerkt en er worden gidsen verder opgeleid in de materie van Strandnatuur. • Er is samen met Naturalis een samenwerking opgezet voor een landelijke monitoringsdag op stranden (Landelijke Schelpenteldag) • Er is een start gemaakt aan het opstellen van een Handreiking voor natuurlijker strandbeheer.

Jaarplan 2022	Realisatie 2022
<p>Topgebied Burghsluis Akkervogelproject op Schouwen-Duiveland. Op initiatief van HZL en in samenwerking met de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO), de Agrarische natuurvereniging Zonnestraal, Vogelbescherming, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en de Provincie Zeeland wordt gewerkt aan gunstige omstandigheden voor typische vogels van het Zeeuwse akkerland.</p> <p>Er wordt gezorgd voor voldoende voedsel, zowel in de zomer als in de winter, geschikte broedgelegenheid en mogelijkheden om te schuilen. Deze maatregelen worden zoveel mogelijk door agrariërs uitgevoerd en kunnen ook worden toegepast op reguliere landbouwbedrijven en in de gangbare landbouwpraktijk. Een grote variatie aan monitoring vindt plaats in het gebied. Zo zijn er habitatkarteringen, broed- en wintervogel- tellingen. Ook wordt er specifiek gekeken naar broedvogels op strokenteelt en vindt er onderzoek plaats naar de veldleeuwerik in de periode 2021-2022. Het project heeft een voorbeeldfunctie voor heel agrarisch Nederland. Sinds oktober 2016 is een gedeelte van deze uren en kosten declarabel onder het door de Provincie Zeeland ondersteunde P.A.R.T.R.I.D.G.E. project, ook de verlenging van het PARTRIDGE project werd in 2020 ondersteund door de Provincie Zeeland.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Binnen Topgebied Burghsluis hebben afgelopen jaar vanuit HZL zeven excursies plaatsgevonden. Waarvan twee zich plaatsvonden tijdens de IVN-zomerweken. • Dit jaar hebben wij al onze monitoringswerkzaamheden weer uitgevoerd; broedvogels, wintervogels, habitatkartering en tweejaarlijkse habitatkartering. • Wij ondersteunen SLZ met de patrijzen en hazentelling. • Naast de reguliere monitoring kijken wij ook aan het einde van het seizoen naar één perceel (1 hectare) met zeer zeldzame akkerflora en ten behoeve hiervan dun ingezaaide granen. Waar rode lijstsoorten veelvuldig voorkomen zoals akkerandoorn (klasse F/501-5000), dunstaart (klasse F/51-500) en in het verleden ook dreps. Maar ook niet bedreigde soorten als ingesneden dovenetel, behaarde boterbloem, rood guichelheil, moerasandoorn en in het verleden grote klaproos. • Het gewenste onderzoek naar de veldleeuwerik is doorgezet en uitgevoerd aan de hand van zendonderzoek en foerageervlucht onderzoek. • Dankzij informatie uit het onderzoek hebben wij tijdens het broedseizoen gemaaid in samenwerking met de veehouder, aangepast van de reguliere maaibanen te maaien en nestjes te beschermen.
<p>Natuurinclusieve landbouw en Boerenlandnatuur Het vertalen van kennis opgedaan in projecten als PARTRIDGE naar een meer natuurinclusieve landbouw, waarin zowel boeren als boerenlandvogels goed kunnen gedijen, wordt niet gedekt via dit Europese project. Het ontwikkelen van strokenteelt voor boerenlandvogels is hier een belangrijk voorbeeld van. Ook worden er instrumenten ontwikkeld zoals het multiplier model. Dit gebeurt in intensieve samenwerking met het Kavelruilbureau van de provincie Zeeland. Hierdoor worden kosteloos meerdere hectares natuurinclusieve landbouw en -maatregelen gerealiseerd.</p> <p>Daarnaast kijkt HZL ook naar de mogelijkheden voor Bokashi komend jaar. De wens is om dit in 2022 op te starten in Burghsluis. In samenwerking met Waterschap Scheldestromen wordt dankzij het gebruiken van bermmaaisel voor Bokashi het maaisel in het gebied gehouden. Dit wordt door een boer in de regio verspreid over het land. Zo wordt er ingespeeld op kringlooplandbouw en de stikstofproblematiek.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wij hebben dit jaar veel ingezet op Bokashi, maar nadat we iedereen bijna mee hadden bleek een locatie voor verwerking en garantie voor afname nog niet direct mogelijk. Wel is een vrijwilliger uit het gebied extra gaan trekken aan mogelijkheden van Bokashi voor de toekomst. • Wij zijn momenteel bezig met het in kaart brengen van een nieuwe visie voor de toekomst van ons programma natuur en landbouw, waar wij kijken naar de kansen en mogelijkheden om op in te zetten richting een natuurinclusieve Zeeuwse toekomst

Jaarplan 2022	Realisatie 2022
<p>Topgebied de Poel Samen met Provincie Zeeland, SLZ en Natuurmonumenten wordt met partnerorganisaties uit de agrarische sector gewerkt aan de realisatie van een nieuw akkervogeltopgebied in De Poel. Daarbij vormt Hoeve van der Meulen één van de kerngebieden. Het Zeeuwse Landschap neemt hierin een actieve rol aan vanuit de ervaring die in Topgebied Burghsluis opgedaan is.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Overstap naar samenwerking met Herenboeren bij Hoeve van der Meulen. In 2022 zijn de verkenningen daarvoor gestart.
<p>Topgebied Groede Gesubsidieerd door te Provincie Zeeland werken er verschillende partijen samen om op zoek te gaan naar een toekomstbestendige landbouw waar plek is voor natuur. Samenwerking tussen boeren, natuurorganisaties en burgers is van groot belang. Betrokken partners zijn: ANV Bloeiend West Zeeuws-Vlaanderen, Natuurbeschermingsvereniging 't Duumpje, HZL, ZLTO, SLZ en Poldernatuur Zeeland.</p> <p>In 2021 heeft er een grondaankoop plaatsgevonden door HZL. Dit perceel wordt gebruikt als middel om samenwerkingen aan te gaan met boeren uit het topgebied. Het perceel is direct na verwerving begin 2021 verpacht aan een akkerbouwer die strokenteelt heeft toegepast en stoppels laat staan tot 15 maart 2022, ten behoeve van boerenlandvogels. Dit perceel zal ook in de toekomst gebruikt worden voor de toepassing van natuurinclusieve maatregelen zowel op het perceel zelf als op percelen van de pachter (multiplier model).</p> <p>Het vertalen van kennis opgedaan in projecten als PARTRIDGE naar een meer natuur inclusieve landbouw, waarin zowel boeren als boerenlandvogels goed kunnen gedijen, wordt niet gedekt via dit Europese project. Het ontwikkelen van strokenteelt voor boerenlandvogels is hier een belangrijk voorbeeld van. Door intensieve samenwerkingen met het Kavelruilbureau van de provincie Zeeland, wordt, net zoals in Burghsluis gekeken naar de mogelijkheden om provinciale gronden in te zetten voor het multipliereffect. Hierdoor worden kosteloos, in nauwe samenwerking met de landbouwsector meer hectares natuur inclusieve landbouw en maatregelen gerealiseerd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Om meer agrariërs uit de regio te laten experimenteren met strokenteelt is er na twee jaar een zoektocht gestart naar een nieuwe pachter voor het perceel. Deze is uiteindelijk gevonden en ook deze pachter krijgt voor twee jaar een contract, 2023-2024. • Patrijzentelling en wintertelling wordt uitgevoerd door vrijwilligers uit de regio. • Broedvogeltellingen zijn uitgevoerd. • Advisering voor pachters is gegeven aan de provincie ten behoeve van het multiplier-model. • Bodemcursus werd opgezet in november, maar door familieomstandigheden van de cursusleider is deze verschoven naar februari 2023.

Jaarplan 2022	Realisatie 2022
<p>Schillen/buffergebieden Door aangrenzend aan onze natuurgebieden intensief samen te werken met boeren kunnen we een buffer (overgangszone) realiseren rondom onze gebieden. Deze intensieve samenwerking biedt ook kansen om het beheer binnen onze reservaten te optimaliseren wanneer het pachtters van ons betreft. We zijn hier bij de Yerseke Moer mee begonnen. Door in nauwe samenwerking met de betreffende agrariërs de Yerseke- en Vlaakse Moer met elkaar te verbinden door een natuurinclusieve zone, bestaan er kansen om boerenlandvogels te bedienen en de N2000 doelen en waarden van de Yerseke Moer te halen/versterken. Vanuit het project 'Nationaal Park Oosterschelde nieuwe stijl – kloppend hart van de Zeeuwse Delta' is er de wens dat HZL twee Topgebieden gaat realiseren grenzend aan de Oosterschelde. Hiervoor is een subsidie verleend aan NPO, waar ook Provincie Zeeland een bijdrage aan levert. Wat betreft de Topgebieden gaat het in eerste instantie om een verkennende studie. Gebiedsanalyse brengt naar voren dat de beste kansen voor de ontwikkeling van nieuwe topgebieden liggen rond de Yerseke Moer en op St Philipsland. Naast een verkenning voor nieuwe topgebieden wordt er ook gezocht naar mogelijkheden voor natuurvriendelijk zeedijkbeheer nabij natuurgebieden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wij hebben ons ingezet op gesprekken tussen Staatsbosbeheer en HZL met betrekking tot pachtverdeling. • Intern zijn wij een werkgroep gestart voor de kansen rond de Yerseke Moer, waar verschillende afdelingen binnen vertegenwoordigd worden.

Bijlage 9 - Inhoudelijke verantwoording Integrale kostensubsidie 2022

Overleg over, en bijdragen aan provinciale dossiers

Jaarplan 2022	Realisatie 2022
<p>Regulier overleg waar HZL onder andere bij betrokken is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Provinciale Commissie voor de Groene Ruimte (PCGR) • Faunabeheereenheid Zeeland • Alg. bestuur Nationaal Park Oosterschelde • Ambtelijk en bestuurlijk Overleg Oosterschelde Toekomst • Bestuurlijk overleg natuur- en milieuorganisaties • Inhoudelijke bijdragen rond N-2000 herstelprojecten • Bijdrage aan beraad rond Hedwigepolder en voorheen uitbreiding Zwin • Ambtelijk en bestuurlijk overleg rond Omgevingsvisie / rondetafelgesprekken • Werkgroep natuurbeheer • Soortenwerkgroep • Bijenstrategie • Overleg verwilderde katten • Ad-hoc werkverbanden natuur en landbouw • Overleggen over energietransitie • Bijdrage aan uitwerking provinciale thema's • Klimaatstress-testen • Bossenstrategie • Versnelling natuurnetwerk • Behandeling van grondtransacties 	<p>Bij alle in het plan genoemde overleggen heeft HZL ook daadwerkelijk een actieve bijdrage geleverd. Niet alleen deelname aan de gesprekken, maar ook aan de werkzaamheden/acties die daaruit voortvloeien. Natuurherstel is in de tussentijd uitgebreid met Programma natuurbijeenkomsten, waar grondtransacties en versnelling natuurnetwerk mee samenhangen. Hoewel de werkzaamheden die daaruit voortvloeien wel duidelijk gescheiden zijn binnen onze organisatie (zie hieronder).</p>
<p>De realisatie van de resterende hectares van het Natuurnetwerk Zeeland is een stevige opgave waaraan ook door HZL aan wordt gewerkt. Jaarlijks vinden er gebiedsuitbreidingen plaats door HZL als zelfstandige partij uitgevoerd en bij <i>grondruilingen</i> via het kavelruilbureau. Daarnaast worden er jaarlijks vele andere wijzigingen in de grondportefeuille doorgevoerd, waaronder de vestiging van zakelijke rechten, het doorvoeren van grenscorrecties, verpachtingen etc.</p>	<p>De mogelijke uitbreiding van het Natuurnetwerk heeft doorlopende aandacht. Terreinbeheerders zijn de ogen en oren van de rentmeester. Periodiek overleg met provincie en andere TBO's bijgewoond.</p>

Bijlage 9 - Inhoudelijke verantwoording Integrale kostensubsidie 2022

Incidentele bijdrage IKS 2022 – 2024 Grenspark Groot Saeftinghe en Hedwigepolder

Jaarplan 2022	Realisatie 2022
<i>Specifieke taken projectleider voor 2022 t/m 2024:</i>	
Aansluiting HZL bij gebiedsaanpak van het Grenspark, ingeschatte tijdsbesteding is 70 uur per jaar;	<ul style="list-style-type: none"> • Deelname ronde tafels, stuurgroep, diverse werkgroepen en streekholderbijeenkomsten. • Partner in Interreg aanvraag Grenspark Groot Saeftinghe.
Visievorming rol HZL binnen Grenspark.	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen van een gedeelde visie met betrekking tot de bezoekersfaciliteiten en bezoekersaanbod in relatie tot de Interreg aanvraag Grenspark Groot Saeftinghe. • Start visievorming voor het gebruik van het veldstation. • Intensief proces met betrekking tot het eigendom beheer Hedwige projectgebied. Hierbij sterk ingezet op ontwikkeling organisatie eigen standpunten en overleggen met andere partijen.
Verbinden van kansen, initiatieven en projecten.	<ul style="list-style-type: none"> • Combinatie Versterk de Schelde Kust met ontwikkelingen BC Saeftinghe. • Oriëntatie mogelijkheden rondom inlaag Paal in relatie tot Versterk de Scheldekust. • Koppeling van concept Top-gebied met NIZB in de Emmapolder door middel van aanvullende opdracht monitoring landbouw & natuur. • Toekomstverkenning monitoring in buitenschil GGS voor versterking van biodiversiteit in landbouwgebied, aansluitend op het rapport grensoverschrijdende monitoring GGS.
Bijdrage leveren aan uitwerking en concretisering van de ambities uit de gebiedsagenda & uitvoeringsprogramma binnen de kaders van HZL.	Dit is voornamelijk een algemene taak die verder uitgewerkt is in de overige punten d.m.v. het benoemen van de uitgevoerde activiteiten. Deze activiteiten leveren tezamen een bijdragen aan de uitwerking en concretisering van de gestelde ambities.
Interne coördinatie binnen HZL en aansturing deelprojecten binnen het Grenspark.	<ul style="list-style-type: none"> • Er is in 2022 veel meer aandacht gekomen voor het Grenspark. Onder andere afdeling communicatie is meegenomen binnen het project Veldstation en Matersplan Grensparkhart. • Daarnaast heeft Interreg sterk bijgedragen aan het intern kennis laten maken met GGS. Er is noodzaak tot visievorming ontstaan waarbij multidisciplinair bijdrages zijn geleverd.
<i>Concrete deelprojecten waar in 2022 een bijdrage geleverd wordt door HZL:</i>	

<p>Realisatie Veldstation.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bouw veldstation • Deelname bouw overleggen • Gezamenlijk met architect aanpassingen doorvoeren • 2 succesvolle vrijwilligersdagen cassettes vullen met grenspark gidsen en gidsen van Het Zeeuwse Landschap, integratie en samenbouwen aan een icoon. Hiervoor ook media-aandacht gecreëerd met positieve berichtgeving door o.a. Omroep Zeeland en de PZC. • Bezoek van minister van der Wal aan het veldstation als onderdeel van een veldbezoek aan de Hedwige met het onderwerp PFAS.
<p>Planvorming voor verder invulling van functies en beheer en onderhoud van het Veldstation in samenwerking met partners.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vormgeven van een werkgroep inrichting en gebruik. • Diverse sessies met Polder2C's. • Diverse ontmoetingen en overleggen in het veldstation waaronder bezoek van Minister van der Wal.
<p>Ontwikkelen gedeelde visie en plannen voor de te ontwikkelen Panoramaheuvel en toren.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Presentatie panoramatoren bij streekholderbijeenkomst. • Gedeelde visie en plannen voor toegangsroute gasdam panoramaheuvel met architecten en vergunningverleners. • Kennisdelen over mogelijke ontwikkeling Panoramaheuvel. • Verdere visie vorming en plannen volgen in 2023.
<p>Planvorming voor een kwaliteitsimpuls toeristische voorzieningen in de gebieden van HZL als onderdeel van het Masterplan Parkhart Groot Saeftinghe.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Deelname aan sessies Masterplan Parkhart Groot Saeftinghe met breed gedragen uitgangspunten en adviezen. • Ook bijdrage aan ontwikkeling van grensparkhuisstijl protocol.
<p>Daarnaast zal HZL aansluiten bij Stuurgroep vergaderingen en Ronde Tafel bijeenkomsten. Op projectbasis zal overige kennis binnen HZL ingezet worden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ronde Tafel, stuurgroep en streekholderbijeenkomsten zijn bijgewoond. • Aansluiten bij verschillende werkgroepen waaronder landbouw, gebiedsateliers, Masterplan Grensparkhart en toeristische informatievoorziening.
<p>De projectleider zal een actieve bijdrage leveren in participatiesessies Versterk de Scheldekust voor de plaatsen Emmadorp en Paal.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De participatiesessies zijn bijgewoond. • Met name voor Emmadorp zijn intensieve gesprekken gevoerd en plannen aangepast ook zijn oplossingen gevonden in het aanvullen van de plannen en versterken van Emmadorp als ankerplaats.

[Over ons](#) | [Natuurgebieden](#) | [Activiteiten](#) | [Actueel](#) | [Contact](#) | [HELP JE MEE?](#)

Word ook vrijwilliger

We werken samen met honderden vrijwilligers en helpen ze met opleiding en materiaal. Word ook vrijwilliger en help mee om de natuur in Zeeland te behouden!

[HELP JE MEE? →](#)

Steun ons en doneer

De natuur is er voor jou. Ben jij er ook voor natuur? Met jouw donatie aan Het Zeeuws Landschap bescherm je natuur en erfgoed in de mooiste provincie van Nederland.

[HELP JE MEE? →](#)

Contact

Brugstraat 51
4475 AN Wilhelminadorp
Postbus 25
4450 AA Heinkenszand
Stuur ons een mail
0113-509110
Ma t/m do 8.30-17.00
Vr 8.30-12.30

Sluit je aan

Word donateur
Geef een cadeau donateurschap
Word donateur voor het leven
Doe vrijwilligerswerk

Direct naar

Natuurgebieden
Activiteiten
Routes
Projecten

Blijf op de hoogte

Leuke tips, mooie routes en handige weetjes. Met onze nieuwsbrief die 8 keer per jaar verschijnt kun je zo de natuur in.

[Inschrijven →](#)

B

Bijlage 9 - Inhoudelijke verantwoording Integrale kostensubsidie 2022

Incidentele bijdrage IKS 2022 Waterdunen

Het jaar 2022 heeft voor Waterdunen in het teken gestaan van de overdracht naar Het Zeeuwse Landschap. Deze overdracht heeft stapsgewijs plaatsgevonden met als hoogtepunten het overdragen van de projectorganisatie van een model met stuur- en projectgroep naar het beheerplatform, waarbij HZL in de rol van voorzitter het voortouw genomen heeft. Dit vond plaats met de ondertekening van het beheerplatformdocument op 8 juni 2022.

De overdracht van het eigendom van Waterdunen aan HZL heeft, na een intensief traject vol uitdagingen op 19 december 2022 plaatsgevonden. Door het interne projectteam, bestaande uit 7 medewerkers van HZL, aangevuld met een drietal specialisten, is hard gewerkt aan de doelen zoals verwoord in de incidentele bijdrage IKS 2022 voor Waterdunen. Hieronder wordt puntsgewijs aangegeven welke werkzaamheden er verricht zijn.

Product	Resultaat	Gerealiseerd
SNL-subsidie aanvraag 2023 voor Waterdunen - betreft extra inzet om basiskaart en gegevens op orde te maken en afgestemd met de provincie om subsidieaanvraag te kunnen doen.	Hiermee kan in 2023 HZL het beheer voor de natuur in Waterdunen uitvoeren.	Basiskaart is op orde gemaakt. Wijzigingen doorgevoerd in verband met advies staatsteuntoetsing. Eind 2022 is aanvraag SNL ingediend.
Inzet om te komen tot een nadere overeenkomst met gemeente Sluis voor structurele bijdrage recreatieve voorzieningen - subproduct: integraal meerjarig beheerplan.	Met deze nadere overeenkomst (gevolg van overeenkomst recreatieve voorzieningen uit 2019) zal HZL jaarlijkse bijdrage ontvangen van gemeente Sluis om de recreatieve voorzieningen in Waterdunen te onderhouden en ook op de langere termijn te kunnen vervangen om zo de kwaliteit van de recreatieve voorzieningen op niveau en actueel te houden.	Gesprekken met gemeente Sluis zijn gestart en hebben geresulteerd in een bijdrage voor 2022 en een toezegging 2023. Er is gestart met een plan om te komen tot een meerjarige overeenkomst. De basis hiervoor is het eerder opgestelde CSO-rapport. In verband met procedures rond begroting en jaarplannen bij de gemeente evenals een wisseling van wethouder, kan dit pas mei 2023 verder uitgewerkt worden.
Notariële akte grondoverdracht PZ en HZL Waterdunen - betreft inzet om kadastrale percelen, met name KV's en doorhalen van rechten, te bespreken en af te stemmen, betreft veel uitzoekwerk en regelwerk.	Als resultaat wordt de notariële acte ondertekend waarmee HZL als grondeigenaar SNL-subsidie aan kan vragen en als partij/grondeigenaar de nadere overeenkomst met gemeente Sluis kan ondertekenen voor de recreatieve voorzieningen. Hiermee heeft de Provincie Zeeland geen eigendom meer in WD en start voor de provincie de nazorgfase.	In een gezamenlijk proces zijn beschreven punten in 2022 opgepakt met als resultaat de ondertekening van de eigendomsakte op 19 december 2022, waarmee het eigendom van PZ overgedragen is aan HZL.
Webpagina Waterdunen op website HZL	Met het vernieuwen van de website van HZL wordt alle relevante actuele informatie t.a.v. Waterdunen & bezoekersinformatie gecommuniceerd. Tot de nieuwe	In 2022 is de website van HZL geheel vernieuwd. Er is een aparte pagina ingericht over Waterdunen. Hier wordt actuele en bezoekersinformatie gedeeld.

	site in de lucht is zal basisinformatie beschikbaar zijn via een aparte webpagina op de huidige HZL-site.	Ook is het mogelijk om via een online boekingsmodule excursies te boeken in Waterdunen.
Ambtelijke memo/ afsprakenkader grondoverdracht HZL en PZ.	Met deze memo worden afspraken gemaakt tussen HZL en PZ over de overdracht van de projectorganisatie, de projectcommunicatie en in het bijzonder de inlaatkreek en zandvang. Mede op basis van deze memo kunnen bestuurlijk de afspraken tussen HZL en PZ worden gemaakt en de notariële acte worden opgesteld.	Het opstellen van een ambtelijke memo is een gezamenlijk proces geweest tussen PZ en HZL. Met name op vlak van staatsteuntoetsing bleek veel extra werk nodig, inclusief inhuur van extern advies. De memo is 14 december ondertekend en bijgevoegd aan de notariële acte. Dus naast de personele inzet, zijn ook daadwerkelijke uitgaven verricht op dit onderdeel.
Overeenkomst beheerplatform, (ondertekend, en eerste overleggen hebben plaatsgevonden).	Met de ondertekende overeenkomst, neemt HZL, als voorzitter van het beheerplatform, de rol van PZ over en zal met de betrokken partners (waaronder ook PZ) regelmatig overleg initiëren ten behoeve van het beheer in Waterdunen. Hiermee wordt gewaarborgd dat partijen, met de daarbij afgestemde spelregels, met elkaar zorgdragen voor het goed functioneren van Waterdunen in de toekomst.	Op 8 juni hebben alle partners de beheerplatform-overeenkomst ondertekend. In dit document staan de randvoorwaarden van Waterdunen evenals de randvoorwaarden voor samenwerking helder verwoord. Vanaf dat moment heeft HZL als voorzitter van het beheerplatform de eerste twee beheerplatformbijeenkomsten georganiseerd, in september en december en wordt dit in 2023 voortgezet.
Beheerplan Waterdunen.	Voor Waterdunen wordt er een integraal beheerplan opgesteld waarin alle doelen voor het gedeelte dat overgedragen wordt aan HZL uitgewerkt zijn.	Doordat andere onderdelen meer tijd vroegen dan geraamd, is het beheerplan in 2022 nog niet definitief afgerond. In overleg met PZ is de afronding van het beheerplan gepland voor de zomer van 2023. Ten tijde van indiening van deze verantwoording is het beheerplan beschikbaar.
Overeenkomst tijdelijk beheer.	Coördinatie opstellen overeenkomst tijdelijk beheer Waterdunen. Voor de daadwerkelijke uitvoering van het tijdelijk beheer wordt een separate overeenkomst tijdelijk beheer opgesteld met PZ, volgens een procedure zoals afgelopen jaren. Verschil met voorgaande jaren is dat Waterdunen nu geopend is, en daarmee de beheerlast groter is alsmede het toezicht.	Voor 2022 heeft tijdelijk beheer plaats gevonden op basis van een overeenkomst tijdelijk beheer.
Plan van Aanpak Welkom in Waterdunen (WiW) met financieel overzicht waarbij is uitgegaan van het financieel kader wat in 2017 is vastgesteld door de stuurgroep.	Met het plan van Aanpak WiW kan in 2023 Welkom in Waterdunen worden gerealiseerd. Welkom in Waterdunen betreft het hoofd ontvangstgebouw met speelnatuur voor Waterdunen en vervult daarmee een belangrijke functie voor de bezoekers.	Er is een intern plan van aanpak opgesteld waarmee HZL in april 2023 gestart is met de voorbereidingen richting realisatie. Momenteel vindt onderzoek plaats naar een verantwoorde realisatie met haalbare exploitatie.

		HZL realiseert zich dat hiermee de prestatieafspraken 2022 niet is gerealiseerd. HZL zal zich echter in 2023 inspannen om dit plan van aanpak te realiseren zodat uiteindelijk WiW gerealiseerd kan worden.
Plan Vormgeving en uitbouw vrijwilligersteam Waterdunen.	Nu Waterdunen geopend is, zal de vraag naar en inzet van vrijwilligers toenemen. Denk hierbij aan gidsen, gastheren, beheervrijwilligers etc. Afgelopen jaar is met gerichte werving het vrijwilligersteam met ca. 8 vrijwilligers toegenomen. Door te blijven investeren in het werven van vrijwilligers, kan de gastheerrol door HZL beter worden ingevuld. Om dit in goede banen te leiden is een vrijwilligersplan, inclusief te ontwikkelen activiteiten onmisbaar.	In 2022 is veel werk verzet voor en door het team van gidsen, beheervrijwilligers en gastheren. De coördinatie hiervan was intensief, maar wierp zijn vruchten af. Zo is het vrijwilligersplan opgesteld. Ook hebben diverse bijscholingsmomenten plaatsgevonden voor vrijwilligers. Inmiddels wordt met externe middelen het Kustlabgebouw onder handen genomen met een expositie over Waterdunen, waardoor deze voorlopig als uitvalsbasis voor excursies door Waterdunen gebruikt kan worden.
Plan voor bezoekersmonitoring en uitvoering eerste fase uitvoering.	Een beter beeld krijgen van de aantallen bezoekers en hun bezoekerservaring in Waterdunen, om zo de communicatie beter af te stemmen op de bezoeker. De uitvoering vindt plaats naar aanbevelingen uit eerder onderzoek door kenniscentrum kusttoerisme (destijds in opdracht van PZ).	In samenwerking met HZ is een bezoekersmonitoringsplan opgesteld dat vanaf 2023 uitgevoerd zal gaan worden. Eind 2022 heeft, voorlopend op het overkoepelende onderzoek, een evaluatie plaatsgevonden van '1 jaar Waterdunen open voor publiek', waarbij alle verzamelde reacties van bezoekers en ervaringen van boa's, beheerders en gidsen/gastheren geëvalueerd zijn. Dit heeft geresulteerd in een aantal aanpassingen in het veld, zoals verbeteringen bewegwijzering en aanpassing entrees ivm onhoudbaar aantal fietsers (realisatie 2023).
Input bestaande gremia Waterdunen.	Tot de overdracht van Waterdunen gereed is, zal HZL een actieve bijdrage leveren bij de bestaande overlegstructuren als Stuurgroep, Projectgroep en bilaterale overleggen.	Zoals afgesproken heeft HZL een actieve bijdrage geleverd in de bestaande overlegstructuren.

Bijlage 9 - Inhoudelijke verantwoording Integrale kostensubsidie 2022

Bewijs vermelding Provincie Zeeland

Werk van HZL wordt mede mogelijk gemaakt door Provincie Zeeland (*Impressie donateursmagazine, website en infobord*)

Reedbord.nl

Colofon

ZEEUWS LANDSCHAP is een uitgave van Stichting Het Zeeuwse Landschap. Het magazine verschijnt viermaal per jaar en wordt toegezonden aan donateurs van de stichting. Overname van artikelen en illustraties alleen met toestemming van de redactie met bronvermelding.

winter 2022 | 38^e jaargang nr. 4

Redactie: Jeanine Dekker (eindredacteur), Marjol Klootwijk, Rens Kuller, Esther van Norderen (hoofdreducteurs).

Aan deze editie werkten verder mee: Anke Bogers, Pepijn Calle, Erik Spokenrijder, Jan Tuin, Kees van der Vliet, Rob van Westrienen.

Fotografie: beeldbank Het Zeeuwse Landschap tenzij anders aangegeven.

Coverfoto: Andy Troy Multimedia. Bij Oranjesten hebben de duinen nog de ruimte om zich op een natuurlijke manier te ontwikkelen.

Vormgeving en productie: Nilsson Agency
Opplage: 8.800

Digitaal op de hoogte blijven?
Voor meer nieuws volg ons op en of meld je aan voor onze emailnieuwsbrief op hetzeeuwselandschap.nl/nieuwsbrief.

Het werk van Het Zeeuwse Landschap wordt mede ondersteund door

Het Zeeuwse Landschap maakt deel uit van

Contactgegevens
Stichting Het Zeeuwse Landschap
Postbus 25, 4450 AA Heinkenszand
Brugstraat 51, 4475 AN Wilhelminadorp
0113 - 569110
info@hetzeeuwselandschap.nl
hetzeeuwselandschap.nl

Bankrekening:
IBAN: NL71 ABNA 050326167,
BIC: ABNANL2A
Donateurs betalen minimaal €25,00 per jaar. Giften aan Het Zeeuwse Landschap zijn onder voorwaarden aftrekbaar van de belasting.

WINTER 2022 ZEEUWS LANDSCHAP 27

The screenshot shows the website 'Het Zeeuwse Landschap' with a navigation bar at the top containing 'Over ons', 'Natuurgebieden', 'Activiteiten', 'Actueel', 'Contact', and a 'HELP JE MEE?' button. Below the navigation bar are two main sections: 'Word ook vrijwilliger' and 'Steun ons en doneer'. The 'Word ook vrijwilliger' section includes an icon of three people and text stating they work with hundreds of volunteers and offer training and materials. The 'Steun ons en doneer' section includes an icon of hands holding a plant and text asking for donations to support nature. Both sections have 'HELP JE MEE?' buttons. Below these sections are four columns: 'Contact' (address, phone, email), 'Sluit je aan' (donation options), 'Direct naar' (links to nature areas, activities, routes, projects), and 'Blijf op de hoogte' (newsletter sign-up). The footer contains social media icons for Facebook, Twitter, and LinkedIn, and logos for various partners including Provincie Zeeland and LandschappenNL.

Natuurgebied en Geosite De Yerseke Moer

ZOUT VEEN EN KREEKRUGGEN

Tot zo'n 2000 jaar geleden lag hier een zoutwatermoeras, waardoor een dik veenpakket ontstond. Rond 350 na Christus overspoelde de zee het gebied, doordrenkte het veen met zout en bedekte het met een laag klei. Er sletten diepe kreekjes uit, die later geleidelijk dichtsboden met zand en klei. Op den duur klonk het veen in, waardoor de zandige kreekbedden relatief hoger kwamen te liggen. Vanaf ca. 800 namen mensen deze droge kreekruigten in gebruik als wegen en voor nederzettingen. Na de bedijking in de 11e eeuw werden de lagere

stukken, waar ook zout kwelwater boven komt, gebruikt als grasland.

MOERNERING

Tot in de 15e eeuw werd hier op grote schaal veen gestoken (moernering); het zout in het veen was veel geld waard. Er is in Zeeland zelfs zoveel weggegraven, dat hele dorpen en de stad Reymerswaal in de golfen zijn verdwenen. Waar het veen was weggestoken, werd de afgegraven deklaag van klei weer slordig teruggegooid. Deze moernering heeft de Yerseke Moer het holleboltig uiterlijk gegeven.

ZILT EN AFWISSELEND

Je staat hier in één van de meest waardevolle natuur- en cultuurlandschappen van Zeeland. Hier ligt, onder een laag zeekei, een onderlaag van zout veen. Tot in de 15e eeuw zijn grote delen van dit veen (turf) weggegraven, met een holleboltig landschap als resultaat.

Dat levert nu hoge natuurwaarden op: door de hoogteverschillen is er veel variatie in groeiplaatsen. Van wat hoger, droger en zoeter, tot wat lager, natter en zouter. Een zeer gevarieerde begroeiing is het resultaat. In dit gebied komen jaartijks vele weidevogels tot broeden, en in het najaar overwinteren hier duizenden ganzen en eenden.

De grutto, onze nationale vogel, broedt in dit gebied.

Grutto's

Roodkeel

Een speciaal hek beschermt de weidevogel, tegen rookvlies van de vee.

In de wintermaanden bezoeken duizenden ganzen en eenden het gebied.

Zoutplanten, zoals de meent, kunnen goed overleven in deze zilt omgeving.

Tegen de Oosterschelde aan liggen hoogten, waardoor gebieden tussen de zeezijde en de (voorges) meerzijde.

Kade en Raarpoelster

Zout veen en klei in de bodem, afgravingen door de mens, zijn het gevolg van de planing.

GEEN TOEGANG Het gebied is niet toegankelijk om broedende vogels en overwinterende vogels voldoende rust te geven. Vanaf de openbare wegen heeft u er een prachtig zicht op! Van 15 juli tot 15 oktober is de zomerroute open, die je door een deel van het gebied voert.

Provincie Zeeland

F. Van Koppen

De Viaars-Nederlandse Schelde Delta is een uniek gebied. De geologische ontstaansgeschiedenis, de rijke cultuurhistorie en het voortdurende gevecht tussen mens en water en het leven met het water is overal tastbaar. Tegelijkertijd is het daardoor ook één van de meest kwetsbare gebieden voor toekomstige klimaatverandering. Daarmee heeft het gebied alle ingrediënten voor het UNESCO Global Geopark keurmerk. Meer informatie: www.scheldedelta.eu

